

§ 5.

Herr Danielsson begärde ordet och yttrade: Som Kammarén för någon tid sedan på min begäran meddelade mig ledighet från riksdagsgöromålen under 14 dagar, räknade från och med i dag, så får jag för Kammarén värdsamt anmäla, att jag tills vidare icke kommer att begagna mig af denna min beviljade ledighet; hvilket jag anhåller få till protokollet antecknadt.

Kammaréns ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 2 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Fredagen den 15 Maj.

kl. 12 middagen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades änyo Banko-Utskottets memorial N:is 15—17.

§ 3.

Förekom till behandling Särskilda Utskottets betänkande N:o 7, i anledning af återremiss af Utskottets utlåtande N:o 2, angående förändrade straffbestämmelser i fråga om skogsåverkan.

Rörande föredragningen af det i detta betänkande framlagda förslag till ändringar i åtskilliga paragrafer af 20 och 24 Kap. strafflagen, beslöt Kammarén, enligt derom af Herr Talmannen gjord hemställan, att de olika paragrafer, som detta förslag innehöller, skulle hvar för sig behandlas samt först derefter företagas till afgörande sjelfva inledningen till förslaget.

Sedan i öfverensstämmelse med detta beslut föredragning skett af Utskottets förslag till lydelse för § 1 i 20 Kap. strafflagen, anförde:

Herr Pehr Staaff: Jag vill begagna tillfället strax efter föredragningen af första paragrafen i detta förslag att till protokollet uttala, det jag icke kan biträda den åsigt, som vill förändra karakteren af det brott som nu kallas åverkan och göra det lika med stöld. Jag kan ej anse, att en sådan förändring är påkallad, så länge man icke i allmänhet försökt tillämpa de högsta och svåraste för åverkan redan gällande straffbestämmelserna. Denna förändring skall medföra, att många af ifrågasvarande brott icke komma att åtalas och att de flesta, som åtalas, icke kunna bevisas, allra helst värjemålsed icke längre i afseende å dessa brott kan ådömas, sedan de förvandlats till tjufnadsbrott.

Ur principiell synpunkt kan jag icke biträda föreliggande lagförslag, men vill icke göra något yrkande, då jag vet hvartåt opinionens vind nu blåser. Jag vill äfven tillkännagifva, att, om ock jag gillade principen för den föreslagna lagförändringen, jag dock ej kunde godkänna det sätt, hvarpå Utskottet sökt lösa frågan, ehuru jag medgifver, att det nu föreliggande förslaget är ojemförligt bättre än Utskottets förra förslag. Då jag emellertid principiellt ogillar denna lagstiftningsåtgärd, finner jag ej för mig påkalladt att ingå i granskning af förslagets redaktion.

Jag har blott önskat få min mening i frågan antecknad i protokollet.

Herr Per Nilsson i Espö: Äfven jag vill begagna detta tillfälle att tillkännagifva min åsigt i ämnet, men i motsatt syfte mot föregående talaren. Jag anser Utskottets förslag särdeles välbetänkt och motser med glädje införandet af en lag, hvarigenom vi kunna få ett fast och kraftigt värn mot skogsåverkan.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Efter denna öfverläggning, som nu var slutad, godkändes paragrafen.

§§ 2 och 16.

Äfven dessa paragrafer blefvo hvar efter annan godkända.

Vid behandling derefter af Utskottets förslag till lydelse för nedan nämnda §§ i 24 Kap. strafflagen, blefvo

§§ 2 och 3

godkända.

§ 4.

Efter föredragning af denna paragrafs förra *moment* lemnades ordet, på begäran, till

Herr Hjelm, som yttrade: Då man närmare tänker på innehållet af den nyss upplästa 4 §, att nemligen den, som tager af växande träd grenar eller qvistar till värde ej öfverstigande en riksdaler, skall kunna ädömas böter högst 500 R:dr eller fängelse i högst sex månader, och då man härmed jemför den nyss antagna 1 § af 20 Kap., deri stadgas, att den, som begår snatteri eller tillgriper egendom, värd högst 15 R:dr, skall dömas till böter högst 100 R:dr eller fängelse i högst sex månader, så lär man ej kunna anse, att dessa straffbestämmelser stå i riktigt förhållande till hvarandra. Det torde ej vara rimligt, att, om en person går ut i skogen och tager litet ris att lägga på sin förstugubro, han, fastän hvad han tagit ej är värdt mer än en riksdaler, skall anses så oerhördt brottslig, att han kan dömas att böta 500 R:dr eller att förlora friheten i sex månader. Om detta skulle blifva Kammararens beslut, vill jag åtminstone till protokollet nedlägga min protest deremot. Det förekommer mig äfven oriktigt att för tillgrepp af färskt virke till värde ej öfverstigande en riksdaler stadga samma straff, som för det i 2 mom. af föreliggande paragraf omförmälda brott, att taga torrt, till bruk ej upphugget virke eller ollon, nötter och dylikt af huru stort värde som helst. Torra vindfallen kunna hafva ganska högt värde, så att tillgrepp af sådana kan vara ett ojemförligt mycket skadligare brott än tillgrepp af färska qvistar till värde af blott en riksdaler.

På grund af de skäl jag nu anført, tillåter jag mig yrka, att föreliggande paragraf måtte få följande lydelse:

Den, som å annans skog eller mark oloffigen tillgriper växande, eller vindfaldt, men ej torrt träd eller tager gren eller annan del af sådant träd, varde, der ej värdet går öfver en riksdaler, straffad med böter högst 100 R:dr.

Tager man å annans skog eller mark oloffigen vindfalle, gren, ris eller annat sådant, som torrt och ej till bruk upphugget eller beredt är eller ollon, nötter, växande gräs eller torf, och värdet stiger högre än här ofvan säges, straffes med böter eller fängelse i högst sex månader.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Det var icke utan förvåning jag hörde siste talarens yrkande på nedsättning i det föreslagna straffet för åverkan. Om jag icke missförstått den ärade talaren vid åtskilliga föregående tillfällen, så har han visat sig högst angelägen om sparande af våra skogar och minskning i skogsköfvingen. Hans nu framställda yrkande synes mig icke stå i öfverensstämmelse med hans sålunda förr uttalade åsikter.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Hjelm: Jag ber att få fästa siste talarens uppmärksamhet derpå, att mitt yrkande icke afsåg att skydda den, som åverkar träd af något egentligt värde, utan endast nedsättning af det i förra momentet af den föreslagna 4 § i 24 Kap. utsatta straff för åverkan af träd och qvistar till värde ej öfvertigande en riksdaler. För öfrigt delar jag Utskottets åsigt, att större åverkan bör ställas lika med stöld och snatteri.

Jag vidhåller mitt gjorda yrkande.

Herr Liss Olof Larsson: För min del anser jag att Utskottets förra förslag, af innehåll att åverkan af skog till mindre värde än 5 R:dr icke skulle hänföras till tjufnadsbrott, vara bättre än det nu framlagda förslaget. Med kännedom om det rådande föreställningssättet inom landet och om våra domares praxis, att sällan tillämpa de högsta nu gällande straffbestämmelserna för åverkan, måste jag anse det innebära ett allt för stort språng att på en gång sätta värdesgränsen mellan tjufnad och åverkan så lågt som till en riksdaler.

Jag yrkar således att Kammararen, med vidblifvande af sitt förra förslag, måtte besluta, att de i Utskottets nu föredragna förslag förekommande orden "en riksdaler" måtte förändras till "fem riksdaler."

Herr Talmannen hemställde att, då under pågående öfverläggning yrkande blifvit gjordt, som rörde jemväl paragrafens *senare moment*, äfven detta moment nu måtte få föredragas. Denna hemställan bifölls: och blef alltså det sagda momentet uppläst, hvarefter

Herr vice Talmannen, Friherre Åkerhielm anförde: Jag ber att endast med några ord få svara den ärade representanten från Norrland, hvilken tvekat att lemna sitt bifall till Utskottets förslag i föreliggande punkt. Jag får erinra, att anledningen, hvarför här föreslagits högre bötesmaximum än lagen känner i fråga om snatteri, är den, att en person, som två gånger blifvit fälld för snatteri, tredje gången dömes såsom för stöld, och att således snattaren för upprepande af sitt brott hotas med ett vida strängare straff, än det som kan följa på åverkan, då deremot åverkaren, han må upprepa sitt brott huru ofta som helst, alltid kommer att dömas enligt samma lagrum, d. v. s. såsom åverkare. Vid sådant förhållande har det synts Utskottet icke vara för mycket att genom bestämmande af ett högre bötesmaximum för åverkan bereda en möjlighet för lagskipningen att utöfva något motvärn mot upprepade förseelser af detta slag bland en befolkning, som fortfarande gör sig saker till sådana.

Mot Herr Liss Olof Larssons yrkande, att siffran en riksdaler måtte förändras till fem riksdaler, ber jag att få anmärka, att ehuru jag för min del fortfarande hellre skulle sett, att Utskottets första förslag i detta hänseende vunnit Riksdagens bifall, jag dock, i likhet med hvad förhållandet varit med flere Utskottets ledamöter, ansett mig böra, om äfven med någon uppoffring af enskilda meningar, gå in på föreliggande förslag, hvilket, efter hvad jag hoppas, mera kan tillfredsställa de lagkunnige och såsom en sammanjemkning af olika meningar torde förtjena att af Riksdagen bifallas. Om Herr Liss Olof Larssons yrkande här vunne framgång, komme Kamrarna att stanna i stridiga beslut, och följden vore att hela lagförslaget förfölle. För att undvika denna utgång tror jag det vara fullt skäl att gå in på nedsättning af ifrågavarande siffra till en riksdaler. Anledningen dertill att Utskottet valt just denna siffra ligger deri, att norska lagen till måttstock i samma hänseende har bestämt ett belopp af 12 norska skilling. Likheten i förhållanden länderna emellan och den erfarenhet man i Norge haft i denna sak hafva föranledt den

tanke, att lämpligt kunde vara, att den ifrågavarande siffran nu, då vi försöka oss i slik lagstiftning, ej sattes högre än till en riksdaler.

Då de fleste äro ense derom, att en förändrad lagstiftning i förevarande ämne är nödig och då Utskottets förslag vunnit Första Kammarens godkännande, tvekar jag icke att anhålla, det äfven denna Kammare ville deråt lemna bifall äfven om Kammaren skulle hafva skäl att icke anse förslaget vara det bästa möjliga.

Herr Per Nilsson i Kulhult: Då föregående talare yttrat hufvudsakligen detsamma, som jag ämnat anföra, behöfver jag ej vara mångordig. Jag är bland dem, som ansett, att 5 R:dr borde vara den siffra, som bildade gränsen mellan snatteri och åverkan, men då denna mening icke haft framgång i Första Kammaren, tror jag vara skäl att gå in på ett sammanjemkningsförslag, hvarigenom siffran nedflyttas. Jag tror det vara så mycket mindre betänkligt, som här är fråga blott om växande skog; hvadan den fattiga befolkningen, som frestas att tillgripa virke till vedbrand, icke synnerligen skulle träffas af snatteriansvar, då det egentligen är torrt träd, som för nämnda ändamål tillgripes.

Jag anser Utskottets förslag vara mycket välbetänkt och yrkar bifall dertill.

Herr Olof Nilsson: Jag anhåller att få instämma i Herr vice Talmannens yrkande, i tro, att den föreliggande lagen skall tillbakahålla många skogsåverkare.

Öfverläggningen var slutad. Efter upptagande af de yrkanden, som förekommit, gaf Herr Talmannen, enligt dem, propositioner rörande hvardera momentet särskildt; och blefvo båda momenten af Kammaren godkända.

§§ 5 och 6.

Godkändes.

Rörande § 7 yttrade

Herr Philipsson: Jag godkänner de hufvudgrunder, på hvilka det framlagda förslaget är bygd, men är ingalunda tillfredsställd med det skick, hvari förslaget nu befinnes. Då emellertid Första Kammaren godkändt Utskottets hemställan, vill jag icke upptaga Kammarens tid med redogörelse för mina betänkligheter, utan inskränker mig till anhållan att få i protokollet antecknad, att jag funnit det framlagda förslaget lemna mycket öfrigt att önska så väl ur redaktionens som fullständighetens synpunkt.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

Författningsförslagets *inledning*, som, enligt den beslutade föredragningsordningen, sist till behandling företogs, blef jemväl godkändt; och hade Kammaren således bifallit det i förevarande betänkande framställda förslag i dess helhet.

§ 4.

Herr Talmannen tillkännagaf, att gemensam omröstning öfver den i Stats-Utskottets memorial N:o 94 föreslagna, af begge Kamrarne godkända voteringsproposition komme att företagas i början af morgondagens sammanträde.

§ 5.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 21 b, angående regleringen af utgifterna under pensionsstaten.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

I anledning af Utskottets hemställan under *litt. a* anförde

Herr Liss Olof Larsson: Af den reservation, som finnes vidfogad Stats-Utskottets föreliggande betänkande, synes att jag icke kunnat biträda majoritetens mening i den nu föredragna punkten. Skälen dertill äro flera. Först och främst ber jag att få erinra om att vid denna riksdag blifvit väckta tvänne motioner, som stå i oskiljaktigt samband med förevarande fråga, enär de afse att inkomster af ledigt pastorat skola under vissa förhållanden tillfalla, enligt den förra motionen, länets landstingskassa för att af landstinget användas till befrämjande af folkskoleväsendet inom länet eller, på sätt i den senare motionen föreslagits, pastoratets skolväsende.

Båda dessa motioner remitterades till Lag-Utskottet, hvilket ansåg deri förekommande frågor stå i det nära samband med den förevarande, att de borde behandlas i ett sammanhang och af sammansatt Stats- och Lag-Utskott. Inbjudningen från sistnämnda Utskott ankom emellertid icke förr till Stats-Utskottet än just som den nu föreliggande frågan skulle afgöras, och majoriteten ansåg sig då icke behöfva sammanträda med Lag-Utskottet. Jag för min del kunde ej gilla denna majoritetens åsigt, utan ansåg att ett sådant sammanträde borde hafva egt rum, då man nemligen egde vetskap om att Lag-Utskottet fått till sig öfverlemnade motioner, hvilka med det inom Stats-Utskottet handlagda ärendet stode i oskiljaktigt sammanhang. Detta hvad det formela i beslutet angår.

Hvad åter angår sjelfva innehållet i detsamma, så kan jag icke för min del tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, att all behållen inkomst vid prestsyssla, hvilken i följd af tvist eller annan omständighet kommer att stå ledig utöfver den lagliga tillträdestiden, skulle ingå i den pensionskassa, som här är i fråga. Jag kan nemligen icke finna annat än att detta sätt att bereda inkomster för enkör och barn efter prester innebär, så att säga, en direkt uppmaning till presterskapet att på hvarje upptänkligt sätt uppehålla tillsättningen af presterliga beställningar utöfver den

lagliga tiden. För öfrigt vill jag ogerna vara med om att lemna något understöd i form af pensioner eller annorledes åt vare sig presters eller andra tjenstemäns enkor eller oförsörjda barn: och jag skulle äfven på den grund hafva motsatt mig detta beslut, så vida man icke derigenom vunnit den stora fördelen att blifva qvitt hela den olämpliga nådärsinstitutionen. Men, som jag redan nämnt, anser jag ändamålet på sätt och vis förfeladt, om man skall friköpa sig från detta nådår med penningar, som inflyta från en längre tid obesatta presterliga beställningar.

Dessutom är den föreliggande frågan icke fullt utredd. Det påpekades nemligen inom Utskottet, att i en del pastorat inom riket finnas så kallade enkesäten, derifrån enkor efter vissa prester uppbära en viss afgäld, och man ville i anledning häraf få reda på huru det i verkligheten förhöll sig med dessa hemman, om de tillhörde staten eller vore donerade af enskilda personer, samt hvad inflytande ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition skulle medföra på dessa afgälder. Dessa frågor hade man svårt att inom Utskottet besvara. Men då, såsom der anfördes, dylika hemman kunna lemna en årlig afkastning af 1,500 R:dr. så förefaller det bra orimligt att en enka efter en prest skulle för hela sin återstående lifstid få uppbära denna afkastning jemte sin pension, eller med andra ord dubbel pension, medan en enka efter en annan prest med samma tjänstebefattning och lika lång tjänstetid endast skulle vara hänvisad till understödet från pensionskassan. Då det nu emellertid lär vara för sent att i enlighet med grundlagens föreskrift få frågan behandlad af sammansatt Stats- och Lag-Utskott, så yrkar jag afslag å den föredragna punkten. Jag kan icke finna någon synnerlig fara uti att för bättre utredning af frågan uppskjuta dess afgörande på ett år.

Herr Grefve Posse: Herr Talman, mine Herrar! Jag har verkligen den uppfattningen, att detta Stats-Utskottets betänkande förtjenar att af Kammaren bemötas med välvilja och att det nu föreliggande förslaget är synnerligen lämpligt. Det är mycket riktigt, hvad den siste värde talaren anförde, att i Lag-Utskottet för närvarande hvila tvänne motioner, hvori yrkats att inkomst af pastorat, der tvist uppstår i fråga om dess tillsättande, skall, i stället för att ingå tilt stiftets byggnadskassa, tillfalla, enligt den ena motionärens förslag, kommunen och enligt den andras åter landstinget. Dessa två motioner blefvo från Lag-Utskottet anmällda i Stats-Utskottet just i det ögonblick, då detta betänkande der föredrogs. Den uppfattningen gjorde sig då gällande, att man icke behöfde förspilla tid med att sammankalla ett sammansatt Utskott, ty det var nemligen uppenbart, att motionernas öde vore fullt beroende af det öde, som drabbade Stats-Utskottets hemställan i anledning af Kongl. Maj:ts förslag. Och det var vidare klart att de framställningar, som i motionerna voro gjorda, aldrig kunde blifva föremål för Riksdagens definitiva beslut, utan i lyckligaste fall för en Riksdagens skrifvelse till Kongl Maj:t. De voro således, i jämförelse med det föreliggande positiva förslaget, af underordnad vikt. Det är emellertid icke något som hindrar att, i händelse Kongl. Maj:ts proposition faller, efteråt upptaga motionerna till behandling. Detta är i korthet redogörelsen för frågans formela behandling, och jag ber att

Kammaren icke må låta dessa motioners tillvaro utöfva något inflytande på sjelfva hufvudfrågan, till hvilken jag nu vill öfvergå.

Det är visserligen en sanning, som den förste talaren vidrörde, att så länge presterskapet på grund af dess privilegier anses sjelft ega disponera öfver de tillgångar som äro anvisade för dess aflöning, så länge är det icke heller lämpligt att staten med särskilda medel bidrager till dess pensionering. Det är en sanning, som jag icke förbisett, och som verkligen till en början hade hos mig framkallat den uppfattningen, att man borde afslå den Kongl. propositionen. Men här är icke fråga om presterskapet utan om dess enkör och barn, och man vill nu anordna saken på det sätt, att man må blifva befriad från den stora olägenheten af extra nådår. Vi veta litet hvar huru obehagligt det är när sådana meddelas och ett pastorat sålunda kommer att under en följd af år stå ledigt. Den utväg härtill, som Kongl. Maj:t i sitt förslag anvisat och som blifvit af Kyrkomötet godkänd, tror jag att man icke bör skjuta från sig. Invändningen att utredningen är ofullständig vågar jag på det bestämdaste bestrida. Den är fullständig. Det är föreslaget af Kongl. Maj:t, att för bildande af en pensionskassa för presterskapets enkör och barn skulle användas för det första två procent årligen af hvarje prests lön. Redan denna procentberäkning är mycket högt tilltagen. Vi måste erkänna, att i allmänhet icke betalas så höga årsafgifter till pensionskassor. Dernäst skulle för nämnda ändamål användas donerade medel. Äro nu fastigheter eller penningar donerade till pastorat eller till presterskapets lönerogleringsfond, så läser det väl blifva ganska svårt för staten att i strid mot presterskapets privilegier disponera dessa medel. Staten kan icke komma åt dem utan presterskapets medgifvande, och när det nu en gång blifvit medgifvet, att samma medel få användas till ett ändamål som är för staten gagneligt, så vet jag icke hvarföre man skall hysa betänkligheter att taga tillfället i akt. Derefter skulle till pensionskassans bildande anslås tre fjerdedelar af stiftens emeritikassors behållning. Med dem är samma förhållande. Jag tror icke att någon vågar tänka sig möjligheten att kunna utan Kyrkomötets medgifvande flytta dem från det ändamål, hvartill de nu användas, öfver till statens disponibla medel. Sedermera skulle för ifrågavarande ändamålet användas ett års behållen inkomst af hvarje presterlig beställning i riket, hvilken inkomst skulle i allmänhet utfalla första gangen en beställning efter pensionsreglementets fastställande blifver ledig. Visserligen komma härigenom pastorat att ytterligare ett år hållas obesatta; men olägenheten häraf inträffar blott en enda gång, och med denna uppoffring har man då också köpt sig fri från de dubbla nådåren. Vidare skulle till pensionskassan ingå inkomst vid prestysysla, hvilken i följd af tvist eller annan omständighet kommer att stå ledig utöfver den lagliga tillträdestiden. Häremot gjordes den invändningen inom Utskottet, att om en sådan föreskrift komme till stånd, så skulle det ligga i presterskapets eget intresse att tvista om pastorats tillsättning och derigenom söka att till pensionsfonden skaffa så stora inkomster som möjligt. Detta är en invändning, som man visserligen kan göra; men det är icke sannolikt att det blefve regel att presterna komme att göra sig skyldige till ett sådant förfarande, synnerligast som den som gjorde det icke skulle hafva någon den ringaste personliga fördel deraf, utan endast tillgodose framtida pen-

sionstagares intresse. Slutligen har man velat anlita dessa vederlagsmedel, om hvilka det anmärkts, att man icke egde fullständig utredning. Jag skall med anledning häraf be att få upplysa, att i vissa pastorat, i synnerhet sådana som äro belägna vid stora stråkvägar, har till följd deraf att kyrkoherden varit besvärad med resandes herbergerande sedan gammalt såsom ersättning härför anslagits en viss quantitet spannmål under namn af vederlagsspannmål, hvilken ingått till presterskapet på samma sätt som dess öfriga löneförmåner samt sorterar under dess privilegier. Detta vederlag kan således icke skiljas från pastoratets öfriga inkomster och det är alldeles öfverflödigt att särskildt omnämna detsamma här i Utskottets förslag; sådant har skett till följd deraf att det blifvit särskildt omnämndt i det Kongl. förslaget. Det betyder emellertid icke något annat och kan icke heller betyda något annat än att pastoratets hela inkomst skall tillfalla pensionskassan.

Jag förundrar mig icke öfver att en eller annan kunnat hysa betänkligheter att bifalla Kongl. Maj:ts proposition; men jag tror äfven att en hvar skall låta dessa betänkligheter fara, då han tager i öfvervägande, att det här gäller att befria sig från obehaget med de extra nådåren. Och då man nu inom en tid af högst 23 år kan vinna detta mål med presterskapets medgifvande och med en så ringa uppoffring som att hvarje pastorat skall blott en enda gång stå ledigt under ett års tid för att med dess inkomster under samma tid bidra till den ifrågavarande fondens bildande, så hoppas jag att denna Kammare skall i likhet med Första Kammaren bifalla Stats-Utskottets förslag.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Stats-Utskottets ärade ordförande har här förklarad, att det föreliggande förslaget vore synnerligen lämpligt. Jag för min del kan icke biträda en sådan åsigt, utan kommer att af flera skäl yrka afslag derå. Det första af dessa skäl har redan blifvit af en föregaende talare påpekadt, nemligen att det finnes tvänne motioner, som blifvit väckta vid denna riksdag och hvilka stå i det nära sammanhang med Kongl. Maj:ts förslag, att de bort gemensamt med detta behandlas. I dessa motioner har föreslagits en helt annan användning af ifrågavarande medel än enligt Kongl. Maj:ts förslag, och då grundlagen uttryckligen föreskrifver att ärenden, som ega så nära samband med hvarandra, skola behandlas af sammansatt Utskott, så tror jag icke att Stats-Utskottet förfarit fallt grundlagsenligt i detta afseende, helst Lag-Utskottet, till hvilket nyssnämnda motioner blifvit remitterade, framställde sin inbjudning innan förevarande ärende hunnit inom Stats-Utskottet afgöras. Och för öfrigt borde Stats-Utskottet haft kännedom om de båda ifrågavarande motionerna och följaktligen sjelft bors inbjuda Lag-Utskottet att gemensamt handlägga de närbeslägtade frågorna. Hade detta skett, så är jag öfvertygad om, att det sammansatta Utskottet skulle hafva sammanjemkat de olika åsigtterna så att, på samma gång som man lemnade sitt bifall till Kongl. Maj:ts förslag, man också dervid fogade det vilkor, att sedan inkomsterna af ledigt pastorat första gången gått till pensionskassan, så skulle de sedermera användas för kommunens behof eller ingå till landstingskassan för skolväsendets befrämjande inom länet. Det förefaller mig alldeles klart, att om Stats-Utskottets förslag nu vinner Riksdagens bifall, så skall det seder-

mera blifva omöjligt för Riksdagen att genomföra ett förslag i nyss angifna syfte, emedan Kyrkomötet, som har veto i frågan, säkerligen icke skall, sedan dess nu föreliggande förslag vunnit antagande, kunna förmås att afhända presterskapet dispositionsrätten öfver dessa medel, som inflyta från lediga pastorat. Om Stats-Utskottet hade velat uppställa ett sådant vilkor för bifall till förslaget för att presterskapet borde afstå från denna dispositionsrätt, så skulle jag icke haft något emot att bifalla Utskottets förslag.

Ett annat skäl, hvarför jag icke kan biträda Utskottets förslag, är att, enligt detsamma, all behållen inkomst vid prestsyssla, hvilken i följd af tvist eller annan omständighet kommer att stå ledig utöfver den lagliga tillträdestiden, också skulle gå till den ifrågavarande pensionskassan. Härigenom skola säkerligen en mängd rättegångar uppstå. Och i händelse Riksdagen i en framtid skulle vilja ordna presterskapets inkomster efter andra grunder, så skall detta otvifvelaktigt lägga ett mycket stort hinder i vägen för en sådan reglering, enär Riksdagen bundit sig genom detta beslut, så att den icke kan vid den framtida regleringen röra vid sådana af ledigt pastorat härflytande medel, så ofta tvist vid pastoratets tillsättning uppstår.

Jag har äfven andra betänkligheter emot förslaget. Då inkomster af pastorat, som till följd af tvist eller annan omständighet kommer att stå ledigt utöfver den lagliga tillträdestiden, skola gå till pensionskassan, så ligger det antagande nära till hands, att tillsättningen af lediga pastorat kommer att uppehållas på oändligt många olika sätt just för att öka pensionskassans tillgångar. Vidare är det visserligen sannt, att genom förslagets antagande de extra nådåren skulle försvinna: men vid det förhållande att inkomsterna af pastorat, första gången det efter pensionsreglementets fastställande blifver ledigt, skola tillfalla pensionskassan, måste hvarje pastorat stå ytterligare ett år vakant. Det har redan försports tillräckligt mycket klagomål deröfver att pastorat komma att genom nådårs beviljande stå länge obesatta, och nu vill man ytterligare öka detta missförhållande. Jag tror att det vore både rätt och billigt om presterna finge litet mer bidraga till sin pensionskassas bildande, än som nu är föreslaget. Grefve Posse fäste uppmärksamheten på att två procent af löneinkomsten vore en hög siffra; men jag tror att presterskapets löner äro i allmänhet så högt tilltagna, att det icke vore för mycket begärdt om man ville än ytterligare höja samma procent. Man skulle äfven kunna gå till väga på ett annat sätt vid bildande af ifrågavarande kassa, och nemligen första gången ett pastorat tillträdes låta en större del af tillträdarens lön under första året tagas i anspråk för uppgifna ändamålet. Då behöfde icke befattningen uppehållas genom vikarier, utan den ordinarie finge genast tillträda densamma.

Emellertid lärer väl de ifrågavarande motionernas öde bero på afgörandet af denna fråga. Jag är dock fullt öfvertygad om att deras öde blifvit mycket bättre om de blifvit behandlade i sammansatt Utskott. På grund af detta jemte öfriga skäl, som jag nu anført, yrkar jag afslag å Stats-Utskottets förslag. Kunde man få stryka ut ur detsamma orden: "dels ock all behållen inkomst vid prestsyssla, hvilken i följd af tvist eller annan omständighet kommer att stå ledig utöfver den lagliga till-

trädestiden“ samt lägga till såsom vilkor, att sedan inkomst af ledigt pastorat en gång utgått till pensionskassan, skulle den tillfalla landstingskassan för att af landstinget användas till länets folkskoleväsendes befrämjande, då skulle jag icke hysa några betänkligheter att bifalla förslaget. Men, sådant det nu föreligger, yrkar jag, som jag nämnde, afslag derå.

Med Herr Sven Nilsson instämde Herr *Fredricson*.

Grefve Posse: Hela denna fråga ställer sig för mig mycket enkel. Önskar representationen att församlingarne skola befrias från alla dessa extra nådår, så att, då pastor affider, hans enka och arfvingar behålla pastoratet allenast under det vanliga tjänsteåret samt Kongl. Maj:t afsäger sig sin rättighet att derutöfver bevilja några extra nådår, och vill representationen vinna denna förmån efter förloppet af 23 år emot att anslå de tillgångar som Kongl. Maj:t här i sådant afseende ifrågasatt och öfver hvilka representationen icke utan presterskapets medgifvande kan disponera? Detta är frågan i sin allra enklaste form, och jag tror att, när den uppställes så, de flesta skola vara ense om att detta är det lyckhgaste sätt att komma till rätta med denna sak.

Då jag nyss hade ordet, hade jag icke tillgängliga vissa uppgifter, som jag anser nödigt att meddela Kammaren beträffande hvad de så kallade vederlags- och kadukmedlen egentligen representera i denna fråga. Vederlagsmedlen vid de extra nådåren hafva under det sista året i medeltal utgått med 2,832 R:dr och kadukmedlen under samma tid i medeltal med 13,405 R:dr. Båda dessa slag af medel hafva förut, såsom Herrarne veta, gått till byggnadskassorna, men skulle nu, enligt Kongl. Maj:ts förslag, i stället gå till pensionskassan. Herrarne finna att dessa summor, hvilka de nu framställda anmärkningarne egentligen gälla, äro särdeles små.

Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet, Herr Statsrådet Wennerberg: I händelse Riksdagen afslår det i denna punkt framställda förslag, på hvilket Kyrkomötet ingått och som nu är af Stats-Utskottet förordadt, så kommer i bästa fall afgörandet af denna högst viktiga fråga att till obestämd tid *uppskjutas*; men i värsta fall, och detta visserligen det troligaste, kommer den att *undanskjutas*, till stort men för församlingarne och äfven till skada för presterskapet.

Det har med allt skäl länge klagats deröfver, att sådana fall lätt kunna inträffa, att en församling, som aflönar sin prest och valt honom till sin själasörjare, icke på 4 år kan få tillgodonjuta hans verksamhet och värd. Ty när det inträffar, såsom det just nyss gjort, att en prest affider den 1 Maj, eller, hvilket kan betyda detsamma, inom nämnda månad, så eger sterbhuset hela det löpande ecklesiastiska året såsom tjänsteår och sedan det påföljande året såsom privilegii-nådår. Boets ställning kan äfven vara sådan, att Kongl. Maj:t finner skäligt bevilja två extra nådår, och så får man det tredje och fjerde året.

Man skulle måhända tro att i de flesta fall sådantsker *emot* församlingarnes vilja, men vanligen är det fallet, såsom jag vid föredragning af

de underdåniga nådärsansökningarne förmärkt, att församlingarne sjelfva välvilligt tillstyrka bifall till de begärda nådären. Det säger sig sjelft, att detta sker af antingen en känsla af aktning och kärlek för den afgångne prestmannen eller ock af medlidande för den kvarlevande enkan och barnen; men visserligen sätta församlingarne härigenom i andra rummet sitt största och viktigaste intresse, det nemligen att tillgodose sig sjelfva så snart som möjligt med en duglig och nitisk prest. Församlingarne kunna visserligen icke sträfva efter att uppehålla sterbhusen efter sina prester med extra nådår, men af skäl som jag nämnt vilja de ej neka sitt förord.

Om man nu kunde finna ett sätt, hvarigenom man på samma gång tillgodosåge dessa fattiga enkor och barn och församlingarnes behof af erfarna själasörjare, så vore visserligen derigenom mycket vunnet. Församlingarne sluppe då att af en eller annan grund nödgas underskatta behofvet af en duglig själavård, och presthuset erhöle till sitt stora gagn en fortfarande, om ock mindre, summa på en gång att lefva på; det händer nemligen ofta att, genom de efterlevandes oförmåga att sätta sig in i de nya förhållandena, det ekonomiska obeståndet efter nådärens slut är lika stort som förut.

Vi stå för det närvarande på den punkt i frågan, att Kyrkomötet godkänt förslaget; men, derest nu detta icke antages af Riksdagen, så släpper man ur händerna det tillfälle, som nu erjudes att lösa frågan på det lyckliga sätt. att redan efter några år icke mer än *ett* extra nådår behöfver ifrågakomma och efter 23 års förlopp *alla* extra nådår skola vara borta: och detta tillfälle torde icke lätt komma tillbaka. Jag tror derföre, att man gör klokast att icke fästa afseende vid de omständigheter, på grund af hvilka två talare yrkat afslag på förslaget. Den ena omständigheten är svårigheten, som kan uppkomma i afseende på användningen af de nuvarande enkesätena, men enligt min öfvertygelse kan den frågan behandlas utan samband med den nu förevarande, då i hvarje särskildt fall användningen af ett enkesäte kan komma under vederbörandes pröfning. Den andra omständigheten, hvarpå man fästet uppmärksamheten, är, att vissa afgifna motioner skulle genom antagande af denna Kongl. Maj:ts proposition förfalla. Jag vågar dock förmoda att sådant icke är händelsen, ty dessa motioner kunna väckas med lika hopp om framgång äfven en annan gång. Vill man säga, att nu hade varit det rätta tillfället att få dessa motioner lyckligt igenom, så tviflar jag mycket på riktheten deraf; jag tror snarare de skulle hafva säkrast blifvit atslagna efter ett afslag å den Kongl. propositionen.

Jag vågar desto vissare hoppas Kammarrens bifall till Kongl. Maj:ts förslag, som det redan lyckats vinna framgång inom Första Kammarren; men förnämligast derföre, att frågan påtagligen är för församlingarne af så stor vikt och betydighet, att man icke bör låta detta gynsamma tillfälle gå sig ur händerna att få densamma lyckligt afgjord.

Herr Ola Andersson: Skulle man se på förhållandena blott i den ort jag tillhör, tror jag att presterna sjelfve ganska väl med en förständig hushållning skulle kunna sörja för sina efterlevandes framtida bergning. Lönerna äro i allmänhet icke så obetydligt större än hvad siffrorna i komi-

terades betänkande utvisa, och hvilka siffror äro upptagna efter de fastställda lönerogleringarne; jag tror att, om ett eller flera af dessa pastorat utarrenderades, man skulle finna att afkastningen i sjelfva verket uppginge till inemot en tredjedel derutöfver.

Nu lär det emellertid finnas i andra delar af landet både kyrkoherdar och komministrar med så små löner, att de icke gerna kunna af-sätta något för sina efterlevande, och detta gör att jag icke vill helt och hållet afslå förslaget, men anser jag mig dock i det skick, hvori frågan för närvarande sig befinner, icke kunna undgå att göra några anmärkingar.

Först och främst har man föreslagit, att till ifrågavarande pensionskassa skulle anslås ett års inkomst af hvarje presterlig beställning jemte en grundfond, som skulle utgöras af tre fjerdedelar af emeritikassornas behållning. Det är icke någon obetydlig uppoffring man sålunda begär af församlingarne, helst då man tager i betraktande alla dessa nådår, som församlingarne måste bortskänka och hvartill nu slutligen skulle komma ett fjerde. Betänker man vidare att pastor är ordförande i skolråd, kyrkoråd, kyrkostämna m. m. och derföre har ej ringa makt och inflytande på församlingens kommunala och administrativa angelägenheter, så finner man lätt, att det är en ej obetydlig uppoffring för församlingarne att i fyra år hafva en icke ordinarie prest med sådan makt och myndighet, som jag antydt.

Men det som jag finner ännu betänkligare är att till denna pensionskassa använda inkomsten af de pastorat, som stå lediga till följd af process mellan af- och tillträdare. Detta är i min tanke det allra värsta och det förefaller mig ej osannolikt, att en sådan åtgärd lätteligen kan leda till rättgångar, som annars ej skulle uppstått. Dertill kommer ytterligare att den myndighet, som i första instansen skall bedöma dessa tvister, kan anses något partisk, hvarigenom åter lätt kan inträffa, att en sådan tvist blir oskäligen fördröjd, på det att tillgångarne för pensionskassan derigenom må vinna tillökning. Nu är det tydligt att, om icke denna inkomst kommer att tillfalla pensionskassan, den summa, hvaröfver för ändamålet skulle disponeras, blifver mindre och att det derföre är nödigt att på annat sätt fylla detta belopp. I 12 § af komiterades förslag, punkterna b och c, är föreslaget, att till pension skulle vara berättigade delegares barn "efter fyllda 21 år, då de genom kropps- eller sinnessjukdom äro urståndsatta att till sitt uppehälle bidraga", äfvensom delegares "döttrar efter uppnådda 55 år, så vida de icke äro eller hafva varit gifta." Sådana bestämmelser finnas icke i något annat pensionsreglemente, och presterna blifva härigenom i detta afseende ställda i bättre förhållande än de flesta andra tjänstemän. Jag kan icke finna detta nödigt och med anledning häraf samt på grund af hvad jag förut anfört skall jag taga mig friheten framställa ett förslag. Det lyder så:

"Att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts proposition i hvad det angår användande af tre fjerdedelar af emeritikassornas behållning till bildande af en pensionskassa för enkor och barn efter prester, anhåller att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande huruvida ej, genom uteslutande af mom. b och c i 12 § af komiterades förslag till reglemente, eller inskränkning i den der stadgade pensionsrätt, all behållen inkomst af prest-

syssla, hvilken i följd af tvist kommer att stå ledig utöfver den lagliga tillträdestiden, kunde i och för denna pensionering umbäras, och denna inkomst ingå till landstingen, att användas för folkskoleväsendet i länen.“

Jag ber få upprepa, hvad Grefve Posse nyss upplyste, att inkomsterna från de pastorat, som stå lediga till följd af rättegångar, hittills i medeltal under åren 1862—1871 icke uppgått till mer än 13,405 R:dr, men efter komiterades beräkning skulle utgifterna i och för de der pensionerna jag nyss nämnde, nemligen till ogifta döttrar samt kropps- och sinnessjuka, uppgå till 72,000 R:dr.

Jag har nu i mitt förslag antydt att denna pensionsrätt borde kunna, om icke helt och hållet indragas, dock i väsentlig mån inskränkas och derigenom de nödiga fyllnadsmedlen erhållas. Jag inser väl att, då Första Kammaren redan läser bifallit Utskottets förslag, frågan skulle blifva någon tid uppskjuten, derest mitt förslag af denna Kammare antoges, men jag anser densamma ej vara af så trängande vikt att någon synnerlig skada härigenom sker, och vågar jag därför anhålla om bifall till mitt förslag.

Herr Billström: I det betänkande, som här föreligger, nämner Utskottet icke något om enkesäten; skola enkorna fortfarande få begagna den, eller skola inkomsterna af desamma för framtiden tillfalla pensionskassan? I Bohus län åtminstone äro de flesta pastorsboställen försedda med enkesäten, som gifva arrenden af 300 till 1.800 R:dr om året. Då det, som sagdt, icke är nämndt i betänkandet huru dessa inkomster skulle användas, men jag anser detta vara en ganska viktig omständighet, så torde saken fordra en närmare utredning, och då jag, i likhet med flere föregående talare, tycker att frågan i och för en sådan utredning gerna må tills vidare bero, yrkar jag afslag å Utskottets betänkande.

Herr Liss Olof Larsson: Jag ber endast få säga några ord med anledning af hvad som yttrades från statsrådsbänken. Det sades att, om förslaget nu icke bifölles, frågan sannolikt skulle blifva uppskjuten till en oberäknelig framtid. Kongl. Maj:t har ju också väckt förslag om pensionering af enkor och barn efter elementarlärare; der har Utskottet icke tillstyrkt bifall, men jag tror icke att Kongl. Maj:t skall låta denna fråga bero på en oberäknelig framtid, utan är tvärt om öfvertygad att vi skola hafva att till nästa riksdag emotse ett nytt förslag i ämnet, och jag tror därför att nu föreliggande fråga icke heller skall behöfva skjutas undan till en oberäknelig framtid, utan att vi om icke särdeles många år hafva att förvänta förnyadt förslag i ämnet.

Emot Herr Ola Anderssons förslag har jag en anmärkning att göra, nemligen att, då detsamma innehåller bland annat en hemställan att de så kallade kadukmedlen skulle ingå till landstingen, att användas för folkskoleväsendet i riket, Riksdagen icke efter min uppfattning kan öfver denna hemställan, såsom i sjelfva verket utgörande en särskild motion, utan Utskotts föregående pröfning, omedelbarligen besluta.

För öfrigt får jag säga, att man icke, så vidt jag kan se, har någon anledning att förebrå Riksdagen för oginhet emot presterna, om man beviljar dem dessa förmåner som Utskottet föreslagit, nemligen tre fjerdelar

delar af emeritikassornas behållning och ett års behållen inkomst af hvarje presterlig beställning i riket. Jag tror att presterskapet bör vara tacksamt för så stora uppoffringar emot det enkla villkor, att man må få bort de extra nådåren. Jag tror dessutom att det icke öfver hufvud taget förefinnes några så synnerligen talande skäl därför att staten skall göra uppoffringar för detta ändamål; ty presterna äro i allmänhet så väl aflönade, att de rätt väl sjelfva kunde draga försorg om sina efterlevande. Men det är för att få bort extra nådåren som jag vill vara med om att göra de uppoffringar, som jag i mitt förra anförande omnämnde, men längre vill jag icke heller gå; men då frågan synes mig i vissa fall vara mycket outredd, och då en återremiss nu icke skulle tjena till något, nödgas jag fortfara i mitt förut gjorda yrkande om afslag å Utskottets betänkande, och detta så mycket hellre som jag icke kan inse att någon den ringaste fara dermed är förenad.

Herr Abr. Rundbäck: Jag lofvar att fatta mig helt kort, helst Grefve Posse, såsom mig synes, ganska klart utvecklat, hvad frågan egentligen gäller. Det är blott med anledning af ett par yttranden från skånebänken, som jag tager mig friheten att gifva några upplysningar. Talaren derstädes yttrade nemligen, att presternas löner åtminstone på somliga håll vore så stora, att, om de ville hushålla, så skulle de nog sjelfva kunna sörja för sina enkors och barns framtida underhåll. Detta kan väl vara sannt, men lika sannt är det, att det finnes andra trakter uti riket, t. ex. Wexjö stift, der det finnes komministrar, hvilka icke hafva mer än 1,000 à 1,100 R:dr i årlig lön, och sådana löner erhålla de dock i allmänhet först temligen sent. Uti Jönköpings län hafva kyrkoherdarne, efter hvad jag har mig bekant, i medeltal blott ungefär 2,300 R:dr och i Kronobergs län något mera. Deraf kunna Herrarne väl finna, att lönerna i allmänhet icke äro så stora, att de kunna betrygga enkors och barns framtid.

Vidare uttryckte talaren stor farhåga för rättegångar i fråga om kaudemedlen, men jag får då säga, att ingen fara för rättegångar i detta fall finnes, men deremot möjligen om de gå till församlingarnes skolkassa, ty alla de prester, som invecklas uti en rättegång vid befordran, äro förhindrade att söka pastorat på annat håll, så länge rättegången varar. De äro derföre högst ledsna att blifva inblandade uti någon rättegång och väcka sannerligen icke i onödan någon sådan; allraminst skola de göra det för att hela enkekassan skall få vinst deraf, under det att den klagandes egen enka kanske icke får något.

Den siste talaren yttrade, att det icke vore så farligt med uppskof, ty man kunde ju afgöra saken vid nästa riksdag. Det blir dock kanske icke så lätt, ty om Riksdagen icke nu bifaller hvad Kyrkomötet beslutat, så synes det mig som om Kongl. Maj:t icke kunde låta frågan afgöras utan att ånyo höra kyrkomötet, och der finnes så många olika intressen i saken, att det varit ganska svårt att en gång få dess bifall. Det är nemligen icke så liten uppoffring, som t. ex. skånska presterskapet gör, då det afsäger sig nådårsrätten, ty der kan det väl vara af betydligt större vikt än uti de små stiftet att få extra nådår. Det kan således vara möjligt, att man genom att icke nu fatta beslut skall få frågan uppskjuten till en lång framtid.

Jag yrkar följaktligen bifall till Utskottets förslag.

Herr Ivar Månsson: Efter min tanke äro presterskapets nuvarande privilegier så förmånliga, att de verkligen sjelfva böra ombesörja sina pensioner åt enkor och barn. Då dessa privilegier äro för dem bestämda för en tid af ett halft sekel, skulle jag för min del vilja att för den tid, som dessa privilegier qvarstå oförändrade, de också måtte sjelfva eller på sätt som nu sker ordna sin pensionsinrättning.

Det har sagts från statsrådsbänken, att det skulle blifva så lyckligt, att vi finge slippa de extra nådåren, som nu finnas, men jag betvivlar, att så skulle blifva förhållandet, ty, såsom Herr Ola Andersson antydde, kan detta steg gifva anledning till att pastorat komma att stå lediga, icke blott så lång tid som nu, utan ändå längre, emedan det kunde ligga en fördel uti att uppehålla en rättegång någon längre tid.

Jag skulle kunna yrka bifall till Herr Ola Anderssons förslag, men då jag icke kan fullkomligt säkert öfvertyga mig om, att presterskapet har en sådan rätt till de ifrågavarande emiritikassorna, att de deraf skulle kunna få tre fjerdedelar, och då i öfrigt genom Kamrarnes olika beslut i frågan, densamma blefve återförvist till Utskottet, för att Utskottet måtte afgifva något sammanjemkningsförslag, så ber jag att få instämma med dem, som yrka afslag å Utskottets nu ifrågavarande hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gäfvos, enligt derunder gjorda yrkanden, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på afslag å samma hemställan, dels ock slutligen på yrkandet att det förslag, som Herr Ola Andersson i sitt nu afgifna yttrande framställt, måtte varda antaget. Herr Talmannen ansåg svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda meningen; men begärdes då votering, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition antagits afslag å Utskottets förslag, en omröstningsproposition af följande lydelse nu uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i andra punkten mom. a af utlåtandet N:o 21 b,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan afslagen.

Omröstningen försiggick och visade vid röstsedlarnes sammanräkning 100 ja mot 48 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Litt. b.

Äfven detta moment bifölls.

§ 6.

Skedde föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 92, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, att den beslutade jernvägsanläggningen från Torpshammar eller annan punkt å stambanan från Storvik till riksgränsen mot Norge må byggas bredspårig.

Ordet begärdes af:

Herr Key, som anförde: Det torde icke hafva gått ur Herrarnes minne, att det förlidet år var en rätt allvarsam strid här vid riksdagen rörande just denna samma jernbanehistoria. Det var nemligen då fråga om, hvilketdera som vore att föredraga, bred- eller smalspårighet, och huru man skulle ordna i detta hänseende för de norrländska jernvägarne. Vi känna alla, hvilket beslut, som då fattades, äfvensom det tillstyrkande, som i detta betänkande finnes uttaladt. Att jag icke nu reserverat mig, är i full konsekvens med det yrkande, jag vid förlidet års riksdag gjorde. Jag motsatte mig nemligen då, så godt som i min förmåga stod, att man skulle bygga en *bredspårig* bana på linien Storvik—Torpshammar för att möta en korsande *smalspårig* bana till riksgränsen, och jag klandrade den *olika* spårvidden på dessa banor; denna var då föreslagen af Regeringen och försvarades af Herr Civilministern. Emellertid, då det blef beslutadt att bygga linien Storvik—Torpshammar bredspårig, så finner jag konsekvensen beklagligen fordra, att den ifrågavarande banan från Torpshammar till riksgränsen äfven skall byggas bredspårig, så att det måtte blifva *samma* spårvidd på de begge banorna. Det är således icke emot sjelfva saken, sådan som denna nu gestaltat sig, som jag har något att anmärka och för hvilket jag begärt ordet, utan det är för det *sätt* hvarpå detta nya förslag kommit till lifs.

Om Herrarne behaga erinra sig, tog jag mig förlidet år friheten att yttra den spådomen, att, oaktadt Kongl. Maj:t då föreslagit, att linien Storvik—Torpshammar skulle byggas bredspårig med lätt öfverbyggnad samt linien från Torpshammar till riksgränsen smalspårig, så skulle vi dock få se, att de norrländska banorna likväl skulle komma till stånd inom kort såsom bredspåriga med tung öfverbyggnad, och denna spådom upprepade jag, så att Herr Civilministern i följd deraf uppträdde och förklarade sig icke förstå, huru man kunde förutsätta en sådan baktanke, att göra detta vore icke fullt lojalt. Med anledning häraf har jag naturligtvis med större uppmärksamhet följt detta ärende, och resultatet deraf är att jag, liksom Stats-Utskottet i öfrigt, funnit det behandlingssätt frågan redan rönt af Herr Civilministern vara ganska anmärkningsvärdt. Det är nemligen icke från norsk sida, mine Herrar, som detta ändringsförslag är utgången, utan från samma minister, som i fjor försvarade det förslag, hvilket meningen nu är att förändra. Herr Civilministern har skyndat att göra en framställning till Norge, huruvida man der icke skulle kunna vara hägad låta öfvertala sig att frångå sitt förslag och bygga den beslutade banan från Trondhjem till riksgränsen bredspårig. Det är icke blott denna från *vår* Regering utgånga framställning, som jag finner vara egendomlig, det är

äfvén det sätt, hvarpå den tillkommit, som jag finner vara kanske ännu mera besynnerligt, och allra mest resultatet af allt detta, den Kongl. propositionen, särdeles i betraktande af att det norska svaret alldeles icke synes hafva varit uppmuntrande.

Såsom Herrarne finna af den Kongl. propositionen sidan 4, står der först och främst att den norske jernbanedirektören, "med afseende å de på norska sidan rådande ogynsamma lutningsförhållanden, hemställt att, derest ifrågavarande jernväg skulle byggas bredspårig, sådant måtte ske i enlighet med det i utlåtandet upptagna alternativ N:o 6, eller med starkare öfverbyggnad". Jag ber Herrarne i förbigående observera, att den norske jernbanedirektören sagt, att, *i fall* det skulle blifva en bredspårig bana, så borde den vara bredspårig *med tung öfverbyggnad*. Der hafva vi ju min spådom i perspektiv, uppslaget till att nästa år få ett förslag derom, ty det kommer ju "från Norge", det är ju norrmännen som vilja så hafva det, och därför — icke af någon egen "baktanke" — böra vi rätta oss derefter.

Hvad som vidare förefaller mig anmärkningsvärdt, rörande behandlingssättet i år, är sammanställningen af några data. Det finnes nemligen uti den Kongl. propositionen sidan 3 omnämndt, att chefen i Styrelsen öfver statens jernvägsbyggnader till chefen för Civil-departementet den 3 September 1873 ingifvit en promemoria med hemställan, att den ifrågavarande jernvägen måtte byggas bredspårig. Vid återopandet af denna promemoria heter det, att "afskrift deraf såsom bilaga åtföljer denna proposition", men ser man nu på nämnda bilaga, som ganska riktigt bifogats den Kongl. propositionen, så är den icke daterad den 3 September utan den 17 Juli. Hvilken skall då vara den riktiga datum? Är det den 17 Juli, så förefaller det onckligen egenomligt, att icke mera än omkring 6 veckor efter riksdagens slut chefen för jernvägsbyggnaderna kommer in till Civil-departementet med en hemställan om förändring i sagda Riksdags af Regeringen åstadkomna beslut, och är det åter den 3 September, så är det kanhända ännu mera egenomligt, emedan i sådant fall Herr Civilministern icke haft mera än natten på sig för att granska denna promemoria och fatta sitt beslut, ty redan den 4 September, således dagen depå, afläts skrifvelse om saken till Norge. Jag må säga, att man torde icke behöfva anses vara alltför mycket miss-tänksam, för att kunna tro sig finna en "baktanke" uti detta beteende; *hvems* den nu varit lemnar jag derhän, antingen det var chefen för jernvägsbyggnaderna, som gick ministerns ärenden, eller ministern, som gick byggnadschefens ärenden, men endera af dem synes mig dock hafva hyst den.

Jag tillåter mig att ännu en gång vidröra frågan om den "tunga öfverbyggnaden"; visserligen må det vara sannt att spådomar lyckas väl, men då jag finner, att min spådom från förlidet år är på så god väg att uppfyllas, skall jag taga mig friheten att påpeka ännu något mera i samma syftning. Den ofvan omnämnda skrifvelsen till Norge har haft till påföljd, att en proposition aflåtits till Norges Storting med hemställan om att banan från Trondhjem till riksgränsen måtte byggas bredspårig, dock under förutsättning, att jernbanans fortsättning inom Sverige erhöle samma spårvidd. Nu är det alldeles klart, att, när civilministern går in till norska Regeringen med förfrågan, om norrmännen vilja bygga sin bana

bredspårig, och när Norge, ehuru temligen motvilligt, svarar att, om Sverige bygger banan bredspårig, så vill det också bygga bredspårigt, men då med tung öfverbyggnad, så skall resultatet tydligen blifva just det man ytterst åsyftat, nemligen att få den ifrågavarande banan bredspårig med tung öfverbyggnad. Ett sådant förfaringssätt, som det jag nu påpekat, kallas i strategien för "*kringgående rörelser*" och på jernvägsspråket för "*kurvor*". Det tyckes vara på god väg att lyckas, men jag vill deremot här nedlägga min protest, icke för nöjet att få rätt sjelf, utan därför att det, efter min öfvertygelse, skulle hafva varit långt mera i Norrlands sanna intresse att få smalspåriga jernvägar. Om resultatet nu skulle blifva bredspåriga banor med tung öfverbyggnad, så vågar jag påstå att, då en gång den onda tiden kommer och, mine Herrar, den låter troligen icke länge vänta på sig, ty ju längre den lyckliga räckt och ju mera vi slösat under densamma, ju förr skall en annan tid komma, då statsverket får återigen ondt om penningar och då det icke skall gå så lätt som nu att få millioner att dansa igenom: då, om icke förr, skall Norrland erfaras, att det varit bättre betjenadt med att hafva fått ett större mildt enklare jernvägar än några dyra bitar på jemförelsevis korta längder. Det är detta, som jag vidhåller och som jag här velat ytterligare accentuera.

Jag vet visserligen ganska väl, att man i Första Kammaren beslutat att ur motiveringen borttaga uttrycket, att behandlingssättet af frågan "icke synts Utskottet tillfredsställande", men den har lemnat kvar allt hvad Utskottet säger derom, att "det förefallit Utskottet anmärkningsvärdt att detta förslag till innevarande Riksdag icke föranledts af någon derom från norsk sida gjord framställning, utan att initiativet dertill utgått från chefen för Civil-departementet" äfvensom att "Utskottet icke heller kunnat lemna utan anmärkning den uti Kongl. Maj:ts proposition yttrade åsigten" om de der 900,000 R:dr från Jemtlands läns landsting o. s. v.. Om således detta uttryck, att "det icke synts tillfredsställande", borttagits enligt Första Kammarens beslut, så står dock till och med från Första Kammarens synpunkt tillräckligt mycket anmärkningsvärdt kvar för att jag icke skulle hoppas och tro, att i denna Kammare Utskottets motivering oförändrad måtte vinna bifall.

Chefen för Kongl. Civil-departementet, Herr Statsrådet Bergström: I viss mån kan man vara Herr Key tacksam för det han försett Utskottets motivering med åtskilliga variationer och randanteckningar. Hans yttrande gifver mig anledning att något närmare gå in på saken än som med afseende å Utskottets motivering eljest varit min mening. Likasom i Första Kammaren tror jag mig ej här kunna lämpligare börja ett anförande af denna art än med en enkel och kortfattad framställning af frågans utveckling från början. En sådan framställning tillåter jag mig nu lemna.

Frågan om en fortsättning af den norra stambanan inom Norrland härleder sig redan från år 1867, men först år 1870 togs förslaget om hand af Regeringen genom ett Kongl. bref af den 16 April samma år. utfärdadt — jag betonar detta — *innan* jag emottog civilportföljen. Genom detta Kongl. bref förordnades anställande af undersökningar för utrönande af lämpligaste sträckningen för en jernväg norr ut från Storvik och genom

Jemtland till riksgränsen, en norsk statsbana till mötes. Derjemte anbefalldes "att vid uppgörande af plan och kostnadsförslag för ifrågavarande stambana antagas skulle att densamma komme att byggas med spårvidd af 3 fot 6 tum engelskt mått, att lättare öfverbyggnad än å de dittills byggda stambanorna derå blefve använd samt att alla de besparingar i anläggningskostnaden för öfrigt blefve iakttagna, som, vid användande af mindre farhastighet, låte sig förena med en förväntad inskränktare trafiks fördringar". Herrarne återfinna detta på pag. 120 af bilagan N:o 5 a till den af Kongl. Maj:t till 1873 års Riksdag aflättna nådiga proposition om statsverkets tillstånd och behof. Om detta Kongl. Maj:ts beslut underrättades Kongl. Norska Regeringens Departement för det Indre genom en skrifvelse af den 14 Maj 1870, äfven den affärdad, innan jag tillträdde mitt nuvarande embete. Deraf kan man finna, att det var, så att säga, ett aftal mellan Sverige och Norge om att de tillämnade stambanorna skulle byggas med så kallad smal spårvidd. Det är gifvet att, då Kongl. Maj:t till 1873 års Riksdag aflät sin nådiga proposition om fortsättning af norra stambanan från Storvik, Kongl. Maj:t måste känna sig bunden af detta aftal, helst norska Storthinget år 1872, och således innan den nådiga propositionen afläts, beslutat att bygga banan från Trondhjem till riksgränsen smalspårig. Dertill kom äfven en annan omständighet, nemligen den, att Styrelsen för Sundsvalls jernvägsaktiebolag beslutit, att bolagets bana från nämnda stad och till Torpshammar skulle byggas med smal spårvidd. Dessa begge omständigheter samverkade dertill, att den Kongl. propositionen gick ut derpå, att bandelen Torpshammar—riksgränsen borde få smal spårvidd. Deremot och i strid med 1870 års beslut föreslog Kongl. Maj:t på anförda skäl, att bandelen Storvik—Torpshammar skulle byggas bredspårig med lätt öfverbyggnad. Detta förslag vann ock allmänt bifall inom Riksdagen, såsom synes af den betydligt öfvervägande majoriteten för samma förslag, och det fanns till och med en ej obetydlig fraktion, som ansåg att, trots aftalet med Norge, äfven banan emellan Torpshammar och riksgränsen borde byggas bredspårig. En ledamot af denna Kammare, Friherre von Schulzenheim, framställde ock på såsom mig syntes, synnerligen goda skäl yrkande derom, emedan, på sätt han yttrade, Norge eljest skulle komma att annektera Jemtland, som uppenbarligen skulle få den lifligaste förbindelse med Norge, derest spårskiftet blefve vid Torpshammar. Jag ansåg för min del det icke vara grannliga af oss att utöfva något sådant moraliskt tvång på Norge, ty hade Riksdagen då beslutit, att banan skulle byggas bredspårig, så hade Norge otrifvelaktigt blifvit tvunget att bygga sin bana med samma spårvidd. Det är nemligen ej tänkbart att i dessa öde trakter förlägga spårskiftet vid riksgränsen. Herr Keys vid sistlidne riksdag framkastade beskyllning, att bakom regeringens då afgifna förslag dolde sig en baktanke, kan jag således med godt samvete tillbakavisa. Regeringen ansåg sig af aftalet med Norge, så att säga, bunden till händer och fötter. Jag vill ej förneka Herr Key spådomens och profetians gifva, men en förmåga finnes, som ingen dödlig kan tillmäta sig, nemligen den att ransaka hjertan och njurar.

Riksdagen fattade sitt beslut i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts nådiga proposition. Jag medger, att regeringen bort hafva

haft det förutseende, att hon gjort förslaget om spårvidden hos bandelen Torpshammar—riksgränsen villkorligt, så att, derest norska Stortinget komme att besluta att banan från Trondhjem till gränsen skulle byggas bredspårig, den ifrågavarande svenska bandelens spårvidd kunde lämpas derefter. Ett sådant förutseende fanns dock ej, emedan man saknade anledning att antaga, det Norge, som tillämpat smalspårighetssystemet i den största utsträckning, skulle vara benäget att frångå aftalet med Sverige.

Efter sistlidne års riksdags slut öfverlemnade chefen i Styrelsen öfver statens jernvägsbyggnader till mig den promemoria, som finnes aftryckt efter Kongl. Maj:ts nu föreliggande nådiga proposition. Jag vill ej inlåta mig på att besvara Herr Keys fråga, huruvida jag gått bemälda chefs ärenden eller han mina; men det vill jag säga, att nyssnämnda promemoria tillkommit utan mitt tillskyndande, genom frivilligt initiativ å hans sida. Den aflemnades till mig den 11 Juli 1873, just då jag var i begrepp att afresa från Stockholm för att enligt Hans Maj:t Konungens befallning begifva mig till Trondhjem för att öfvervara Deras Majestäters kröning. Det kan möjligen synas underligt att promemorian är daterad för den 17 Juli, men detta beror af ett tryckfel. Faktiskt är att densamma aflemnades till mig just vid min afresa till Norge. Af denna anledning blef den ej heller inregistrerad sistnämnda dag utan medföljde mig till Norge och utgjorde en god del af min reslektyr under vägen.

Sedan jag under mitt vistande i Norge för den norska regeringens ledamöter omtalat att en så beskaffad promemoria, som den ifrågavarande, blifvit till mig aflemnad, fick chefen för Departementet för det indre emottaga densamma för att begrunda saken, och promemorian behölls derefter af den norska regeringen till den tid, då densamma officiellt inregistrerades i Kongl. Civil-departementets expedition. Kort derefter följde Regeringens beslut.

Jag vill meddela Herr Key den upplysning, att jag i Trondhjem angående denna sak samtalade äfven med andra personer än ledamöterna af den norska regeringen, såsom jernbanedirektören, åtskillige aktietecknare samt flere af norska Stortingets deputerade och ibland dem sjelfve Sverdrup. Jag anser icke tillständigt att här upprepa det samtal jag med dessa personer hade, helst jag ej tilltror mig kunna fullständigt återgifva detsamma; men visst är, att man allmänt ansåg frågan förtjent af att allvarligt tagas i öfvervägande.

Vid min återkomst från Norge och sedan promemorian blifvit inregistrerad, anmälde jag ärendet för mina kolleger, hvarefter, och sedan jag vid enskild föredragning erhållit Hans Maj:t Konungens nådiga tillstånd, jag afsände den i Utskottets utlåtande omförmälda skrifvelse af den 4 September 1873 till Kongl. Norska Regeringens Departement för det Indre. Sedan dess har ärendet varit ur min hand. Om den gjorda framställningen mötte afslag från Norges sida, då hade vi ej något vidare att göra, utan frågan måste anses hafva förfallit. Mottogs åter förslaget med välvilja, var det en pligt för Regeringen att till Riksdagen aflåta en framställning, huruvida ej ifrågavarande jernväg borde byggas bredspårig. Det är af denna anledning jag anser den Kongl. propositionen fullt berättigad,

ty ej kan det vara någon fördel för staten att, då vi i hela det öfriga landet hafva bredspåriga stambanor, blott för den lilla bit jernväg af något mera än 27 mil, hvarom nu är fråga, skapa en särskild park af vagnar och lokomotiv, afsedda att begagnas på banor med smal spårvidd. Jag hyser ej någon förkärlek för det ena eller andra jernvägsbyggnadssystemet och har ej inlåtit mig i striden härom, utan utgått från den synpunkt, att då vårt land, lät vara genom en tillfällighet, erhållit bredspåriga stambanor långt innan både Herr Key och jag höjde våra röster på detta rum, det äfven är klokast att fortgå på den väg man en gång beträdd. Man skulle kunna invända, att i den af Kongl. Maj:t till innevarande Riksdag aflåtna nådiga proposition om statsverkets tillstånd och behof något bort nämnas angående underhandlingarne med Norge, men härvid är att märka, att frågan då ännu ej var behandlad i Norge och att man således icke visste, huruvida det fanns någon utsigt dertill, att förslaget skulle från Norges sida röna ett välvilligt bemötande. Först den 16 sistlidne Februari behandlade norske jernbandirektören denna sak uti en skrifvelse till Departementet för det Indre. I derpå följande Mars månad, den 2, 5 eller 6, anställde chefen för nämnda Departement öfverläggningar inför sig med sakkunnige män. Den 7 April yttrade sig den norska ingenjörkommissionen i frågan. Den utredning af förslaget, som på detta sätt erhöles, föranledde äfven norska Stortinget att besluta, att banan från Trondhjem till riksgränsen skulle byggas bredspårig, under förutsättning att den mötande svenska stambanan erhöles samma spårvidd. Så snart detta svar anlände hit, afläts Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga proposition.

Förhållandena hafva således utvecklat sig på ett sätt, som från början ej var att förutse, och särskildt är att märka, att styrelsen för Sundsvalls jernvägsaktiebolag uti en i Augusti månad sistlidne år till Kongl. Maj:t ingifven underdånig ansökning omförmålt bolagets beslut att bygga äfven sin bana bredspårig, så fort norra stambanan nådde höjden af Torps-hammar, och anhållit om tillstånd att få expropriera den för jernvägens förändring till bredspårig erforderliga jord, hvilken anhållan ock bifölls genom Kongl. brefvet af den 26 i nyssnämnda månad. Denna framställning inkom visserligen innan förut omförmälda skrifvelse af den 4 September sistlidna år afläts, men utgjorde dock en ytterligare anledning till densammans afsändande. Jag hemställer till Kammarens omdöme, huruvida staten kan underlåta att för banan emellan Torps-hammar och riksgränsen vidtaga en så klok åtgärd, som nyssnämnde bolag gjort för sin blott 6 mil långa jernbana. Jag tror att det ej vore att tillgodose landets intresse, om Kammararen skulle afslå Kongl. Maj:ts nådiga proposition. Jag föreställer mig äfven, att den kristna sedolärans första bud är att tänka godt om sin nästa. Jag tror att detta bud är så allmängiltigt, att det bör tillämpas ej blott på enskilda utan äfven på politiska förhållanden, och jag är fullt öfvertygad derom, att många ledamöter af denna Kammarare i sitt stilla sinne ogilla den uppfattning, att hvarje slags stridssätt emot Konungens rådgifvare är tillåtet.

I sjelfva saken vill jag blott nämna, att ingen är bunden. Om Kammararen anser det vara nyttigt för det allmänna att ifrågavarande jernväg bygges smalspårig, så är Kammararen oförhindrad att fatta ett sådant be-

slut; men anser man, att statens fördel kräfer att banan erhåller den af Kongl. Maj:ts föreslagna spårvidd, då synes det mig vara skäl att bifalla Utskottets förslag utan all strid om det sätt, hvarpå Utskottet motiverat detsamma.

Den skriftliga uppfattningen af detta yttrande kommer ej att af mig justeras.

Herr Jöns Pehrsson: Om man ej har för afsigt att yrka afslag på Utskottets förslag, så tror jag ej, att det tjenar till något att förlänga diskussionen i denna fråga. Jag har ämnat yrka afslag på Utskottets förslag, emedan jag trodde att ingen annan ville göra det. I mitt tycke äro dock regeringens åtgärder ej mera förkastliga än Utskottets. Det är ej mera än några dagar sedan, då det var fråga om att bevilja ett statsbidrag för en enskild jernbana i Dalsland, och då hade Utskottet frångått den grundsats Riksdagen förut antagit i fråga om statsbidrag till enskilda banor. Väl kan man tycka, att regeringen i nu föreliggande fråga ej bort kasta alla principer öfver bord, men då sådant går så lätt som nu synes blifva händelsen, så bör man ej undra derpå. Jag tror ej, att Herr Civilministern är så enfaldig, utan att han drifver igenom hvad han från början vill.

Hvad nu beträffar kostnaden för den föreslagna förändringen i spårvidden på ifrågavarande bana, så kan nog mången anse att en tillökning i kostnadsförslaget af 23,367 R:dr för hvarje mil är blott en obetydlighet, men det är nödvändigt att, om man bifaller detsamma, äfven besluta att bygga bredspåriga jernvägar i hela det öfriga Norrland. Det bör nemligen märkas, att den norra stambanan ej kommer att sluta vid Torpshammar utan att fortsättas hela vägen uppåt, och jag skulle ej kunna motsätta mig ett beslut härom. Skola vi bevilja hvad nu är föreslaget, så är det klart, att vi måste bygga en bredspårig bana hela vägen uppåt, och följdén deraf blir då den, att vi måste anskaffa ett stort förlag af lokomotiv, der den lätta öfverbyggnaden vidtager, ty det är ej möjligt att med tunga lokomotiv trafikera en bana med lätt öfverbyggnad. Skillnaden i kostnaden för en bana med tung öfverbyggnad och för en bana med lätt öfverbyggnad utgör icke mindre än 70,000 R:dr per mil, hvilket för ifrågavarande 27 mil långa bana uppgår till den stora summan af en och en half million riksdaler.

För denna frågas sannolika utgång skjuter jag för min del hela skulden på Stats-Utskottet, som visat sig så släpphändt och utan alla principer. Ehuru jag ej har något hopp om att Kammaren skall bifalla mitt yrkande, vågar jag dock yrka afslag på Utskottets förslag.

Herr Key: Visserligen hade Herr Statsrådet Bergström godheten upplysa, att det datum, som finnes under den vid Kongl. Maj:ts ifrågavarande nädiga proposition bilagda promemoria, nemligen den 17 Juli sistlidna år, är beroende på ett tryckfel och att den dag, då densamma aflemnades, i stället bör vara den 11 i nyssnämnda månad och år; men härigenom kommer ju promemorian ännu närmare riksdagsbeslutet, och ger ökadt stöd åt antagandet, att detta beslut icke var den verkliga meningen, och dessutom behagade Herr Statsrådet ej fullt nöjaktigt upplysa, hvarifrån ett annat datum, som äfven har afseende på samma promemoria,

kommit, nemligen den 3 September, hvarom det i den Kongl. propositionen heter sålunda: "Vidare har chefen i styrelsen öfver statens jernvägsbyggnader, Öfversten m. m. G. Beyer, *uti en den 3 September 1873 till chefen för Civil-departementet ingifven* (märk ingifven) promemoria, hvaraf afskrift såsom bilaga åtföljer denna proposition" etc. Måne äfven sistnämnda datum är ett — tryckfel?

Då Herr Statsrådet lagt så mycken vikt vid de uttalanden, som i denna fråga skett uti Norge, så ber jag att få påpeka hvad som i detta afseende står att läsa i den Kongl. propositionen. Deri heter det nemligen följande: "Ehuru under dessa öfverläggningar *flertalet*, med afseende å de i Norge rådande lokala förhållanden, förordade, att de norska jernbanorna *fortfarande byggdes med smal spårvidd*, uttalades likväl nästan enhälligt den åsigt, att jernvägen från Throndhjem öfver Mæraker till riksgränsen borde byggas bredspårig, *under förutsättning att jernvägens fortsättning inom Sverige erhöles samma spårvidd.*" Således har flertalet af alla de i frågan hörde norrmän, militärer, ingenjörer, handlande och industriidkare uttalat sig för meningen att smalspåriga jernbanor *fortfarande* borde byggas i Norge, och att blott för den händelse nu ifrågasvarande bana blefve inom Sverige beslutad bredspårig, dess fortsättning inom Norge borde erhålla samma spårvidd. Så är det verkliga förhållandet.

Herr Civilministern yttrade, att det hade varit ogrammlaga mot Norge, ett moraliskt tryck, att genast i fjor framlägga förslag om denna banas byggande med bred spårvidd, enär norrmännen då bestämt sig för en smalspårig bana emellan Trondhjem och riksgränsen. Jag tycker att åtminstone samma grannlagenhet borde hafva visats den svenska Riksdagen i denna fråga, så att då vi i fjor beslutat, på Regeringens hemställan, byggande af en smalspårig bana emellan Torpshammar och riksgränsen, uppslaget till byggande af en bana med bred spårvidd kunde hafva fått komma från Norge, och att vi, först sedan detta skett *på fullt allvar*, borde blifvit uppfordrade att ånyo taga denna fråga i öfvervägande; i stället har nu det "moraliska trycket" blifvit öfverflyttadt på oss.

Vidare ber jag att få anmärka äfven en annan märklig omständighet, nemligen den att, då Kongl. Maj:t i sin till innevarande års Riksdag aflåtna nådiga proposition om statsverkets tillstånd och behof begärde *ökadt* anslag för den norra stambanan, *icke med ett enda ord* omnämnes Kongl. Maj:ts afsigt att framkomma med det förslag som i nu föreliggande Kongl. proposition N:o 58 innehålles. Saken var likväl då redan så långt avancerad, att någon antydning derom både bort och kunnat gifvas, detta hade varit rent spel. Men nej, ej ett ord härom förekommer i förstnämnda Kongl. proposition.

Herr Civilministern yttrade slutligen, att han vore öfvertygad derom att många af Kamrnarens ledamöter "i sitt stilla sinne", såsom han uttryckte sig, ogillade att hvarje slags stridssätt ansågs tillåtet och begagnades mot Konungens rådgifvare. Jag vädjar till Herr Civilministern sjelf om ett sådant yttrande till mig är på sin plats. Herr Civilministern vet lika väl som jag och kan icke förneka att ofta, under det att den sjetta hufvudtiteln dessa senare riksdagar behandlats i Stats-Utskottet, Herr Civilministern icke en gång utan flera gånger enskildt och personligen och

icke förgäfvades vändt sig till mig, såsom ledamot af detta Utskott, med upplysningar och hemställanden rörande nämnda hufvudtitel, och jag är fullkomligt öfvertygad att Herr Civilministern med minne häraf skall nödgas erkänna, att *min* opposition, när jag ansett den vara nödig, alltid i främsta rummet gällt sak och ej person. Jag fordrar tillbaka att äfven representanten skall tillåtas, då han ogillar ett förslag, som icke går efter hans åsigt om hvad som är rätt och nyttigt, att fritt få uttala sin mening, utan att såsom nu tillvitas personlig opposition, eller att, såsom det i fjor, då denna fråga förevar, hände mig, mitt uppträdande stämplas såsom illojalt.

Friherre von Schulzenheim: Ej för att förlänga diskussionen i denna fråga, hvilkens utgång jag tror mig kunna på förhand ana, utan emedan frågan lifligt intresserat mig redan då densamma förut framlades i ändradt skick, är det som jag anser mig ega anledning och äfven rättighet att nu yttra mig. Det är sannt, att Herr Key med skäl kan skryta öfver sin siareblick, men på samma gång har han gifvit mig rätt i hvad jag vågat förutsäga. Redan vid förra riksdagen tog jag mig nemligen friheten påpeka, att ett beslut om en bredspårig banas byggande emellan Torpshammar och riksgränsen vore det enda riktiga. Jag förutsåg då hvad som nu inträffat. Jag anser nemligen, att väl Riksdagen i dess helhet men ej desss enskilda medlemmar kunna vara nog egenkära att inbilla sig ega fullt tekniska kunskaper i en fråga sådan som denna, och af denna anledning kan man ej heller fordra, att de embetsmän, som stå i spetsen för vår mångskiftande förvaltning, skola vara fullt hemmastadde i de tekniska delarne af de till deras handläggning hörande frågor, utan man måste medgifva dem att i sådant hänseende få lita på de upplysningar, som lemnas af underordnade, men med det särskilda facket fullt förtrogne embetsmän. Det är naturligt, att representationen kan besluta om, hvar och när en statsbana skall byggas och anslå dertill nödiga medel, men att ingå i en sådan frågas detaljer, dertill tror jag representationen föga lämplig. Dertill fordras fackkunskap. Jag vill ej förneka att icke en smalspårig jernväg eller en hästbana eller till och med en ståltrådsbana kan vara af ganska stor nytta för den mindre trafiken, men jag trotsar äfven den mest bildade tekniker att kunna bevisa, att stora massor af gods på en stark lutning kunna med någon fördel fortskaffas på annat sätt än medelst en bredspårig jernbana, och något annat trafikmedel passar ej emellan riken, der en verklig samfärdsel skall ega rum. Jag väntade detta steg från norrmännens sida och gläder mig derät. Herr Key har ej i år reserverat sig mot Utskottets beslut, utan han har likasom norrmännen, Herr Civilministern, Utskottet, Första Kammaren och, såsom jag hoppas, snart nog äfven Andra Kammaren, med ett ord, likasom alla människor funnit att en bredspårig jernväg mellan ifrågavarande orter ändå ej är så oriktig, och således bör han ej klandra, om äfven andra än han taga förhållandena såsom de äro.

Herr Key spådde att onda tider snart skulle komma. Ja, jag tror att det finnes anledning för litet hvar att tro att de goda tiderna ej äro beständiga. I Sverige har hittills vanligen missväxtår följt på de goda åren, så ej ligger det någon visdom uti att förutsäga att onda dagar nå-

gon gång skola komma. Men just när den tiden kommer, behöfver Norrland jernvägar med samma spårvidd som i det öfriga landet.

Jag anser det vara Riksdagen värdigt att sysselsätta sig blott med sak och ej med person; och då marschen af de grunder, som gifvit anledning till en förändrad åsigt på andra sidan Kölen, ligger alldeles klar, är det obehöfligt att uppleta motiv för "politiska kurvor", såsom den föregående talaren yttrade. Detta sätt att föra en diskussion kan jag för min del ej gilla.

Jag är glad öfver att denna fråga nu inkommit på den rätta vägen och yrkar således för min del bifall till Utskottets hemställan.

Herr P. Staaff: Då man talar om att vid denna fråga varit fästad en baktanke, som redan föregående riksdag legat gömd i densamma, så har man på samma gång förebrått så väl regeringen som departementschefen, att de med full afsigt att inom kort ändra planen sistlidne riksdag framlagt ett förslag, som de ej haft allvar med. Deraf skulle följa, att rogeringen handlat på ett högst klandervärdt, ja ovärdigt sätt. Jag tror således icke, att man kan sägas hålla sig endast till sak, när man, såsom Herr Key, framkommer med dylika beskyllningar, helst han mot förslaget i dess helhet haft så mycket mindre att anmärka, som han sagt detsamma vara fullt konsekvent. För min del måste jag på det högsta ogilla ett sadant sätt att föra diskussionen, och jag håller regeringen räkning för det regeringen, då den funnit ett sätt att göra en jernväg nyttigare och ändamålsenligare, framlagt ett förslag i sådant afseende, utan hänsyn dertill, att regeringen af omständigheterna varit tvungen att vid den föregående riksdagen framlägga förslaget i ett annat skick.

Beträffande den anmärkta datum den 3 September 1873 på den ifrågasvarande promemorian, så vill jag fästa Herr Keys uppmärksamhet derpå, att, då man läser betänkandet, finner man tydligt derstädes uppgifvet, icke att promemorian blifvit *daterad* den 3 September 1873, utan den dagen till Civil-departementet *ingifven och inregistrerad*. Chefen för Civil-departementet har upplyst, att promemorian öfverlemnades till honom den 11 Juli, just då han stod i begrepp att antråda en resa till Norige, samt att den medföljt honom dit och icke officiellt ingafs till Civil-departementet förrän den 3 September. Om Herr Key funnit, att promemorian blifvit daterad den 3 September och ingifven den 11 Juli, hade han haft anledning misstänka, att möjligen något underslef blifvit begånget, men nu är saken alldeles tydlig och klar. Jag medger, att det varit bättre, om regeringen från första början föreslagit, att denna bana skolat byggas bredspårig, men att sådant icke skett har berott på omständigheter, som regeringen icke kunnat undanrödja.

Jag kan icke finna, att Herr Keys anförande tillkommit i annan afsigt än att söka åstadkomma en liten prickning, såvida det icke möjligen varit hans mening att hos Kammaren inpräglade den stora profetiska förmåga, hvarmed han är begåfvad. Man kan väl säga, att Herr Key är en stor man och en vis profet, och att hvad han förutsagt gått i fullbordan, men äran är dock icke så stor, ty det fordrades verkligen icke så stark siareförmåga för att förutse, att norrmännen, när de började tänka närme på saken, skulle inse, att de af Herr Key så mycket älskade smal-

spåriga jernvägarne äro ett oting och en olycka, hvarifrån vi i Norrland bedja Gud bevara oss, och det torde icke dröja länge, förrän man äfven i Norge frångått detta system.

Jar yrkar bifall till Utskottets förslag och skulle äfven hafva yrkat ogillande af Utskottets motivering, såvida icke den hufvudsakligaste delen af densamma redan blifvit af Första Kammaren utesluten.

Grefve Posse: Herr Staaff började sitt anförande med det ingångsspråk, att hvarje diskussion borde afse sak och ej person, men, så vidt jag ej hörde alltför illa, rörde hans anförande hufvudsakligen person, och det lilla, han yttrade sig i sak, var ett misstag. Han yttrade nemligen, att han skulle yrka ogillande af motiveringen, om ej, såsom han sade, Första Kammaren redan uteslutit densamma. Protokollsutdraget från Första Kammaren ligger här framför mig, och han kan deraf finna, att Första Kammaren uteslutit endast de fyra sista raderna af Utskottets motivering, och att allt hvad Utskottet yttrat om det anmärkningsvärda vid denna frågas behandling står kvar. Jag begärde ordet endast för att påpeka, att Herr Staaff tillåtit sig en oriktig uppgift och för att varna Kammaren från att af densamma låta missleda sig.

Herr P. Staaff: Jag ber Herr Grefve Posse observera, att jag icke sagt, att Utskottets hela motivering borde ogillas, utan att densamma borde tagas bort endast i den mån, den af Första Kammaren uteslutits, och jag anhåller att icke blifva debiterad för annat, än jag verkligen sagt. För öfrigt rörde mitt anförande lika mycket sak, som Herr Keys. Det förundrar mig, att Grefve Posse, som innehar en så framstående plats inom riksförsamlingen, vill blott derföre, att en person icke står på samma sida som Herr Grefven, förneka honom den frihet, som Herr Grefven medgifver en annan, som tillhör hans parti. Hvad jag yttrade innehöll dock en upplysning i sak, äfven om den icke var särdeles betydlig.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan Herr Talmannen, i öfverensstämmelse med de gjorda yrkandena, framställt propositioner så väl på bifall som på afslag, blef Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

§ 7.

Vid föredragning dernäst af Stats-Utskottets utlåtande N:o 93, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga proposition angående den beskattning, som i följd af tackjernstiondens upphörande bör bergslagera i riket påföras, uppstod öfverläggning och yttrade:

Chefen för Kongl. Finans-departementet, Herr Statsrådet Wærn: Utskottet har förklarar, att frågan icke är så utredd, att densamma nu kan slutligen afgöras, talar vidare om de tvister, hvartill den ifrågavarande beskattningen antagligen skulle gifva anledning, och hvilka olägenheter skulle kunna upphävas om skatten helt och hållet eftergäfvos, men att ett sådant eftergifvande icke torde ifrågakomma annat än i sammanhang med en allmän skattereglering, samt slutar med att hemställa, att Kongl.

Maj:ts proposition för närvarande icke måtte af Riksdagen bifallas. Om Riksdagen skulle bifalla Utskottets förslag, blefve följden, att beskattningen komme att fortgå i enlighet med Kongl. kungörelsen den 9 Juni 1871, hvilket jag tror man för närvarande icke önskar.

Saken är emellertid icke så invecklad, som den möjligen synes vara. Kongl. Maj:t hade föreslagit, att tackjernstionden skulle upphöra, emot det att hemman och lägenheter i de bergslager, som icke redan vore underkastade ordinarie rotering, ålades rotevakansafgifter till hälften mot annan roterad jord i samma län, men hade deremot icke ifrågasatt, att någon ränta skulle hemmanen påföras i följd af tackjernstiondens upphörande. Riksdagen ansåg dock, att icke all ränta borde eftergifvas, utan att de bergslagshemman, som åtnjöte frihet i afseende på ränta, borde åsättas half ränta, äfvensom att, derest vid de sålunda bestämda skyldigheternas påförande någon ytterligare lindring skulle i särskilda fall visa sig af omständigheterna påkallad, Kongl. Maj:t måtte derom till Riksdagen göra framställning. Med anledning häraf utfärdades Kongl. kungörelsen den 9 Juni 1871, hvarjemte Kongl. Maj:t uppdrog åt Kammarkollegium att föranstalta om de åtgärder, som erfordrades för verkställande af berörda beslut. Kammarkollegium utlät sig, bland annat, att om jordeboksräntans halfva frinjutna belopp lika fördelades på alla de skatte- och kronohemman, som voro derifrån befriade, så kunde det inträffa, att ett och annat hemman icke komme att åtnjuta befrielse från sin särskilda halfva jordeboksränta, utan finge erlägga något derutöfver, under det ett annat hemman derigenom lindrades mer än vederborde. Kollegium tog därför fasta på Riksdagens uttalade åsigt, att ytterligare lindring skulle i särskilda fall medgifvas, der sådan visade sig vara af omständigheterna påkallad, och hemställde huruvida icke Kongl. Maj:t skulle finna skäl hos Riksdagen göra framställning derom, att af den för hvarje bergslag eftergifna jordeboksräntan endast en tredjedel måtte de hemman, som vore derifrån befriade, till lika belopp efter hemmantalet hvardera påföras, enligt de inom hvarje bergslag särskildt förekommande förhållanden. Kongl. Maj:t har nu härom gjort framställning till Riksdagen, men Stats-Utskottet har förklarar att frågan icke är tillräckligt utredd. Härpå kan väl icke behöfvas något annat svar än att frågans möjligen outredda skick icke kan lägga något hinder i vägen för att bevilja en eftergift, som Riksdagen sjelf önskat. För att nu förekomma att någon genom den föreslagna beskattningen skulle lida orätt, har Första Kammaren till Kongl. Maj:ts förslag gjort det tillägg, att, derest någon tilltror sig kunna visa att han lidit orätt, skall lindring honom medgifvas. Vill man nu att orättvisa icke skall någon tillskyndas, bör man väl icke afslå Kongl. Maj:ts proposition. Om man bifaller Utskottets hemställan, kommer obilligheten att kvarstå, men der man finner sådant vara med billighet öfverensstämmande, bör väl eftergift medgifvas, och om någon anser sig härigenom tillskyndas orätt, bör han leda sådant i bevis. För min del tror jag att frågan bäst löses om Kammaren biträder Första Kammarens beslut.

Herr Ehrenborg: Det synes som om Herr Finansministern icke lagt vikt vid orden "för närvarande", som förekomma i Utskottets hemställan. För min del tror jag att Kongl. Maj:t, som nödgats inse omöj-

ligheten af att fullt nöjaktigt utreda frågan, mycket väl kan stödja sig på detta "för närvarande" och derpå grunda uppskof med frågan, möjligen ända till den dag, då grundskattefrågan, i anledning af Kongl. Maj:ts framställning, blifvit af Riksdagen afgjord. Detta vill jag nu lemna derhän. Jag är visserligen icke i alla delar belåten med Utskottets förslag, men beträffande det tillägg till Kongl. Maj:ts förslag, som Första Kammar- nens beslutat och Finansministern här förordat, så kan jag ännu mindre inse, att det skulle vara riktigt handladt af Riksdagen att antaga ett så- dant förslag. Utskottet har ändtligen i den gamla stridsfrågan erkänt, att den ännu icke är riktigt utredd, att den af Kongl. Maj:t föreslagna ned- sättningen vore väl godtycklig och att mångt hemman ändå möjligen kunde blifva förorättadt, när det å många bergslagsorter varit omöjligt att utreda, hvilken ränta borde hvarje nu befintligt hemman såsom dess ursprungliga eller rätta påföras, och slutligen erkänner Utskottet, att olägenheterna visserligen skulle upphävas, om skatten helt och hållet efter- gafves, men att ett sådant eftergifvande icke borde ifrågakomma annat än i sammanhang med en allmän skattereglering. Skulle nu Riksdagen, i likhet med hvad Första Kammar- nens redan gjort, lemna åt hvarje enskild hemmansegare, som ansåge sig hafva blifvit förorättad, att bevisa sådant, så tror jag icke att ett sådant beslut vore Riksdagen värdigt, sedan Riks- dagen erkänt, att den förra beskattningen, konsekvent genomförd, icke komme att drabba alla hemman med rättvisa. Hur kan man väl begära, att en enskild person, en hemmansegare, skulle kunna bevisa det som hvar- ken Kongl. Maj:t, Kammarkollegium eller Riksdagen kunnat utreda? Det kan väl icke vara riktigt, att Riksdagen säger till innehafvarne af bergs- lagshemman: "Vi göra er orätt, men det blir er sak att bevisa det". För öfrigt får jag bekänna, att jag icke sätter mycken tro till den blifvande utredningen. Frågan intrasslas allt mer och mer och man aflägsnar sig allt längre från målet. Helst skulle jag, sedan Utskottet erkänt så myc- ket, vilja att frågan uppsköttes till dess regeringen inkommit med den väntade propositionen i fråga om grundskatterna, men jag har icke hopp om att ett sådant beslut skulle kunna sammanjemkas med Första Kam- marens, ty tiden medgifver icke detta. Jag måste därför antaga Utskottets förslag, ehuru jag icke är nöjd med detsamma.

Slutligen får jag förklara, att frågan alldeles icke berör mitt enskilda intresse, ty sedan ett år tillbaka är jag skild från bergslagerne och eger namera derstädes icke någon fastighet.

Herr Carl Anders Larsson: Så länge Finansministern tar Kam- markollegium till råds i en fråga sådan som den förevarande, kan man väl veta utgången, då man känner, att grundskatternas borttagande skulle vara Kammarkollegii död.

Jag hemställer om det icke skulle vara en vida större välgerning mot landet att borttaga grundskatterna än att bevilja dyrtidstillägg åt embets- och tjenstemän. Hvar gång frågan varit å bane, har jag sagt att jag aldrig vill vara med om att tvinga någon ny grundskatt på den som är så lycklig att vara af med dessa skatter. Jag har hvarken nytta eller skada af att bergslagerne slippa räntorna eller påläggas nya sådana, men jag anser att det skulle vara en orättvisa mot hela landet, om bergsla-

gera skulle påläggas nya räntor. Jag kan icke förstå hur Finansministern, som är en bland våra klokaste män, kan vilja vara med om något sådant. För mig är det i högsta grad motbjudande att truga på nya grundskatter och jag ber Herr Finansministern öfvergifva all tanke härpå. Om han i stället föreslog, att grundskatterna skulle afskrivas successivt med t. ex. 10 procent hvart år, kunde han genom ett sådant förslag blifva lika populär i landet som den utmärkte man, som framlade den nya Riksdags-ordningen. Afskaffas grundskatterna, så kan också hela Kammarkollegium upphävas. ty Kollegii gamla jordeböcker äro redan nu obehöfliga.

Då nu Utskottet afslagit Kongl. Maj:ts proposition, hoppas jag att någon vidare utredning i denna fråga icke kommer till stånd, helst frågan är onöjlig att utreda.

Herr Carl Ifvarsson: Den talare, som näst före mig hade ordet, har, enligt min åsigt, tvifvelsutan i principen rätt. Bäst vore onekligen liksom äfven lyckligast och rättast, om Kongl. Maj:t ville egna något allvarligt bemödande åt försöket att till Riksdagen framlägga ett antagligt förslag till upphäfvande af grundskatterna i deras helhet. Deremot kan jag icke medgifva, att densamme talaren har rätt, då han påstod, att här vore fråga om att pålägga några nya skatter. Frågan gäller ju uppenbarligen endast att påföra nu åsyftade hemman i mildare form en beskattning, som de förut utgjort, men från hvilken de varit under en längre tid befriade, på grund deraf att staten af dem uppburit motsvarande inkomst på annat sätt. Då denna senare numera upphört, återinträder helt naturligt deras fordna beskattningsskyldighet i och med bortfallandet af den orsak, som föranlett dertill, att berörda skyldighet hittills legat in suspensio. Jag kan således icke annat än anse, att sjelfva beskattningsåtgärden är fullkomligt i sin ordning, så länge öfriga grundskatter fortfara att utgöras. Härvid förekommer dock att, sedan för hemman af ifrågavarande beskaffenhet halfva räntan förut blifvit efterskänkt, Kongl. Maj:t nu hemställt, att en tredjedel af återstoden skulle till lika belopp efter hemmantalet påföras de hemman, som för närvarande vore från jordeboksräntan befriade. Genom ett bifall härtill skulle följaktligen i allt fall för många orter uppkomma en större eller mindre orättvisa, för så vidt som atskilliga hemman af samma kategori med de ifrågavarande blifvit ålagda högre ränteutgift, än den Kongl. propositionen tillstyrker för andra hemman af likartad beskaffenhet. Men icke nog dermed — gifver nämnda proposition ganska öppet vid handen, att den utredning, som åstadkommits, icke lemnar någon säkerhet därför, att icke somliga bergslagshemman ändock, oaktadt den för hela bergslagen medgifna eftergift af halfva räntan, blifvit påförda räntebelopp, hvilka de rätteligen icke vore skyldige att erlägga. Vid sådant förhållande hemställer jag, huruvida det är antagligt, att dessa olägenheter och orättvisor kunna afhjelpas, äfven om Andra Kammaren biträder Första Kammarens beslut. Medkammaren har nemligen beslutit att godkänna Kongl. Maj:ts proposition, men med ett tillägg, åsyftande en jemnare fördelning för alla ifrågavarande bergslagshemmans egare af den nu föreslagna ytterligare lindringen i eftergifna jordeboksräntans utgörande. Jag hemställer, om ställningen härigenom förbättras.

Det

Det är gifvet, att för åstadkommande af en rättvis fördelning i detta fall utredning skall ega rum. Att kasta bevisningen härutinnan på den enskilde i stället för på staten, är en orimlighet. Derigenom invecklas saken ännu mera och jag kan icke finna annat än att, om frågan icke kan utredas af vederbörande myndighet, endast återstår att efterskänka det tvistiga. Men i sådan händelse skulle Första Kammarens beslut leda till en obillighet i så måtto, att en eftergift skedde för somliga, som icke medgifvits andra egare af berglagshemman under samma kategori. Lika med Stats-Utskottet synes mig fördenskull lämpligast vara, att denna speciela beskattningsfråga uppskjutes tills vidare och intill dess ett generelt förslag till afskaffande af grundskatterna i allmänhet förekommer till pröfning, då jag, för min del, tror någon tvekan ej skall göra sig gällande att i sammanhang dermed efterskänka äfven denna beskattning. I frågans nuvarande skick gifver jag alltså framför den Kongl. propositionen företräde åt Utskottets förslag och anhåller om dess godkännande.

Häruti förenade sig Herr *Johan Erik Johansson*.

Herr Statsrådet Wærn: Den siste talaren lemnade mig fortfarande i okunnighet om hvad som egentligen åsyftas med Stats-Utskottets här afgifna yttrande. Han förklarade, att, enligt hans åsigt, någon eftergift af ifrågavarande beskattning icke borde ega rum i annan ordning än i sammanhang med en allmän skattereglering. Vi veta, att alla de förslag, som i sådant hänseende framkommit, afse en småningom skeende afskrifning eller aflösning och afskrifning i förening af de grundskatter som finnas, och följaktligen råder ingen ovisshet derom, att, när ett förslag till grundskatternas upphörande i allmänhet kan blifva slutligen antaget, äfven den skatt, som betänkandet särskildt gäller, kommer att försvinna i samma ordning som öfriga grundskatter. Men frågan är, huru med denna beskattning skall under tiden och intill dess detta sker förfaras. Det är i *detta* hänseende Utskottets förslag gifver anledning till svårigheter, om det icke tillfredsställande förklaras; enär detsamma är så affattadt, att Kongl. Maj:t, derest det bifalles, måste stanna i osäkerhet huruvida man *vill* eller *icke vill*, att nu föreslagna beskattningen skall under mellantiden påföras. Äfven i denna Kammar tyckes ingen säker ledning för omdömet stå att vinna. Den värde talaren från Östergötland önskar, att frihet i afseende å räntan skall fortfarande medgifvas, men Herr Carl Ifvarsson synes vilja, att den hittills eftergifna jordeboksräntan skall påföras de hemman, som varit derifrån befriade, till dess beslut fattats i hufvudsaken, eller den generela skatteregleringsfrågan. Vid sådant förhållande kan finansministern icke annat än påpeka tillvaron af denna olikhet i uppfattningen hos Riksdagens ledamöter, och jag skulle till följd deraf anse vida lämpligare, om Kammaren, såsom Herr Ehrenborg önskade, men ej velat annat än eventuelt föreslå vid den nu långt framskridna riksdagstiden, beslöte en hemställan till Kongl. Maj:t om uppskof tills vidare med tillämpningen af 1871 års Riksdags beslut. Detta skulle reducera beskattningen tills vidare till det, som just varit Regeringens ursprungliga förslag, och någon förebräelse mot Regeringen och särskildt chefen för Finans-departementet att vilja pålägga

skatter kan jag desto mindre emottaga, som Regeringen önskat deras afskaffande. Riksdagen ingick emellertid vid hufvudfrågans behandling icke härpå, utan ville endast medgifva lindring till hälften af skatten. Nu har Kammarkollegium föreslagit en ytterligare lindring i utgörandet af den för hvarje bergslag eftergifna jordeboksräntan, och denna kollegii hemställa har Kongl. Maj:t öfverlemnat till Riksdagens besvarande. Vid afgifvande af detta svar kan jag väl fatta, att Riksdagen öppet tillkännagifver att den icke bryr sig om utkräfvande af denna skattetitel. Dermed är saken klar. Men att säga, att, innan svaret gifves, först skall försiggå en ytterligare, kostsam utredning, om dessa hemman böra eller icke böra utgöra ofta berörda beskattning, är ett sätt att för tillfället avsluta ärendets behandling från Riksdagens sida, hvilket synes mig vara synnerligen otillfredsställande, då det icke lärer kunna vara lämpligt att utgifva än mera penningar för sådant ändamål, om meningen är att eftersänka hela skatten. Jag kan slutligen icke undgå yttra, att, ehuru jag skulle anse det vara en stor lycka för Sverige, om alla grundräntor kunde undvaras och den svenska jorden blefve derifrån befriad, jag dock, med anledning af Herr C. A. Larssons uppmaning till finansministern att hos Riksdagen föreslå afskaffande af grundskatterna i ändmål att derigenom "göra sig populär", måste förklara, att det för mig är otänkbart att någon regering i Sverige kan komma att behandla så viktiga saker på grund af motiv af så dålig beskaffenhet.

Herr Edström: Med åberopande af de skäl Herrar Ehrenborg och Carl Ivarsson anført, inskränker jag mig att tillstyrka bifall till Stats-Utskottets betänkande, under anhållan, att Kammaren måtte iakttaga den försigtigheten att icke understödja det tillägg till Kongl. Maj:ts förslag, som Första Kammarkollegiet jemte detta antagit.

Herr Sjöberg: Jag önskar endast göra ett kort tillägg till hvad föregående talare yttrat. Det var egentligen Herr Carl Anders Larssons värtaliga föredrag, som gaf mig anledning att begära ordet, i synnerhet som af hans anförande, så vidt jag kunde finna, snart sagdt från början till slut ganska tydligt framgick, att den ärade ledamoten icke nog studerat hvarken Kongl. Maj:ts proposition eller Stats-Utskottets betänkande i ämnet, då han icke *en* gång, utan väl tolf gånger upprepade, att här vore fråga om att pålägga en *ny* beskattning. Derom är tvärtom så litet fråga, att Kongl. Maj:t, på Kammarkollegii hemställa, fasthållre föreslagit Riksdagen att medgifva en *yttre* eftergift af en redan befintlig grundskatt. Jag betviflar, att ett förslag af dylik syftning med fog kan sägas afse påförandet af en ny skatt. Då nu Herr Finansministern ådagalagt, att ett ovilkorligt fasthållande vid de genom Kongl. kungörelsen den 9 Juni 1871 meddelade föreskrifter endast skulle föranleda till en utredning, som vore olidlig och icke motsvarade värdet af den tid, som den komme att medtaga, samt kunde göras obehöflig genom beviljande af nu ifrågakommande eftergift, vill det synas, som skulle giltigt skäl hafva förefunnits för Stats-Utskottet att tillstyrka den i ämnet afgifna nädiga propositionen. Vid remissen af denna proposition anförde visserligen, efter hvad jag funnit, en ledamot från Örebro län åtskilliga anmärkningar mot det Kongl.

förslaget i särskilda delar. Jag kan naturligtvis icke nu upptaga dem till bemötande, derest detta vore af omständigheterna påkalladt, emedan jag icke hörde den ärade ledamotens föredrag, och Kammarens protokoll för nämnda dag ännu icke är tryckt. Enligt en uppgift från Kammarkollegium skulle emellertid, hvad beträffar förhållandet i berörda afseende inom Nora bergslag i Örebro län, hvilken jag förmodar, att den af mig nu äsyftade ledamoten särskildt framhöll, den så kallade jordeboksränta, som enligt Kongl. Maj:ts förslag komme att till en tredjedel utgå, på helt mantal endast utgöra 2 kronor 78 öre. Herrarne torde få medgifva, att detta räntebelopp är en ren obetydlighet, som näppeligen förtjenar att omtalas, likasom den icke heller är för statsverket synnerligen afsevärd. Men afslås den Kongl. propositionen, såsom hemställt och yrkadt blifvit, är det tydligt, att det af Riksdagen och Kongl. Maj:t år 1871 fattade beslut skall lända till efterrättelse samt, i fall den därför nödiga utredning låter sig göra, träda i tillämpning. Det är detta fortsatta nödtvång af en undersökning, som antagligen icke kan i allmänhet genomföras med något praktiskt resultat, man velat undvika, och sådant desto hellre, som en dylik undersökning är af den svåra och tidsödande beskaffenhet, att den tjänsteman i Kammarkollegium, hvilken anses vara den mest erfarne i frågor af denna natur, måst använda ett halft år för åstadkommande af enahanda utredning för allenast tvänne bergslager. Härtill kommer, att kollegii arbetskrafter icke förslå för fullgörande af det arbete, som i allmänhet förekommer samt icke får sättas å sido, och de kunna följaktligen ännu mycket mindre räkna till för det arbete, hvarom fråga nu är, och som icke heller förväntas leda till något resultat. De fromma önskingar beträffande detta kollegium, hvilka Herr Carl Anders Larsson nyss uttalat, torde ock snart nog måhända gå i fullbordan. Ty med den kännedom, jag eger om dervarande förhållanden, anser jag för ganska antagligt och troligt, att Kammarkollegium inom en icke allt för aflägsen tid skall komma att i bostafvig mening utdö, enär numera en nästan fullständig brist på extraordinarie tjänstemän är i detta verk för handen. Dels af sådan anledning och dels samt hufvudsakligen — jag upprepar det — i afsigt att undvika fullföljden af en, såsom redan till fullo sig visat, alldeles ändamålslös undersökning genom att på förhand undanrödjade hvarje befogad anledning till klagan, har den föreslagna ytterligare nedsättningen i beräkningen af den redan nu till en del eftergifna jordeboksräntan blifvit föreslagen af Kongl. Maj:t. Herr Ehrenborgs eventuelt framställda förslag derom, att Riksdagen skulle besluta en underdånig hemställan hos Kongl. Maj:t om medgifvande af fortsatt anstånd med tillämpningen af 1871 års ofta berörda kungörelse, vore jag gerna benägen att understödja, om jag såge någon större möjlighet att nu bringa ett dylikt beslut till verklighet och i motsatt fall, då Kamrarne stanna i stridiga beslut, beslutet af år 1871 skall blifva gällande, så vidt ske kan.

På dessa skäl och utan att framställa något särskildt yrkande anser jag, för min del, lika med Herr Finansministern lämpligast vara att biträda Första Kammarens beslut.

Herr C. A. Larsson: Jag må så till vida medgifva, att Herr Sjöberg kan hafva rätt i sitt antagande, att jag icke läst den ifrågavarande

Kongl. propositionen, som jag erkänner, att jag icke tagit kännedom om densamma i den särskilda afdelning af riksdagstrycket, der sådana rege- ringshandlingar sammanföras, men jag har åtminstone läst Stats-Utskottets i ämnet afgifna betänkande. Der är den Kongl. propositionen till dess allra hufvudsakligaste innehåll fullständigt intagen och jag inhemtar deraf, att det ärende, som nu föreligger Kammaren, är samma gamla fråga, i hvars behandling jag så många gånger deltagit. Då den ärade ledamoten på stockholmsbanken förnekar, att här vore fråga om att pålägga desse hemmansägare nya skatter, har han måhända, strängt taget, äfven rätt och jag orätt. Jag föreställer mig likväl, att i verkligheten förhållandet ställer sig något annorlunda. Jag tror, att frågan är densamma som den varit från början. Tackjernstillverkningen har blifvit medgifven befrielse från tionde och nu skall ränta påföras de hemman inom privilegierad bergs- lagsort, som för frigörelsen icke lemnat sådant vederlag. Och då alla dessa bergslagshemman varit befriade från grundräntan i så många år, att icke ens Kammarkollegium, som har tillgång till alla möjliga gamla skatte- luntor, är i stånd att få reda på den rätta skattesiffran, hemställer jag, om man icke i sjelfva verket kan säga, att det är *nya* skatter, som afsigten är att pålägga. Då vidare härtill kommer, att, jemlikt Kongl. Maj:ts för- slag, för helt mantal den ytterligare eftergiften af grundräntans belopp endast skulle uppgå till 2 kronor 78 öre, är det ju en ren småsak för statsverket att eftergifva äfven denna obetydlighet och låta dessa bergslags- hemman allt framgent åtnjuta en räntefrihet, af hvilken de under en i tiden långt tillbaka gående följd af år varit i besittning. Jag vidhåller fördenskull min mening och mitt yrkande.

Herr Ehrenborg: Med anledning af Herr Finansministerns senaste anförande och för den händelse, att det skulle utgöra något stöd för regerin- gen, att en Kammaré — den Andra — fattat beslut i den syftning jag even- tuellt framställde, då jag förra gången hade ordet, tager jag mig friheten nu föreslå hvad jag då ej trodde vara skäl att med bestämdhet påyrka, eller att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t anhålla att alla åtgärder för påförande å de ifrågavarande hemmanen af den ränta, som anses eftergifven, må in- ställas, intill dess Kongl. Maj:t till Riksdagen afgifvit proposition om grund- skatternas upphörande samt Riksdagen med anledning deraf fattat beslut.

Herr Sjöberg: Efter Herr Finansministerns senaste yttrande anhål- ler jag att få instämma i Herr Ehrenborgs skrifvelseförslag och hoppas, att tiden möjligen skall medgifva ett försök att förmå Första Kammarén att biträda detsamma.

Herr Johan Johansson i Ringshyttan: Jemte det jag tillåter mig understödja det skrifvelseförslag, som den näst siste talaren framställt, ber jag att med hänsyn just till den räntesiffran, som nu är i fråga, emot hvad här blifvit yttradt få dels göra en erinran och dels på samma gång illustrera den pålitlighet i beräkningar, hvarför Kammarkollegium just i fråga om vederlaget för tackjernstionden gjort sig väl och vida bekant. Den ärade talaren på stockholmsbanken uppgaf nemligen, att den tredje- del af jordeboksräntan, som blifvit af Kongl. Maj:t föreslagen att påföras

de bergslagshemman, hvilka den Kongl. propositionen åsyftar, skulle utgöra endast 2 R:dr 78 öre. Jag anhåller härvid få anmärka, att Kammarkollegium eller rättare den tjänsteman derstädes, hvilken egentligen verkställt den omordade utredningen, i en promemoria, afgifven till 1871 års Riksdags Stats-Utskott, uträknat den berörda hemman ålligande årliga räntesumman till ett högre belopp, så att tredjedelen skulle jemlikt *den* uträkningen blifva 2 R:dr 91 öre. Nu hafva hans forskningar i saken fört honom tvänne år senare till ett annat resultat. Ett af dem, om icke båda, måste alltså vara oriktigt och dermed oss lemnadt ett ytterligare bevis om den tillförlitlighet Riksdagen har att vänta af Kammarkollegii "utredningar". Jag vill vidare tillägga, att den promemoria, hvilken i år på särskild begäran blifvit lemnad till Stats-Utskottet och hvilken handlings hufvudsakliga syftsmål synes hafva varit att vederlägga mitt anförande vid remissen af förevarande Kongl. proposition, äfven varit för mig tillgänglig, men naturligtvis under sådana förhållanden, att jag icke är berättigad att här uppehålla mig vid eller i detalj skärskåda densamma. Det må visserligen synas märkvärdigt, att promemorian icke ansågs vara af den beskaffenhet, att den kunde öppet framläggas; men jag anser mig dock oförhindrad förklara, att hvad angår påståenden, som i desamma innehållas, jag när som helst är beredd att ådagalägga deras oriktighet och bristande öfverensstämmelse med verkliga förhållandet. Jag vill ock i öfrigt anmärka att, hvad särskildt beträffar de bergslager, hvilkas talan jag hufvudsakligen vill föra i denna angelägenhet, dessa skulle komma att påläggas en jordeboksränta, som vore 20 procent högre än den som drabbar andra bergslager, endast derigenom att förvandlingen af osmundsjernet hos oss sker på ett annat och jag vågar påstå, alldeles oriktigt sätt. Vidare ber jag få erinra, att, då man läser räkenskapen för år 1624 för dessa bergslager och icke stannar vid sjelfva ränteuppgiften, utan fortsätter läsningen ännu ett stycke, skall man finna, att icke obetydliga poster finnas *afkortade*, hvilka vederbörande likväl icke tvekat att *nu* upptaga i sina beräkningar rörande jordeboksräntans rätta belopp; och granskar man slutligen alla de särskilda ränteposter, som bilda slutsumman i 1624 års räkenskap, kan resultatet icke blifva annat än en högst betydlig nedsättning, något som promemorieförfattaren icke skall kunna bestrida.

Såsom en ytterligare illustration till beskaffenheten af den "utredning" Kammarkollegium nu åstadkommit, tager jag mig slutligen friheten upplysa, att jag har i min ego ett annat embetsutlåtande af äldre datum, i hvilket Kammarkollegium med bestämdhet uppgifver, att Nora bergslag i Örebro län såsom bergslagsprivilegium *endast åtnjuter frihet från knekthåll*. Vid en jemförelse mellan detta utlåtande å ena sidan och den utredning, som af samma kollegium 1867 blef afgifven, må ingen förtänka mig, om jag säger, att frågan ställer sig ganska besynnerligt; och om äfven härvid låter sig antaga möjligheten, att kollegium sjelft ej haft eller har reda på ofvan berörda, dess egna yttrande och att deraf skulle förklaras anledningen till den brist på kontinuitet i uppgifter och handlings-sätt, som kollegium i rikt mått uppenbarat i behandlingen af detta beskattningsärende, förbättras för visso derigenom icke förhållandet. Emellertid anhåller jag att i frågans närvarande ställning få biträda det af

Herr Ehrenborg afgifna skrifvelseförslag och hos Kammaren anhålla om dess godkännande.

Herr Carl Ifvarsson: För min del betviflar jag, att ett godkännande af Herr Ehrenborgs skrifvelseförslag skall kunna leda till något verkligt resultat i det afseende, som här är i fråga och jag är, såsom jag förut förklarar, icke heller böjd för eftergift af någon grundränta utan i sammanhang med en allmän skattereglering. Enär emellertid Herr Finansministern anser att det för Regeringen vore af vigt, om Andra Kammaren ville fatta beslut i enlighet med nämnda förslag, skall jag visst icke sätta mig deremot, ehuru jag näppeligen tror, att *en* Kammares beslut skall kunna bereda Regeringen det beräknade "stödet" och jag dessutom svårligen kan antaga, att Första Kammaren skall finnas benägen att biträda detsamma. Jag kan således fortfarande icke finna ändamålsenligt något annat beslut än det Stats-Utskottet tillstyrkt.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen gaf propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som jemväl på yrkandet att, med afslag å berörda hemställan, det förslag måtte antagas, som Herr Ehrenborg under öfverläggningen afgifvit. Den förra af dessa propositioner blef med öfvervägande ja besvarad; och hade Kammaren således bifallit Utskottets förslag.

§ 8.

Herrar Östling och G. C. Mæchel erhöllo, uppå derom nu anmäld begäran, ledighet från riksdagsgörömalen, den förra från och med morgondagen, i anledning af inträffadt sjukdomsfall i hans hem, och den senare från och med den 18 i denna månad, i och för sin helsas vårdande.

Kammarens ledamöter åtskildes nu kl. ¹/₂ 4 e. m., men sammankommo åter

kl. 7 e. m.,

då i Herr Talmannens frånvaro talmansbefattningen utöfvades af Herr vice Talmannen.

§ 9.

Föredrogs Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets Utlåtande N:o 4, i anledning af Fullmäktiges i Banken och Riksgäldskontoret framställningar i fråga om uppförande af nytt riksdagshus å Helgeandsholmen äfvensom Riksbankens och Riksgäldskontorets förläggande till samma holme.

Herr Törnfeldt anförde: Då denna fråga i fjor förevar, yttrade jag mig visserligen i den riktningen, att ett nytt riksdagshus borde byggas på Helgeandsholmen, men jag gjorde det derföre att jag då icke visste någon annan råd. Jag har nu sett mig mera omkring och anser att det

är bättre att gå i en annan riktning; jag tror icke nu, att ett nytt riksdagshus bör läggas på Helgeandsholmen. Skälet härtill är för det första, att Helgeandsholmen icke hvilar på någon säker grund, ty det strömmande vattnet omkring holmen fräter grunden oupphörligt, utan att man märker det, och gör att Helgeandsholmen ej kan för everldlig tid erbjuda någon fast och tillförlitlig grund för ett så stort hus, som det nya riksdagshuset skulle blifva, vidare tror jag, att Helgeandsholmen bör ordnas så, att den icke bortskymmer utsigten från något håll eller till något håll i afseende på Kongl. slottet och strömmens alla öfriga ongifningar, utan denna utsigt får vara öppen. Många finnas visserligen, som tro att det är nödvändigt att hafva en stor byggnad der till skydd för vestanstormarne, men jag har den erfarenheten, att då jag seglar i ett sund emellan två branta stränder, så blåser det dess hårdare, ju smalare sundet är, men svagare, ju bredare det är. På samma sätt förhåller det sig, föreställer jag mig, med Helgeandsholmen. Blåser det starkt der, så icke skall det blåsa värre, om holmen blir en öppen plats, än det gör nu, då holmen är bebyggd; ty det är just i de små kanalerna på ömse sidor om byggnaderna som luftströmmen sammanpressas och blir så våldsam. Helgeandsholmen har vidare, hvad läget beträffar, ej sin like i hela världen; den bör därför förskönas genom konsten, så vidt möjligt är, ingen byggnad bör der skymma utsigten, vare sig åt det ena hållet eller åt det andra, der böra i stället blinstren prunka, doftande vattenkonster spela och bältespännare samt andra spännare af första ordningen väcka vandrarens rättmätiga beundran. Slutligen tror jag, att det hus, i hvilket vi nu befinna oss, skulle kunna förändras så att det blefve tillräckligt för ändamålet; om man byggde ut det åt sjösidan eller der i stället för småhusen byggde en eller två rotundor, tjenliga till församlingssalar, så tror jag att behovet skulle vara afhjelpat och detta för mycket mindre kostnad, än som skulle erfordras för att bygga ett helt och hållet nytt riksdagshus. Jag vill dock för närvarande ej göra något yrkande, utan skall afhöra diskussionen och biträda det yrkande, som under densamma kan komma att framställas och mest öfverensstämmer med min åsigt i frågan.

Herr Ola Månsson: Sista året försvarade jag både såsom medlem af det dåvarande Sammansatta Stats- och Banko-Utskottet och här i Kammaren den åsigten, att dessa tre frågor om ett nytt riksbanks-, riksdags- och riksgäldskontorshus ej borde på detta sätt sammankedjas med hvarandra. Ett nytt hus för Riksbanken är visserligen af behovet påkalladt — derom äro vi alla ense — men så länge frågor på detta sätt sammankedjas med hvarandra, är jag viss om att Riksbanken svårigen på länge får någon ny och bättre lokal, än han har. Jag har äfven varit ledamot af det Sammansatta Utskott, som nu behandlat dessa frågor, men har likasom i fjor haft den olyckan att befinna mig i en så afgjord minoritet, att jag icke ens ansett det löna mödan att reservera mig mot Utskottets hemställan. Jag vill därför vända mig till Kammaren med samma åsigt som förlidet år, att de tre frågorna böra skiljas åt. Ty ingen lär vilja förneka, att Riksbanken behöfver en annan, bättre och mera centralt belägen byggnad, än den han nu har, men lika litet lär der å andra sidan kunna påstås, att Riksgäldskontoret behöfver en ny lokal, då

dess nuvarande lokal är fullkomligt tillräcklig. Hvad slutligen det nya riksdagshuset beträffar, torde det ej heller vara särdeles många, åtminstone i denna Kammaré, som sträcka sina pretentioner så långt, att de anse detta hus för dåligt och för kient; tvärtom, mången torde kanske finnas som anser det alldeles för dyrbart och beqvämt. Jag yrkar alltså för min del afslag å betänkandet.

Herr Lyttkens: Från första stunden denna fråga här i Kammarén förekom, har jag efter måttet af min förmåga yttrat mig mot densamma, och detta tänker jag att göra äfven nu. Af det föreliggande betänkandet synes, att kostnaden endast för sjelfva den föreslagna byggnaden skulle uppgå till 3,500,000 R:dr. Härtill kommer kostnaden för hofstallets ombyggnad, de gamla husens borttagande, för ny inredning o. s. v., hvaregenom utgifterna för den nya byggnaden antagligen skulle blifva ändå mycket högre. Utskottet säger vidare sjelft, att Riksmarskalksemetet ansett, "det anledning finnes att strömvattnet på flera ställen inom hela holmen framrinner och bildar underjordiska rännilar". Då jag förmodar att Riksmarskalksemetet haft fullkomligt säker och grundad anledning att framkomma med ett sådant påstående; så vore det således äfven på den orsaken högst obetänksamt att bygga ett riksdags- och bankohus på den ifrågavarande platsen. Härtill kommer, att det alldeles icke är lämpligt att bygga ett riksdagshus på den mest trafikerade och befarna plats i hufvudstaden, samt att genom en sådan byggnad effekten af det närbelägna Kongl. slottet skulle försvagas i betydlig mån. Riksdagen har för öfrigt med så sällspord frikostighet beviljat anslag till alla möjliga offentliga byggnader, att statens medel icke ytterligare torde böra offras på någonting, som är alldeles öfverflödigt. Att arbetet är möjligt och låter sig utföras, visa de uppgjorda ritningarne, och ingen har för öfrigt hyst något tvifvel derom; men hvad man har skäl att i högsta måtto betvifla och som jag för min del vågar alldeles förneka, är nyttan och nödvändigheten deraf. En talare, af samma åsigt i frågan som jag, sade nyss att det för Riksdagen finnes fullkomligt utrymme på den plats, Riksdagens hus nu är beläget. Äfven jag är derom fullkomligt öfvertygad, och beviset derfor föreligger bland annat i de i riksdagsarkivet förvarade, under första treårsperioden af den nya Riksdagens sammanvaro uppgjorda ritningar till ombyggnad af detta hus, hvilka då icke ledde till något resultat, och enligt hvilka tvänne halffrundlar skulle utbyggas nedåt sjön till med en dem föränande större sal, afsedd för ungefär samma ändamål som den nuvarande s. k. sammanbindningsbanan. I den vestra rundeln skulle Första Kammarén hafva sin samlingslokal, i den östra denna Kammaré.

Af dessa anledningar och då jag icke kan inse orsaken, hvarför ännu flera ritningar skulle behöfva infordras, då man ju ännu icke beslutit, att ett nytt riksdags- och banko- samt riksgäldskontorshus eller ett nytt riksdags- och bankohus eller ens ett nytt riksdagshus skall uppföras, så anser jag det icke tjenligt att bekosta ännu flera ritningar, äfven om man icke skulle kunna få ett så elegant och praktfullt riksdagshus här på Riddarholmen genom att förbättra och utvidga det nuvarande, som genom att bygga ett nytt på Helgeandsholmen. Utrymmet af den nuvarande riks-

dagshustomten är i alla fall fullt tillräckligt för den nödiga utvidgningen och förändringen af Riksdagens lokaler.

Af dessa skäl yrkar jag rent afslag å Utskottets förslag, i förhoppning att till nästa riksdag få ett förslag till ombyggnad af den nuvarande lokalen. Båda Kamrarna skulle då, hoppas jag, kunna få fullt tillräckligt utrymme, och ledamöterna ej vidare, såsom nu är förhållandet, behöfva sitta på trånga och obehöfliga platser och lida af den odrägliga luft, af hvilken vi nu besväras litet hvar. Vi skulle då snart nog kunna få en bättre lokal än den nuvarande, utan att behöfva bygga ett alldeles nytt riksdagshus, något som jag hoppas icke skall finnas af behovet ännu på länge påkalladt, lika litet som det för närvarande är det.

Häruti instämde Herr *Lars Börjesson*.

Herr Gustaf Jonsson: Då de ritningar, som till Herrar fullmäktige inkommit, varit af beskaffenhet, att ej af dem kunna godkännas, så tror jag att de för frågans ytterligare utredning nödiga åtgärder böra vidtagas. Det beror ju i alla fall på Riksdagen sjelf att afslå eller gilla de framställningar om anslag för de nya byggnader, som möjligen kunna komma att göras. Ett bifall till Utskottets hemställan är i min tanke endast en konsekvens af Riksdagens i frågan förut fattade beslut och leder alldeles icke derhän, att de ifrågasatta byggnaderna ovilkorligen måste uppföras. Jag yrkar således för min del bifall till Utskottets förslag.

Friherre Fock: Jag kan icke neka till, att det förefaller mig litet besynnerligt, om denna Riksdag skulle genom afslag af det nu framlagda betänkandet helt simpelt afskära de båbörjade undersökningarna, innan ännu något beslut derom blifvit fattadt. Jag tror icke att man brukar gå till väga på det sättet; jag föreställer mig att de två nästföregående Riksdagarnes önskan verkligen varit att få denna sak utredd och att således det icke vore skäl att just nu afbryta sjelfva undersökningarna. Jag ber Herrarna blott besinna, att här icke är fråga om att anvisa några medel, vare sig för att bygga ett nytt riksdagshus eller bankhus eller hus för Riksgäldskontoret, utan blott att få den frågan fullständigt utredd, huruvida den ifrågavarande platsen för nu nämnda ändamål kan vara tjenlig och användbar. Det har blifvit anmärkt att grunden å den ifrågavarande platsen icke skulle vara pålitlig; det har yttrats att strömmen, som rinner omkring Helgeandsholmen, skulle kunna taga bort denna holme. Ja, mine Herrar, den strömmen har runnit länge kring denna holme, men ändå står holmen kvar, och detta af det enkla skälet, att ingen holme ligger kvar i en ström, som icke hvilat på berg. Därföre ligger Helgeandsholmen kvar, och därför kommer så äfven fortfarande att blifva förhållandet. Det har vidare talats om möjligheten af, att man genom att bygga en större byggnad på holmen skulle göra blästen och draget derstädes ännu svårare, än de nu äro eller, rättare sagt, skulle blifva, om man afröjde holmen. Nu är likväl holmen till en del bebyggd och på den delen finnes det således skydd för vandraren. Hurudant förhållandet i det afseendet är på den delen af Norrbrö, som saknar skydd, det har man tillfälle att erfara en stormig höst- eller vårdag, då man passerar den

fram. Att detta kommer att blifva förhållandet äfven på den bebyggda delen, om byggnaderna tagas bort och holmen afröjes, tror jag icke att man behöfver på vetenskaplig väg deducera. Jag medgifver gerna, att holmen bör prydas med blommor, vattenkonster, med både bältespännare och "andra spännare", men, mine Herrar, om den ifrågasatta byggnaden uppföres efter det program, som af fullmäktige blifvit uppgjort, så blir det ändå plats för alla dessa byggnader. Att icke platsen skulle vara lämplig och hafva ett lämpligt läge för ett riksdagshus i öfrigt, vågar jag bestrida. Platsen är belägen alldeles midt i hufvudstaden, tillgänglig från alla sidor, öppen och fri, med frisk och ren luft. En bättre plats kan icke finnas för ett riksdagshus, och någon vaekrare plats för ett sådant finnes, vågar jag påstå, ej i någon hufvudstad i världen. Man har sagt — och detta är en allvarsam anmärkning — att en stor byggnad på Helgeandsholmen skulle komma att antingen borttaga den storartade effekten af det stora och herrliga, monumentala Kongl. slottet eller ock, hvilket är sannolikare, sjelf genom närheten till slottet blifva nedtryckt och synas obetydlig. Här är man inne på ett mycket omtvistadt estetiskt område, som jag ber att med några ord få vidröra. Arkitekterne äro af olika åsigtter derom, huruvida man i en hufvudstad eller större städer i allmänhet bör söka sprida de stora monumentala byggnaderna på olika platser, för att låta hvar och en för sig framstå, eller mera samla dem på en plats; men i praktiken har det visat sig, att det just är genom dessa stora monumentala byggnaders samlande på ett ställe, som effekten af dem blifver storartad. Hvar och en som besökt Berlin t. ex. och sett den storartade effekten, som den ena sidan af gatan "Unter den Linden" företer, der slottet och många andra monumentala byggnader äro samlade, kan omöjligligen förneka att det vore stor skada, om dessa byggnader läge spridda här och der. Samma förhållande får man se i åtskilliga andra stora städer; och jag tror mig veta, att särdeles framstående och utmärkta arkitekter dela denna åsigt. Efter det uppgjorda programmet skulle för öfrigt Kongl. slottet blifva mindre skymdt än hvad för närvarande är förhållandet — jag ber Herrarne noga fästa sig härvid — ty programmet är så beskaffadt, att om man tänker sig stå vid Gustaf II Adolfs byst och derifrån drager en rät linie till yttersta punkten af vestra slottsflygeln, så innehåller programmet, att ingen punkt af byggnaden skulle få skjuta öfver den linien. Från Gustaf II Adolfs staty skulle man således hafva en fullkomligt obegränsad syn af hela slottet med flyglarne. Nu är det klart att, då man närmar sig Arffurstens palats, så kommer icke slottet att skymmas, men väl en del af nyssnämnda flygel.

Den näst siste högtärade talaren antydde, att den tomt, hvarpå det nuvarande riksdagshuset ligger, skulle, rätt använd, erbjuda tillräckligt utrymme för ett riksdagshus. Det hade varit skäl att söka genomdriva den åsigten vid den föregående riksdagen och således söka förekomma det beslut i nu förevarande hänseende, som då fattades; men i alla fall måste det väl medgifvas, att det skälet icke är något fullgiltigt skäl till att kasta öfver bord sjelfva utredningsfrågan, åtminstone icke så vida man ej vid sidan deraf uppställer ett förståndigande för vederbörande att söka få utredt, huru och på hvad sätt denna plats skulle för ändamålet kunna användas. Nog måste det väl ändå medgifvas, att det riksdagshus, vi för

närvarande hafva, icke ens under nuvarande förhållanden är tillfredsställelse och ännu mindre kommer att blifva det i en framtid. Jag för min del hoppas också att det icke skall blifva det, jag hoppas att representanternas antal skall växa så, att detta hus skall blifva ännu mindre tillfredsställelse än det nu är. Och om det också skulle vara i någon mån tillfredsställelse för representanterne sjelfve, från hvilka man likväl hör ett ganska allvarligt missnöje öfver det närvarande tillståndet, och detta, som jag tror, icke utan fog, om — säger jag — det skulle för representanterne sjelfve vara någorlunda tillfredsställelse, så skola vi dock komma ihåg, att det äfven finnes andra berättigade anspråk, som äfven måste tillfredsställas, nemligen tidningsreferenternas anspråk och anspråken från den allmänhet, som vill vara närvarande och åhöra våra öfverläggningar; äfven de ha berättigade anspråk att få litet utrymme och en atmosfär, som icke gör deras vistelse här alltför mycket besvärlig. Dessutom, om äfven denna plats vore lämplig för ett riksdagshus, så återstår frågan om ett nytt hus åt Riksbanken, som väl icke gerna lärer kunna fortfarande inrymmas i sitt nuvarande hus. En utredning af frågan rörande ett nytt bankohus skulle det väl således alltid vara skäl att åstadkomma. Sammansatta Utskottet har nu endast tillstyrkt, att undersökningarne skulle fortsättas i fråga om Helgeandsholmens ordnande och bebyggande, antingen i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af fullmäktige uppgjorda programmet eller på något annat sätt. Det bemyndigande Utskottet föreslagit för fullmäktige är således temligen vidsträckt, så att jag för min del verkligen tycker att förslaget är så oskyldigt, att det icke är skäl att afslå det, utan låta utredningen hafva sin gång, så att man vid en kommande riksdag finge se, huru den tager sig ut.

På nu anförda grunder vågar jag för min del tillstyrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Åke Andersson: Lika ofta som denna fråga varit föremål för diskussion i denna Kamnare, lika ofta har jag motsatt mig byggandet af ett nytt riksdagshus å Helgeandsholmen. Detsamma vill jag göra äfven nu och yrkar således, på de af Herr Lyttkens anförda skälen, afslag å betänkandet.

Herr Kolmodin: Jag vill efter de upplysningar, Friherre Fock lemnat, ej fästa så synnerligt stort afseende vid Herr Törnfeldts farhågor rörande grunden på Helgeandsholmen. Jag vill ej heller inlåta mig på, huruvida man, efter Herr Törnfeldts förslag, i stället för Riksdagens flödande vältalighet bör derstädes anbringa en vattenkonst och i stället för de kämpande riksdagspartierna bör på denna plats uppställa bältespännarne. För min del tror jag verkligen, att Herr Törnfeldts förslag på det hela taget kan vara lika godt som det andra. Äfvenledes har en tvist uppstått mellan de tvänne ärade talarne, Herr Törnfeldt och Friherre Fock, en tvist, säger jag, huruvida man genom en större byggnad bör bryta vinden på Helgeandsholmen eller ej. Jag vill icke inlåta mig i denna lärda undersökning heller, men visst är, att, äfven om man skulle behöfva uppföra en byggnad för att bryta vinden på den ifrågavarande holmen, det före-

slagna riksdagshuset synes mig vara alldeles för dyrt för att anbringas såsom vindkappa.

Det omtalas äfven i betänkandet, att en ny lokal för Riksgäldskontoret skulle vara ifrågasatt. Mina sträfvanden hafva alltid gått derpå ut, att vi medelst Riksgäldskontorets indragning så fort som möjligt skulle få dess nuvarande hus ledigt att uthyras; jag, för min del, vill således visst icke bygga några nya lokaler för det embötsverket. Men, säger den högtärade talaren på stockholmsbänken, man bör icke rygga tillbaka, ty här är ju icke fråga om något anslag, utan blott om en utredning. Omedelbart derefter upptog han emellertid frågan från rent estetisk synpunkt och talade om vigten af att på ett ställe sammandraga de monumentala byggnaderna i hufvudstaden. Det ligger dock således en ganska allvarsam mening bakom hans ord; och fastän han vill trösta oss dermed, att det denna gång icke är fråga om något anslag, så drifva likväl hans estetiska åsikter honom nödvändigt att i sinom tid söka genomföra ett anslag till ett ståtligt riksdagshus på Helgeandsholmen.

Jag bekänner uppriktigt, att min plats i Kammaren är särdeles dragig och obehaglig, och jag tror att rheumatismen i min venstra arm är en följd deraf; men det oaktadt vill jag icke, att man under flera år skall belasta statskassan med en så dryg utgift, som påtagligen enligt dessa här föreliggande prospekter kommer att utgå för realiserandet af planen till ett nytt riksdagshus. Jag vill icke att vi längre skola fortsätta med den här leken, ty, mine Herrar, det kunde då hända oss detsamma, som det hände den unge mannen, hvilken så ofta konverserade med sin kusin, en ung flicka, att han till sist blef förlofvad med henne, innan han ordentligen friat. För att förekomma någonting dylikt, yrkar jag för min del rent afslag å betänkandet.

Herr *Jonas Jonasson* i Gullaboås instämde med Herr Kolmodin.

Herr *Sven Nilsson* i Österslöf: Den ärade talaren, som försvarade Utskottets förslag, eller rättare sagdt det uppdrag, hvarom här är fråga, har, efter hvad mig synes, gjort sig skyldig till någon liten tvettalan. Först uppdrog han en vacker skildring om, huru angeläget det vore ur estetisk synpunkt att i en hufvudstad samla monumentala byggnader på en plats, samt huru vår hufvudstad sålunda skulle förskönas derigenom att vi på Helgeandsholmen uppbyggde ett nytt riksdagshus, men han nämnde strax derefter, att detta riksdagshus icke skulle komma att skymma bort slottet eller någon annan af de kringliggande större byggnaderna. Jag förstår icke riktigt, huru dessa hans båda yttranden kunna stå tillsammans, eller att man skulle kunna få på ett ställe en monumental byggnad uppförd utan att den skulle på något sätt skymma utsigten. Antingen skall riksdagshuset blifva en monumental byggnad, som således måste hafva stora dimensioner och följaktligen äfven skymma, eller också skall det, för att icke skymma, byggas helt litet, men då kan byggnaden ej heller kallas monumental. Hvad hans yttrande, om att holmen skulle hvila på berg, beträffar, så har jag visserligen icke undersökt dess grund, men jag måste dervid göra afseende på hvad Riksmarskalksambetet i denna del yttrat, och detta embete har, enligt hvad i betänkandet finnes intaget, uttryckt den

förmodan, "det anledning finnes, att strömvattnet på flera ställen inom hela holmen framrinner och bildar underjordiska rännilar". Om icke jag missminner mig, så går det äfven en ström midt igenom holmen, som synbarligen hade sitt utlopp på densamma östra sida, innan man täckte öfver detta utlopp med bräder. Jag vet icke om detta vattendrag kom från Norrström, men nog har jag sett vattnet rinna i denna strömfåra och tror icke att det kan rinna genom berg.

De skäl nämnde talare sålunda, i fråga om den blifvande byggnadens monumentala beskaffenhet, åberopade, gälla för mig icke något, och i afseende på nödvändigheten att bygga nytt riksdagshus, så vill jag icke inlåta mig på att bedöma graden af denna nödvändighet, men jag tror dock att ett dylikt hus har sitt största värde i förhållande till de beslut, som derinom fattas, och ännu tror jag att vi inom detta hus kunna fatta goda beslut. Det är icke utrymmet eller lokalen, som i fråga om ett riksdagshus' rätta storlek och betydelse bör tagas i beaktande, utan de förhandlingar, som derinom ega rum. Det skulle för öfrigt efter min uppfattning blifva mycket svårt att bygga en lokal, der 300 personer skulle vistas i samma rum, men der, det oaktadt, en för alla tillfresställande luftvexling skulle åstadkommas. Känsligheten är så olika hos olika personer, och om vi verkligen skulle besluta oss för att bygga ett nytt riksdagshus, så är jag för min del öfvertygad, att alldeles samma klander, som emot luftvexlingen i detta rum förspörjes, äfven då skulle låta höra sig. En skulle tycka det vore för kallt, en annan för varmt, en klaga öfver drag, en annan öfver brist på luft o. s. v., och att göra alla till lags, tror jag, äfven genom uppförande af ett nytt hus, vara en omöjlighet. Jag vill icke längre upptaga tiden, utan slutar med uttalande af den förhoppning, att vi skola blifva ense om att afslå det nu framlagda förslaget.

Herr O. B. Olsson: Sedan 1872 års Riksdag åt fullmäktige i Banken och Riksgäldskontoret uppdragit att låta utreda den sak, hvarom nu är fråga, och fullmäktige i anledning häraf nu mera införskaffat ritningar och kostnadsförslag för det ifrågavarande ändamålet, men dessa ritningar af den utsedda nämnden blifvit underkända, tror jag, att fullmäktige hafva fullgjort det uppdrag, som de af Riksdagen i nämnda hänseende erhållit. Något vidsträcktare uppdrag vill jag icke lemna dem nu. Skulle det dock blifva fråga om något sådant, vill jag för min del, att detta uppdrag skulle gå ut på att de skulle låta upprätta kostnadsförslag och ritningar till uppförande på den plats, som staten eger söder om detta hus, af lokaler lämpliga att inrymma Riksdagens Kamrar. Mot ett uppdrag i det hänseendet skulle jag icke hafva något väsendtligt att erinra, men om icke detta skulle kunna ställas i samband med det uppdrag, som Riksdagen redan lemnat fullmäktige, så afstyrker jag helt och hållet det nu framlagda förslaget. Jag tror, att ett riksdags- och bankohus på Helgeandsholmen icke skulle komma att taga sig särdeles väl ut, då det finge en så stor monumental byggnad som slottet bredvid sig, för att icke tala om öfriga der i trakten befintliga storartade byggnader. Den nya byggnaden skulle således under alla förhållanden komma att taga sig ganska slätt ut, och icke erbjuda en så vacker aublick, som man väntat att den skulle göra. Tager man derjemte i betraktande de annärknin-

gar, som i öfrigt blifvit framställda, först och främst, att denna plats skulle komma att blifva mycket vackrare för Stockholms stad, i fall den blefve planterad och förvandlad till park, och för det andra, att, enligt Riksmarskalksembetets utlåtande, holmens grund vore underminerad af vattenrännilar, så anser jag det vara ganska betänkligt att inlåta sig i något sådant byggnadsföretag, hvarom här är fråga, och yrkar för den skull i frågans nu varande skick afslag å Utskottets betänkande.

Herr Jöns Rundbäck: Det lider väl intet tvifvel att, om, då vid 1866 års riksdag väcktes motion om uppförande af nytt representanthus, Riksdagen beslutit att vidtaga åtgärder för att bygga ett sådant hus, detta hade varit välbetänkt, ty ingen lär väl kunna påstå, att denna lokal nu är tillräcklig och ännu mindre att den i längden kan blifva tillfredsställande för sitt ändamål. Emellertid skedde icke detta, och behöfvet af ett nytt hus har sedermera gjort sig allt mer och mer gällande. Det är icke underligt, om flera olika förslag i fråga om denna nybyggnad väckas, men icke tror jag att man bygger ett riksdagshus genom att blott peka på en plats och säga: der skall det byggas. I sammanhang med belägenheten måste man äfven taga i betraktande platsens ändamålsenlighet och om det nya huset skall blifva värdigt den nation, som der skall representeras. Huset bör sålunda hafva en vacker och värdig plats, och onekligen intager Helgeandsholmen i hufvudstaden en bland de vackraste och mest framstående platserna. Man fruktar, att det skulle blifva för dyrt att bygga der, derföre att hela holmen skulle vara underminerad af vatten, men om så vore förhållandet och det verkligen vore så illa bestäldt med Helgeandsholmen, så kommer nog Riksdagen ändå att få uppoffra ganska betydande summor för att hålla holmen i någorlunda vårdadt skick. Riksdagen skulle få släppa till penningar till ej mindre det kungliga stallets byggande på annat ställe än ock till läggande af ny mur ikring holmen mot Norrström; och då troligen Norrbro skulle följa med i det stora raset, som man säger skall inträffa, finge väl Riksdagen äfven bekosta uppförandet af en ny bro emellan de båda stränderna, således, vill man utgå från den synpunkten, att Helgeandsholmens grund är underminerad, tror jag icke att man kan skydda Riksdagen för kostnader. Man har talat om de stora utgifter, som skulle uppkomma genom uppförande af ett nytt riksdagshus å Helgeandsholmen, hvilka utgifter enligt ett af de uppgjorda kostnadsförslagen skulle uppgå till 3,000,000 R:dr; men det finnes der bredvid ett annat förslag, som upptager kostnaderna till endast 1,500,000 R:dr och tillsammans med en byggnad för Banken och Riksgäldskontoret till 2,000,000 R:dr. Om jag emellertid beräknar värdet af det hus, hvori vi nu befinna oss, samt de byggnader som innehafvas af Banken och Riksgäldskontoret, så tror jag icke att jag räknar för högt, om jag uppskattar detta värde till 1,000,000 R:dr. Då skulle således återstå 1,000,000 R:dr att för ändamålet utgifva, och det är visserligen en stor summa, men jag tror dock att vi mängen gång använt penningar till ingalunda bättre ändamål. Jag ber särskildt att få upplysa, att inom Utskottet förelåg en ny plan till Helgeandsholmens ordnande och ett nytt riksdagshus' uppförande derstädes, hvilken plan, uppgjord utaf en af landets skickligaste arkitekter, syntes mig stå framför alla de andra förslagen, fastän

det blott var en situationsplan. Deri afsågs att blott lägga Riksdagshuset på Helgeandsholmen, men att i sammanhang dermed flytta riksbanken till det hus, som för närvarande innehafves af Konungens kansli, der det finnes så väl tillräckligt utrymme för banklokaler, som äfven för metallsamlingarne erforderliga källare, samt att flytta Konungens kansli till nu varande riksdagshuset. Detta skulle, enligt min uppfattning, bli en både billig och fördelaktig anordning. Riksbanken skulle derigenom få det bästa läge och på det sättet behöfde man icke från riksdagshuset anlägga någon körbana på södra sidan utan blott en gångbana, och riksdagshuset blefve derjemte då så långt tillbaka draget från Norrbro, att bullret, som af rörelsen derstädes kunde förorsakas, blott obetydligt skulle kunna framtränga till riksdagshuset, och för resten skulle denna rörelse, fördelas, sedan den nu beslutade bron från Riddarhusgränden till andra stranden blir färdig. Således, om man i detta fall vill tala i sak och utan alla förblommeringar, hvarken i det ena eller i det andra hänseendet, tror jag verkligen, att skäl finnes att förlägga riksdagshuset på Helgeandsholmen, och då nu Riksdagen förut gifvit fullmäktige i uppdrag att utreda förhållandet med Helgeandsholmens ordnande för detta ändamål, och desse, fastän de vidtagit en del åtgärder, icke hunnit med att fullständigt fullgöra detta uppdrag, så skulle det vara eget att nu afbryta de påbörjade utredningarne, som äro nödvändiga för att se, om platsen är för ändamålet lämplig eller icke. Någon uppoffring i detta afseende kunna vi väl underkasta oss, helst icke något penninganslag blifvit begärdt, och det är just för vinnande af denna utredning, som Utskottet framlagt nu förevarande förslag, på samma gång det opartiskt redogjort för huru frågan för närvarande står. Jag anser för min del, att ett nytt riksdagshus är behöfligt, och att den atmosfär, som råder i denna Kammare, icke af någon kan anses tillfredsställande, äfven om man, såsom talaren på gotlandsbanken, tålmodigt fördrager sina lidanden. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Peter Olsson: Då jag varit med i det sammansatta Utskott, som behandladt denna fråga, och då det nästan synes mig, som om man missförstått densamma, anser jag mig skyldig att deri yttra några ord. Först ber jag att få fästa uppmärksamhet på att, då förliden Riksdag beslöt att uppdraga åt fullmäktige i Banken och Riksgäldskontoret att verkställa i fråga varande utredning, denna utredning föreskrefs skola omfattas två saker, den ena, att ritningar och kostnadsförslag till de byggnader, som i uppdraget omtalades, skulle uppgöras, och den andra, att fullmäktige skulle låta undersöka, huruvida Helgeandsholmen skulle få och lämpligen borde begagnas för uppförande af i fråga varande byggnader. Hvad den första frågan beträffar, hafva fullmäktige, såsom Herrarne veta, till Riksdagen inlemnad ritningar och kostnadsförslag, hvilka blifvit pröfvade men, som jag tror, icke vunnit bifall af de delegerade, som fått i uppdrag att undersöka desamma. När man talar om ett riksdagshus samt ett hus för Riksgäldskontorets behof, men dervid icke kommer ihåg Riksbanken, så tror jag icke att man ser frågan på det sätt, som den bör betraktas. Nu är, såsom Friherre Fock redan sagt, det uppdrag, som fullmäktige fått, endast delvis, nemligen med afseende på ritningars inför-

skaffande, fullgjordt, men i fråga om huruvida Helgeandsholmen för uppförande af dessa byggnader kan få disponeras, är saken ännu icke utredd, och det är för vinnande af utredning i detta afseende, som jag icke kan finna, att man bör hysa någon farhåga mot antagande af Utskottets förslag. Om det vore fråga om att här votera om en summa af 5,000,000 R:dr till uppförande af ett nytt riksdagshus, inrymmande jemväl lokaler för Banken och Riksgäldskontoret, så skulle jag sannerligen icke dertill gifva min röst, synnerligast om det vore fråga om en byggnad för Riksgäldskontoret, emedan jag, i likhet med talaren på gotlandsbänken, önskar att en lokal för detta verk snart skall blifva öfverflödig. Jag tror icke att man i andra länder har något verk, som motsvarar vårt riksgäldskontor, men dermed vill jag icke hafva sagt något om dess lämplighet eller olämplighet, utan blott velat uttala den önskan i afseende på dess lokal, jag nyss omförmäde. Helt annat är förhållandet med ett nytt hus för Riksbanken. Jag är nemligen af den öfvertygelse, såsom jag redan vid förra riksdagen yttrade, att om ett bankohus skall på ett någorlunda tillfredsställande sätt motsvara allmänhetens billiga anspråk, så måste Banken hafva icke blott en lokal, inredd på ett annat sätt än det nuvarande bankohuset, utan äfven ett annat läge, som mera motsvarar en rörelse af så stor vikt och betydelse, som den en riksbank har. Om dertill fullmäktige utreda den senare delen af frågan, eller huruvida Helgeandsholmen skulle få bebyggas, så lägges derigenom icke något hinder i vägen för Riksdagen att besluta dels att icke der uppföra en lokal för Riksgäldskontoret eller ett nytt riksdagshus, och dels att der endast bygga en lokal för vår riksbank; och för en sådan byggnad anser jag att Helgeandsholmen i mer än ett afseende särdeles väl lämpar sig. Jag tror icke heller, att en sådan byggnad, efter hvad jag hört sakkunnige personer yttra sig, skulle komma att försjunka till ett intet, i förhållande till slottsbyggnaden, likasom jag är öfvertygad om, att den icke skulle undanskymma något af utsigten, hvarjemte den äfven skulle kunna lämna sig för Helgeandsholmens förskönande med springvatten, statyer och dylikt. Hvad ett riksdagshus beträffar, så hyser jag verkligen den önskan, att vi snart måtte få en bättre lokal än denna, ty ehuru jag har nästan samma plats som den ärade gotlandsrepresentanten, och äfven känt det obehagliga drag, som der ganska ofta fläktar, så sätter jag, i olikhet med honom, min helsa högre än så, att jag skulle vilja fortfarande underkasta mig en så obehaglig plats och en så dragig lokal, och jag tror väl också, att talaren på gotlandsbänken skulle vara särdeles belåten, om han fick en plats, der han icke så mycket blottställde sig för den obehagliga rheumatismen. Jag vill icke för närvarande ingå i detta ämne, ty jag tror att denna sak på ett eller annan sätt kan ordnas utan så stora utgifter, som man här fruktar för. Hvad jag dock är öfvertygad om, är att en utredning, huruvida Helgeandsholmen kan få bebyggas, först och främst är i full analogi med förra Riksdagens beslut och dessutom i alla afseenden icke kan synas skadlig, icke ens för dem, som frukta för ett stort och nytt riksdagshus, och ännu mindre för dem, som blott vilja ha en bättre lokal än denna. Om det nemligen af denna utredning skulle visa sig att Helgeandsholmen icke får bebyggas, så leder detta till det resultat, att

att man får se sig om efter möjligheten att utvidga detta hus och skaffa någon lämplig lokal för Riksbanken. Skulle man åter få visshet om, att denna holme får bebyggas, så skulle man då kunna taga i öfvervägande huruvida man icke der skulle kunna uppföra en byggnad för Riksbanken samt sättet och kostnaderna för densammes uppbyggande, och sedermera jemväl taga i ompröfning huru man lämpligast skulle ställa med uppförandet af ett riksdagshus. Jag föreställer mig att Riksdagen icke för en sådan utrednings skull, skulle lemna ifrån sig rättigheten och skyldigheten att noga pröfva den summa, som komme att användas för uppförande af ett riksdagshus, vare sig på ena eller andra stället. Då, såsom jag redan sagt, här nu icke är fråga om annat än fullgörande af ett uppdrag, som fullmäktige fått redan förra riksdagen, hvilket uppdrag icke i någon mån medför den ringaste olägenhet, utan endast leder till en utredning af frågan, hvarigenom Riksdagen sättes i tillfälle att deri fatta det beslut, som Riksdagen finner lämpligt, så yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Friherre Fock: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång uppträder i denna fråga, men jag kan icke lemna alldeles obesvarad den anmärkning om inkonsequens, som riktats emot mig. En talare yttrade, att han *hoppades*, det vi skulle blifva ense om att afslå det nu framlagda förslaget. Jag *fruktar* verkligen att så kommer att gå. Det kan hända, att jag synes lida af en viss envishet i denna fråga, men denna envishet uppkommer deraf, att jag har den vanan, att icke gerna vilja lemna ifrån mig ett halffärdigt arbete, utan anser, att ett arbete, som en gång blifvit beslutadt äfven bör bringas till fullt utförande. En af de svåraste anmärkningarne, som blifvit framställda — ehuru äfven denna anmärkning saknar all betydelse innan undersökning skett — är den farhåga som uttalats, att de mycket omordade vattenrännilarne som skulle finnas i Helgeandsholmens grund, skulle underminera densamma. Jag vågar dock försäkra, att inga andra rännilar der finnas än de som möjligen gå fram i en eller annan bergsremna, och om holmen icke vore säker till sin grund, så skulle den icke numera finnas till, efter att hvartenda år hafva varit utsatt för stark ström och isgång.

Man har uttalat den förhoppning, att Riksgälds-kontoret skall blifva obehöfligt. Ja, denna förhoppning kan man hysa och en sådan tanke framgår äfven af ena alternativet af fullmäktiges program, der det föreslås uppförande af nytt riksdags- och bankohus, men icke byggnad för Riksgälds-kontoret.

Den ärade talaren på gotlandsbänken, hvars ständigt bildrika anförande jag till en viss grad fruktar att möta, beskyllde mig för inkonsequens. Jag skulle hafva sagt, att här endast vore fråga om en utredning och således icke om uppförande af någon byggnad, men det oaktadt skulle jag sedermera hafva talat om alla fördelarne af en ny byggnad, om platsens goda egenskaper för byggnadsföretag o. s. v. och det der bakom ligga den tanke, att när förslaget till en byggnad en gång kom fram, så skulle det äfven bringas till verkställighet. Jag frågar då endast: låg det ingen tanke bakom förra Riksdagens beslut i äm-

net? Fattades detta beslut endast och allenast för nöjet att få uppoffra 10,000 R:dr. Om man dervid icke tänkte sig möjligheten, att en byggnad skulle kunna komma att uppföras, då hade nämnde talare rätt emot mig. Jag föreställer mig, att om man genom den föreslagna utredningen skulle erhålla visshet att platsen vore lämplig att derå uppföra en ändamålsenlig, prydlig och i möjligaste mån billig byggnad, då skall äfven Riksdagen besluta, att en sådan byggnad der skall upptöras, ty annars vet jag icke, hvartill undersökningen skall tjena. Så har jag tänkt mig saken, men icke annorlunda. Han talade om en ung man, som så länge talade med en vacker flicka, att han slutligen blef med henne förlofvad, utan att kunna göra sig redo huru detta tillgätt. Jag tror, att Riksdagen både har talat vid vackra flickor och till och med förlofvat sig, men jag tror, att Riksdagen icke skall rygga tillbaka för att före brölloppet gifva den utkorade korgen, i fall det befinnes att hennes utstyrsel icke faller i smaken.

Jag skulle tro, att Riksdagen icke skall underlåta att äfven på detta rum fatta ett så klokt beslut, som omständigheterna föranleda, och då jag icke vill medverka till den inkonsekvensen, att Riksdagen, och den förra året sagt a, icke nu skall våga att säga b, af fruktan för att sedan få läsa upp hela alfabetet, yrkar jag bifall till Utskottets framställning.

Herr Hörnfeldt: För så vidt i fråga varande ritningar, som redan äro upprättade, icke skulle anses fullt ändamålsenliga för dessa byggnader, så medgifver jag, att skäl kunde förefinnas för afåtande af en skrivelse till fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret om anskaffande af fullständiga ritningar och kostnadsförslag; men då jag för min del anser att Helgeandsholmen icke är lämplig för bebyggande, utan att den bör blifva mera fri och upplåtas till en promenadplats, der man under sommaraftnarne kan hvila sig, så ville jag icke gå längre, än som redan skett; och jag tror, att det kan nu vara tid att befria fullmäktige från vidare åtgärder i afseende på holmens bebyggande. På dessa skäl förenar jag mig med de talare, som yrkat afslag å Utskottets förslag.

Herr Törnfeldt: Jag anhåller att få säga några ord till den ärade talaren på stockholmsbänken. Med afseende på hvad han yttrade rörande det estetiska i frågan, vill jag förklara, att jag anser, det man vid en egenoms bebyggande bör ordna byggnaderna så, att det icke stöter ögat. Man kan sålunda uppföra en hufvudbyggnad; men man kan också till densamma bygga flyglar. Om vi nu på anvisade stället uppsätta ett riksdagshus, så bildar det visserligen den ena flygeln mot slottet, men det återstår då att i strömmen utanför Strömparterren uppföra en likadan byggnad för att ögat icke skall stötas, utan allt passa väl.

Vidare talade han om, att utsigten från Gustaf Adolfs stöty mot slottet icke skulle komma att skymmas af ett riksdagshus, å Helgeandsholmen. Är det då endast derifrån man vill se slottet? Vill man icke äfven från nordvestra delen af staden hafva utsigt mot slottet och hela strömmen med dess omgifningar. Hvad blåsten å Norrebro dessutom beträffar, så blifver jag vid, hvad jag derom förut yttrat, och jag stödjer

min åsigt derom på den erfarenhet jag eger i fråga om att segla i smala och breda sund mellan höga stränder.

En annan ärad talare midt öfver förklarade, att något nytt riksdags-hus icke vore behöfligt, utan att vi kunde trifvas der vi nu äro. Deri kan jag icke instämma med honom, så mycket mindre som jag jemte många andra åtskilliga gånger nödgats klaga öfver det svåra drag, här råder. Det lämpligaste och lindrigaste sättet vore emellertid att borttaga småbyggnaderna på nedsidan af detta hus och sedermera der uppföra en större rotunda eller två sådana så stora, att Kamrarna i dem erhöles tillräckligt utrymme; men, så vidt ingen annan vill framställa yrkande derpå, vill jag icke heller nu för min del göra det.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder blifvit framställda, gaf Herr vice Talmannen propositioner å så väl bifall som afslag och förklarade sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Votering blef då begärd, i anledning hvaraf en omröstningsproposition af följande lydelse nu uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad sammansatta Stats- och Banko-Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 4,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets hemställan afslagen.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, utföll med 45 ja mot 94 nej; och hade Kamraren alltså afslagit Utskottets hemställan.

§ 10.

Förekom till afgörande Särskilda Utskottets memorial N:o 10, med förslag till sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af Utskottets utlåtande N:o 4, i anledning af väckta förslag rörande ändring i Kongl. Förordningen om egors fredande mot skada af annans hemdjur och om stängselskyldighet den 21 December 1857.

Efter uppläsning af Utskottets i detta memorial gjorda hemställan lemnades ordet, på begäran, till:

Herr Ola Månsson, som yttrade: Herr Talman, mine Herrar! Då denna fråga förra gången förevar till pröfning i denna Kammare, uppgafs af åtskillige talare, att lika många af hushållningssällskapen varit för som emot, att 1 § i stängselförfattningen skulle blifva en verklighet, och man trodde således, att det var på sin plats att göra paragrafen gällande. Jag får säga, att i det hushållningssällskap, jag tillhör, har man vid alla

de tillfällen, denna fråga varit före, sagt nej, och jag för min del är mycket rädd för en författning, hvarigenom stängselvitsordet skulle upphävas, ty i min hemort, der man icke känner till sådana olägenheter af stängselvitsordet, som man här hört omtalas, är det verkligen behöfligt. Man har talat om, att detta stadgande skulle vara en orsak till skogsförödelse, men jag tror icke, att deri ligger någon fara, så vidt man vill begagna stengärdesgårdar. Jag hade förra gången ärendet behandlades stora betänkligheter mot saken, men trodde, att den icke skulle vara så farlig, då det för ändring i stadgandet om stängselvitsord fordrades tvänne landstings med två tredjedels röstpluralitet fattade beslut; men då nu der-till enligt föreliggande förslag fordras endast ett landstings beslut, så får jag anhålla, att samma förslag måtte varda af Kammaren afslaget.

Herr Anders Svensson: Utskottets förslag till sammanjemkning af båda Kamrarnes beslut kan jag ej godkänna. Utskottets ursprungliga förslag, hvari bestämdes, att två på hvarandra följande ordinarie landsting med $\frac{2}{3}$ röstpluralitet skulle fatta beslut, rörande ändring i 1 § i gällande stängsellag derhän, att den skulle träda i full kraft, har jag deremot biträdt; och jag gjorde det på den grund att i de orter, der ett allmänt behof af denna förändring förefanns, det skulle blifva möjligt att genomföra denna reform. Men den förändring, som Utskottet har föreslagit, kan leda derhän, att man i vissa orter genom en öfverrumpling kan blifva påtvingad densamma, hvilket ej går så lätt för sig, om två på hvarandra följande ordinarie landsting skola derom besluta.

Vid diskussionen förra gången rörande denna fråga framhölls vigten af och anfördes såsom hufvudsakligt skäl den skogsbesparing, som härigenom kunde åstadkommas; och man citerade Agardhs beräkning öfver huru mycken skog som åtgår till stängsel. Jag får till svar bära nämna, att skog visserligen åtgår till stängsel men visst icke i så ofantliga kvantiteter, som här är uppgifvet. Jag vill t. ex. nämna, att i den ort jag tillhör, utgöres nästan hälften utaf stängselmassan af sten.

I öfrigt får jag säga, att, om än en lag utkom, som upphäfde stängselvitsordet, stängsel likafullt komme att bibehållas i de delar af landet, som utgöras af skogs- eller bergland; ty den är der ovilkorligen nödvändig; men skilnaden blefve — och jag ber Kammaren beakta detta förhållande — att den mindre jordegaren fick utgöra icke allenast sin utan äfven sin större grannes stängselskyldighet, och detta anser jag vara en stor, en skriande orättvisa. Jag sade, att den mindre jordegaren fick utgöra sin större grannes skyldighet; ty med den saken förhåller det sig så, att den mindre, som eger en inskränkt jordareal af skogs- eller hagmark, ovilkorligen måste beta densamma — tjudring eller vallning äro omöjliga, hvarföre han måste stänga — hvaremot den större jordegaren lätt nog kan arrangera så, att han ej behöfver beta vid gränserna. Följaktligen tvingar han sin mindre granne att utgöra all stängseln. Kan ett lagförslag i den riktningen vara rättvist? Jag vädjar i det fallet till Kammarens rättskänsla.

För min del yrkar jag afslag å detta sammanjemkningsförslag.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag skall icke länge upptaga Kam-

marens tid utan endast på de skäl, jag förut vid frågans återremitterande anförde, yrka afslag å föreliggande förslag. Man ser genom detta jemkningsförslag, hvart det leder; och jag förespådde vid återremissen, att den skulle leda derhän, att sammanjemkningen skulle komma att taga ett ännu större steg, än det Utskottet förut tagit. Deri var jag sannspädd; och jag tror, att, om detta Utskottets förslag bifalles, nästa steg icke skall blifva mindre, och att det icke skall dröja länge, förr än det kommer.

Jag yrkar således afslag å Utskottets förslag.

Herr *O. B. Olsson* förenade sig med Herr *Sven Nilsson*.

Herr *Anders Johansson*: När föreliggande fråga förra gången behandlades i denna Kammare, ansåg jag ingen fara vara för handen att bifalla Utskottets då framlagda förslag, enär två på hvarandra följande landstings beslut alltid skulle lemna en större garanti, för att man icke skulle komma att förhastad sig; men då Utskottet nu föreslagit, att beslut om underdånig anhållan derom, att stängselvitsord skall upphöra, skall kunna fattas endast vid ett landsting, så fruktar jag, att, i fall förslaget blifver lag, sådana beslut oftast skulle blifva förhastade. Af denna iruktan, och då jag anser stängselvitsordets borttagande kunna leda icke allenast till oberäkneliga tvister menigheter och grannar emellan utan äfven till förtryck af de större jordegarna, hvilka utan svårighet kunna åstadkomma vallgång med de ras större antal kreatur, mot innehafvarne af mindre lägenheter, hvilka kunna föda endast ett eller några få hemdjur och således omöjligen utan för stor kostnad kunna valla dem, så vill jag yrka afslag å Utskottets förslag.

Herr *Danielsson*: Herr *Talman*, mine Herrar! Jag har icke hört någon talare yrka bifall till Utskottets förslag, och det kunde således vara obehöfligt att vidare upptaga Kammarrens tid; men då jag vid ärendets förra behandling härstädes yttrade mig för bifall till det då framlagda förslaget, så vill jag nu yttra några ord och, enär de garantier, som funnos i förra förslaget, väsendtligt rubbats, allvarligen yrka afslag å det nu framlagda förslaget; ty jag tror, att det i första hand är hvarje jordegares skyldighet att taga vara på sin största egendom, marken, samt vårda och omhägna den. Jag kan således icke antaga detta förslag, hvarigenom stängselvitsordet skulle kunna i vissa fall med allt för stor lätthet kastas bort. Vi veta nemligen, att i följd af det sätt, hvarpå motioner nu väckas vid landstingen, allmänheten icke vet, hvilka ärenden der förekomma, förr än de äro afgjorda. Visserligen utkommer i tidningarna några dagar innan landstinget sammanträder en föredragningslista, men under den korta tiden hinuer allmänheten eller den ort det rör, icke att uttala sina åsigtter i saken, hvarföre det också är klart, att en öfverraskning i detta hänseende kan ske. Jag hoppas således på det allvarligaste, att Kammarrens ledamöter så väl vid denna fråga som vid den föregående, votera afslag å Utskottets hemställan.

Häruti instämde Herr *Bolin*.

Herr Jonas Jonasson i Gullaboås: Då ingen af föregående talare yrkat bifall till Utskottets förslag, så vill jag inskränka mig till att på de skäl, som af föregående talare blifvit anförda, yrka afslag å detsamma.

Herr Hjelm: Sedan jag begärde ordet, hafva sex talare yttrat sig i frågan, hvilka alla yrkat afslag å Utskottets hemställan. Jag har således ingen anledning att förlänga diskussionen, utan inskränker mig till att instämma med de föregående talarne i deras yrkande på afslag å föredragna memorialet.

Herr Casparsson: Då Utskottets nu föreliggande förslag blifvit föremål för klander i Kammaren, så vill jag blott erinra derom, att Utskottet i sitt först framlagda förslag i frågan angifvit sin ståndpunkt deri, och att det nu varit Utskottets skyldigt att sammanjemka de olika meningar, som Kamrarna uttalat; och frukten deraf har blifvit det nu framlagda förslaget. Man hade vid detta sammanjemkningsförsök att gå tillväga på två sätt, antingen att borttaga det andra landstingets beslut, såsom här skett eller att nedsätta röstmajoriteten, och under sådana förhållanden ansåg Utskottet den senare åtgärden vara mindre betryggande än den förra. En tredje mening, mera i öfverensstämmelse med Andra Kammarens beslut i frågan, sökte visserligen göra sig gällande i Utskottet, men den lyckades icke der vinna majoritet för sig.

Jag har endast velat upplysa härom, för att fritaga Utskottet för det visserligen ganska lindriga klander, det nu fått uppbära; och jag vill icke heller framställa något yrkande utan inskränka mig till denna förklaring.

Herr Malmberg: Då stängselförordningen djupt ingriper i skogslagstiftningen, så anser jag, att föreliggande förslag går i en riktning, som kan leda till ett godt mål; hvarföre och då stängselvitsordet, efter hvad jag förut vid frågans behandling förklarar, är ett intrång på de mindre jordegarnes rätt och således icke kan vara gagneligt för någon, jag, utan att vilja längre upptaga Kammarens tid, yrkar, att Utskottets nu framlagda förslag måtte af Kammaren bifallas.

Herr Per Nilsson i Kulhult: Utskottet har varit skyldigt, enligt 63 § Riksdags-ordningen, att sammanjemka de olika beslut, Kamrarna i denna fråga fattat; och i följd deraf har jag icke reserverat mig mot det beslut, hvartill Utskottet i nu förevarande memorial kommit. oaktadt det strider mot min uppfattning i frågan. Med de garantier, som voro intagna i Utskottets förra förslag skulle jag ingalunda motsatt mig en sådan lag; men då en del af dessa garantier nu borttagits och endast ett landstings med $\frac{2}{3}$ röstpluralitet fattade beslut fordras för åstadkommande af en underdånig skrifvelse om stängselvitsordets upphörande i vissa fall, så vill jag lika med föregående talare yrka, att detta förslag måtte af Kammaren afslås.

Herr Wigardt: Ehuru jag biträdde det af Utskottet i denna fråga först framlagda förslag, kan jag dock icke nu, sedan endast ett landstings beslut fordras för å väga bringande af förändring i lagens stadgande

i fråga om stängselvitsord, godkänna det, som blifvit af Utskottet i detta memorial afgifvet; utan nödgas jag yrka, att detta förslag måtte varda af Kammaren afslaget.

Herr Olof Nilsson: För min del vidblifver jag den åsigt, som uttalades i Kammarens förra beslut i frågan, och yrkar därför ett grundligt afslag å detta förslag.

Herr Jöns Pehrsson: En sådan sammanjemkning af beslut, som här skett, är icke mycket att tacka för. Lika väl hade denna Kammarens beslut i frågan kunnat blifva Utskottets förslag; och en sådan sammanjemkning skulle jag hafva tyckt om; men då så icke skett, nödgas jag yrka afslag å detta förslag. Det är icke nog med att nu gällande stängselförordning i vissa fall är orättvis mot den mindre jordegaren, då han, huru liten lägenhet han än eger nödgas stänga till hälften mot en större; ännu värre skulle det blifva, om den mindre jordegaren skulle nödgas att låta valla sina kreatur; och jag tror således icke att stängselkyldigheten kan borttagas.

Herr Per Nilsson i Kulhult: Jag vill blott erinra den siste talaren derom, att, om Utskottet icke nu haft annat förslag att framställa än Kammarens förut fattade beslut, det icke hade varit någon sammanjemkning af olika beslut; men att det varit Utskottets skyldighet att göra en sådan; hvarefter det beror på Kammaren, om den vill vidblifva sitt förut fattade beslut eller antaga detta förslag. I följd deraf har ingen reservation nu afgifvits; utan jag har här tillkännagifvit min åsigt enligt hvilken jag nödgas yrka afslag å det nu framlagda förslaget.

Herr Törnfeldt: Det skulle vara högst olyckligt att antaga detta förslag, och en så viktig fråga som stängselkyldigheten derigenom blifva beroende af endast ett enda landstings beslut, och stängsellöshet således komma öfver oss såsom en tjuf om natten. Snarare borde denna fråga vara liksom en grundlagsfråga och behandlas af två på hvarandra följande landsting; men då detta nu icke är föreslaget, så yrkar jag att Utskottets hemställan måtte af Kammaren afslås.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Propositioner gäfvos, i öfverensstämmelse med de meningar, som förekommit, så väl på bifall som på afslag; och blef Utskottets hemställan af Kammaren afslagen.

§ 11.

Föredrogs och lades till handlingarne Sammausatta Stats-, Bevillnings- och Lag-Utskottets memorial N:o 5, angående en oafgjord del af Utskottets utlåtande N:o 2, i fråga om reglering af häradshöfdingarnes löneförmåner m. m.

§ 12.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets utlåtande N:o 21 c, i fråga om den vissa häradshöfdingar i följd af ny reglering af deras löneför-måner tillkommande godtgörelse för minskning i inkomster.

§ 13.

Vid derefter skedd föredragning af Bevillnings-Utskottets memorial N:o 10, i anledning af återremiss i vissa delar af Utskottets betänkande N:o 7, angående vilkoren för tillverkning och försäljning af bränvin, biföll Kammarern allt hvad Utskottet i detta memorial hemställt och föreslagit; och lades Utskottets i sista punkten gjorda anmälan till handlingarne.

§ 14.

Föredrogs Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 11, i anledning af en ännu oafgjord fråga angående allmänna bevillningen.

Herr Anders Andersson i Intagan yttrade: Att jag såsom motionär icke kunnat vara belåten med det resultat, hvartill Utskottet i det föredragna betänkandet kommit, är naturligt. Hvad som mest förundrat mig är att Utskottet icke inkommit med sitt förslag förr än nu i Riksdagens sista timme, då intet vidare står att uträtta i ämnet. Af Utskottets motivering förefaller mig sista strofen vara den kostligaste, hvarest det heter, att Utskottet afslagit min motion på den grund, att en ny förordning om mantalsskrifningarnes förrättande snart vore att emotse, hvarigenom de i motionen framhållna olägenheterna torde blifva afhjelpa. Slutligen säger Utskottet, att ju längre man dröjer med att vidtaga några åtgärder i anledning af min motion, desto närmare kommer man till det efterlängtade målet, som skulle bestå uti den länge emotsedda Kongl. propositionen i ämnet. Ja, deruti kan Utskottet på visst sätt hafva rätt, ty om man gifver sig till tåls ännu 50 år i detta hänseende, så kommer man onekligen närmare tiden för denna propositions aflåtande, förutsatt nemligen att någon framställning från Regeringens sida verkligen i tidernas längd kommer att afgifvas till Riksdagen.

Jag vill icke för närvarande göra något yrkande, men jag säger nu såsom i fjor, att frågan icke är af så ringa vikt som mången torde föreställa sig, hvarföre jag ock nästkommande år, om jag lefver och har helsen samt kommer hit till Riksdagen, ämnar förnya denna min motion, hvarå jag nu icke vill framställa något yrkande om bifall.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 15.

Föredrogs och bifölls Banko-Utskottets memorial N:o 13, med förslag till ändring och tillägg i en del af aflöningsstaten för tjenstemännen vid Riksbankens hufvudkontor.

§ 16.

Till behandling förekom Banko-Utskottets betänkande N:o 14, med yttrande i anledning af Herr A. O. Wallenbergs motion i fråga om bestämmelserna rörande Riksbankens sedelutgifning samt med förslag till ändringar i 1:sta och 2:dra afdelningarne af bankoreglementet.

Innan uppläsning skett af Utskottets hemställan i 1:sta punkten, begärdes ordet af

Herr Liss Olof Larsson, som anförde: Jag tager mig friheten föreslå att 17 och 18 punkterna af detta betänkande måtte först föredragas, emedan, enligt min tanke, af den utgång dessa punkter erhålla, det kommer att bero, huruvida punkten 4 kan antagas eller icke.

Herr Ola Månsson: För min del finner jag, i olikhet med föregående talare, icke den ringaste olägenhet kunna uppstå, derest betänkandets punkter föredragas i den ordningsföljd de i föreliggande utlåtande förekomma; snarare skulle jag tro att hela sammanhanget komme så att säga på sned genom bifall till det nyss framställda förslaget i afseende å föredragnings sättet, hvarå jag följaktligen yrkar afslag.

Herr Jöns Rundbäck: I afseende å föredragnings sättet instämmer jag med den förste talaren. Första Kammaren har redan fattat enahanda beslut. Det torde äfven för oss vara nödvändigt att följa samma ordning, ty eljest kunde hända att, om, sedan vi först bifallit 4:de punkten, vi derefter komme att vidtaga någon förändring uti eller besluta återremiss af 17:de och 18:de punkterna, hela frågan komme att fastläsas, hvarefter den blefve svårare att lösa. Jag hoppas att hvar och en som närmare behagar tänka på denna sak, skall inse ändamålsenligheten af Herr L. O. Larssons förslag, hvartill jag ock yrkar bifall.

Öfverläggningen angående föredragnings sättet förklarades härmed slutad, och beslöt Kammaren, att 17:de och 18:de punkterna skulle först till afgörande företagas samt derefter de öfriga punkterna behandlas i den ordning de af Utskottet blifvit framställda.

Föredrogs alltså först

17:de punkten,

hvilken bifölls.

18:de punkten.

Blef jemväl bifallen.

Vid föredragning dernäst af 1:sta—5:te punkterna biföll Kammaren de förslag, som Utskottet i dessa punkter framställt.

6:te punkten.

Mom. 1, 2 och 3.

Godkändes.

Mom. 4.

Efter det första delen af detta moment blifvit föredragen, yttrade

Herr Jöns Rundbäck: Jag får säga, att jag icke rätt förstår, hvad Utskottet menar, då det föreslår, att både vid Riksbankens hufvud- och afdelningskontor skall inlösas omyntadt guld i allmänhet, således hvilka saker som helst blott de äro af guld, såsom t. ex. knappar, nålar och dylikt. Likaså föreskrifves icke, på hvad sätt guldets värde skall kontrolleras, utan blott att guldets värde i svenskt mynt skall styrkas, men icke af hvem, om af myntverket eller af någon annan. Vidare talar Utskottet om en fjerdedels procent i *myntskatt*. Jag frågar: hvifrån har Utskottet hemtat det ordet myntskatt, som icke förekommer i nu gällande lag för rikets mynt, hvarest endast talas om *myntningskostnader*. Hela uppställningen af det föredragna mom. 4 är enligt min tanke oriktig, och en tillämpning af detsamma skulle kunna leda till ganska besynnerliga omständigheter för Riksbanken och lånekontoren i orterna. Då dessutom samma mom. på åtskilliga ställen icke öfverensstämmer med gällande författningar, så tager jag mig friheten, att hos Herr Talmannen vördsamt föreslå att protokollsutdrag angående Första Kammarrens beslut i detta mom. måtte uppläsas, hvarefter jag åter vördsamt anhåller om ordet.

I anledning af denna framställning beslöt Kammarren, på förslag af Herr vice Talmaunen, att återstoden af momentet nu äfven skulle föredragas; och skedde derefter uppläsning så väl af den förut ej föredragna delen af förevarande moment som ock, enligt Herr Jöns Rundbäckes begäran, af protokollsutdrag från Första Kammarren angående dess i denna fråga fattade beslut.

Herr Jöns Rundbäck erhöi derpå ånyo ordet och anförde: Såsom Herrarne af nyss upplästa protokollsutdrag torde finna, innehåller Första Kammarrens beslut i denna del vissa företräden framför Utskottets förslag. I stället för orden "*omyntadt guld*" står här "*guld i plantsar*" samt att detta guld skall af Kongl. myntverket afprofvas, innan det inlöses af Riksbanken eller dess afdelningskontor. Detta är ett nödvändigt stadgande som saknas i Utskottets förslag. Vidare är i Första Kammarrens beslut ordet "*myntskatt*" utbytt mot "*utmyntningskostnader*".

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag med de ändringar i detsamma, hvarom Första Kammarren redan fattat beslut.

Herr Liss Olof Larsson: Då jag af den föregående talaren blifvit förekommen i afseende å det af honom nyss framställda yrkande, så afstår jag från ordet och instämmer med honom.

Herr Ola Månsson: Ehuru de tvänne föregående talarne hafva yrkat bifall till Första Kammarens beslut i det föredragna momentet, så är jag för min del icke nöjd dermed. Sådant Utskottets förslag nu föreligger i oförändradt skick tillfredsställer det mig icke heller riktigt, alldenstund Utskottet bestämt den mynnskatt, som skall afdragas å till inlösen inlemnadt omyntadt guld till $\frac{1}{4}$ procent, under det att nu gällande lag i detta hänseende icke vet af annat än $\frac{1}{3}$ procent för det smärre guldmynnet. Jag har reserverat mig mot denna nya bestämmelse och yrkar följaktligen afslag å Utskottets förslag i denna del, samt att orden: "*en fjerdedels procent i mynnskatt*" måtte utbytas mot orden: "*en tredjedels procent i mynnskatt*."

Herr Haggström: Jag medgifver att redaktionen af det föredragna mom. 4 är mindre lyckligt funnen; men som ursäkt för Banko-Utskottet må gälla att det accepterat fullmäktiges förslag, som återfinnes pag. 16 af betänkandet, hvarest talas om "omyntadt guld." Klart är dock att uttrycket *guld i plants* är bättre, hvarföre jag ock går in på denna förändring. Deremot kan jag icke förlika mig med den bestämmningen i detta moment, att Riksbanken skall inlösa omyntadt guld med prägladt mynt, endast efter afdrag af $\frac{1}{4}$ procent i mynnskatt, hvaremot jag äfven reserverat mig. Såsom Herrarne veta, innehåller § 9 i myntlagen af den 30 Maj 1873 föreskrift derom, att den som inlemnar guld till myntning skall erlägga $\frac{1}{3}$ procent i mynnskatt vid myntning af 10-kronstycken, men endast $\frac{1}{4}$ procent vid myntning af 20-kronstycken. Om nu det föreliggande förslaget antages, uppstår den oegentligheten att en säljare af guld till Riksbanken blott erlägger en fjerdedels procent, då Riksbanken för sina 10-kronstycken måste erlägga en tredjedels procent i mynnskatt. Det enda skäl Utskottet andragit för detta beslut innefattas i de orden som förekomma på sid. 22 i betänkandet, hvarest det heter: "det är icke utan betydelse, att i detta afseende bestämmelserna göras öfverensstämmande med hvad som är stadgad i Danmark, der nationalbanken afdrager allenast $\frac{1}{4}$ procent." Men skilnaden mellan Danmarks nationalbank och Sveriges Riksbank är den, att den förra är den *enda* sedelutgifvande banken i Danmark, och just därför har den äfven kannat åläggas skyldighet att mot $\frac{1}{4}$ procent i mynnskatt tillhandahålla allmänheten prägladt guldmynnt; hvaremot vi här i Sverige vid sidan af Riksbanken hafva närmare 30 enskilda banker *med sedelutgifningsrätt*; det måtte väl icke vara någonting enklare och naturligare än att dessa sedelutgifvande banker finge vid myntverket uttaga guldmynnt efter afdrag i ena fallet af $\frac{1}{3}$ och i andra fallet af $\frac{1}{4}$ procent mynnskatt. Deremot kan jag icke inse något rimligt skäl, hvarför Riksbanken genom det föreslagna stadgandet skulle åläggas att underkasta sig en, om ock mindre betydande förlust. Fullmäktige hafva stundom haft besvär att få silfver och guld präglade så fort de önska, och denna svårighet kvarstår ännu och intilless myntverket blifvit bättre ordnad. För närvarande kan

myntmästaren säga, att han myntar när det faller honom lägligt, men icke alltid när Riksbankens behof det kräfver. När nu hvarje bolag eller enskild person kan få guldmynt prägladt mot erläggande af myntningskostnader, så må man åtminstone se till att Riksbanken icke gör någon förlust på affären.

Jag yrkar bifall till Första Kammarens beslut med den förändring att orden "*en fjerdedels procent*" utbytas mot orden "*en tredjedels procent*." Det är derföre icke sagdt, att alla säljare af guld till Riksbanken under hvarje förhållande skola erlägga $\frac{1}{3}$ procent, ty i följande punkt af momentet heter det: "på fullmäktige ankommer dock att, efter särskild pröfning för hvarje fall, när de finna sådant för banken fördelaktigt, befria säljare af guld från myntskatten eller större eller mindre del deraf." Om sålunda i någon särskild affär fullmäktige finna det förmånligt för Riksbanken, så kunna de befria en säljare af guld från vare sig hela myntskatten eller en del deraf, allenast de tillse att banken icke tillskyndas någon förlust på affären.

Herr Jöns Rundbäck: Det föredragna 4:de mom. står icke i öfverensstämmelse med den i myntlagen meddelade föreskrift, att en hvar, som till myntverket inlemnar guld, eger att derför erhålla guldmynt mot erläggande för 20-kronstycken af $\frac{1}{4}$ procent och för 10-kronstycken af $\frac{1}{3}$ procent af det utmyntade beloppets värde. Ingenting synes mig billigare än att, då omyntadt guld inlemnas i banken för att inlösas med mynt, bankofullmäktige finge tillgodoräkna banken lika hög procent i myntskatt, som i myntlagen bestämmes, men då Första Kammaren bifallit Utskottets förslag och ändring deri till öfverensstämmelse med myntlagen kan ske vid nästa riksdag samt någon afsevärd olägenhet af att nu antaga Utskottets förslag icke synes vara att befara, vill jag för undvikande af gemensam votering gifva min röst derför, att denna Kammare måtte biträda Första Kammarens beslut.

Friherre Fock: Såsom skäl emot det beslut, Första Kammaren i enlighet med Utskottets förslag fattat om myntningskostnadens beräkning till $\frac{1}{4}$ procent, då omyntadt guld inlemnas i Riksbanken, har man åberopat den omständighet, att i § 9 af lagen om rikets mynt stadgas, att en hvar, som vid rikets myntverk till myntning inlemnar guld, eger att derföre erhålla guldmynt mot erläggande till myntningskostnadens betäckande för 20-kronstycken $\frac{1}{4}$ procent och för 10-kronstycken $\frac{1}{3}$ procent af det utmyntade beloppets värde. Man har anmärkt, att vid sådant förhållande det skulle vara oriktigt och olämpligt att ställa så till, att man egde till Riksbanken inlemna en viss vikt i guld och derför få motsvarande belopp i mynt mot ersättning för myntningskostnaden af blott $\frac{1}{4}$ procent, vare sig man begärde 10- eller 20-kronstycken. Mig förefaller det emellertid så som en hvar, som till myntverket inlemnar guld för att få det myntadt i enlighet med föreskriften i den åberopade §, måste vara blind för sitt eget intresse, om han ej begär att få endast 20-kronstycken utmyntade och således undandrager sig att betala högre myntningskostnad än $\frac{1}{4}$ procent. Om man häremot invänder, att man af någon anledning kan behöfva företrädesvis 10-kronstycken, så förefaller

mig, att den svårigheten lätt vore hjälpt dermed, att, sedan man fått 20-kronstycken vid myntverket, man går till bankens vaxlingskontor och vaxlar sig till 10-kronstycken mot de vid myntet erhållna 20-kronostyckena. Har jag i detta afseende ej begått något misstag eller förbiseende, så synes mig vara skäl att biträda Första Kammarens beslut, hvarom jag i sådant fall tillåter mig framställa yrkande.

Herr Hæggström: Det är ganska riktigt, som den siste talaren yttrade, att man kan gå till myntet och få 20-kronstycken slagna och derefter gå till Riksbanken och begära deras utväxlande mot 10-kronstycken. Men det kunde hända, att bankofullmäktige i sådant fall svarede: vi äro skyldige vaxla men endast i mån af tillgång, och för närvarande saknas tillgång på 10-kronstycken. Det finnes emellertid en ännu genare väg än förre talaren nämnt. Sedan man fått attest öfver skedd inlemning af guld till myntverket, kan man gå till banken och begära att få icke mynt utan sedlar samt derpå vid andra luckan begära sedlarnes inlösande med 10-kronstycken, men äfven då kunna Fullmäktige i någon mån skydda banken från förlust, ty dem åligger att "så vidt på dem ankommer" tillse att så stort förråd af mynt alltid förefinnes etc., således kunna de äfven då vägra att utlemna endast 10-kronstycken — men det blir alltid en obehaglig åtgärd, ifrån hvilken man bör söka befria fullmäktige.

Man har talat om önskvärdheten af att undvika en gemensam votering och yrkat att man för sådant ändamål skulle rösta mot sin öfvertygelse. Detta sätt att resonnera kan jag icke godkänna. En gemensam votering behöfver icke förlänga riksdagen med en enda halftimma, och jag hoppas, att de, som ogilla Utskottets förslag, icke af så löst skäl som önskan att slippa en gemensam votering skola låta hindra sig att stå på Riksbankens rätt och bästa.

Jag vidblifver mitt förra yrkande.

Herr Lundström: Om Andra Kammaren kommer att godkänna den af Första Kammaren antagna formuleringen af det föreliggande 4:de mom., synes mig icke därför detta moment komma i strid med stadgandet i 9 § af 1873 års myntlag. Enligt min åsigt har det ganska goda skäl för sig, att den som till myntning inlemnar guld i större partier — såsom kan komma i fråga t. ex. för guldimportörer — behandlas liberalare i afseende å erläggande af myntskatt än den, som kommer med knappar, broscher och dylikt. Herr Hæggström har yttrat, att han skulle önska få höra något rimligt skäl dertill, att för myntning af guld i plants skulle erläggas blott $\frac{1}{4}$ procent då myntningskostnaden i fråga om annat guld skulle blifva beräknad till $\frac{1}{3}$ procent. Om Herr Hæggström uppmärksamt genomläst Friherre Skogmans reservation mot bankofullmäktiges utlåtande i ämnet, tror jag dock, att han skulle funnit, att rimliga skäl kunna anföras för ett sådant beslut, som Första Kammaren fattat. Sedan nemligen Friherre Skogman omnämnt, att danska nationalbanken förpligtats inköpa guldplantsar med ådrag af allenast $\frac{1}{4}$ procent i myntningskostnad visar han huru obetydligt belopp skillnaden emellan afgifterna $\frac{1}{3}$ och $\frac{1}{4}$ procent utgör, i det han säger att denna skillnad "för

en årlig utmyntning af två millioner kronor uppgår till högst 1,666²/₃ kronor, en kostnad, den Riksbanken synes kunna bära för befrämjande af ett ändamål, som ej är för densamma alldeles främmande, landets lätta förseende med mynt.“

I samma syfte har Utskottet yttrat: Fullmäktige hafva ansett, att den högre myntskatten, $\frac{1}{3}$ procent, bör beräknas; men då Riksbanken vid köp af guld, som genom enskilde hitförts, är befriad från de transportkostnader, hvilka banken får vidkännas när guld måste genom dess egen försorg införskrifvas, samt det icke är utan betydelse, att i detta afseende bestämmelserna göras öfverensstämmande med hvad som är stadgadt i Danmark, der nationalbanken afdrager allenast $\frac{1}{4}$ procent, finner Utskottet för sin del lämpligt att allenast $\frac{1}{4}$ procent myntskatt af säljaren fördras. Det är således här icke fråga om uppoffring af mera än ungefär den lilla summan af 1,666²/₃ kronor för det belopp af 2 millioner kronor i guld, hvarpå Herr Friherre Skogman stödt sin beräkning och, för så billigt pris skulle de verkliga fördelarne vinnas af öfverensstämmelse med Danmark i detta afseende, besparing af frakt och assurans för en del af guldbehovet och en konkurrens emellan enskilde guldimportörer, ledande till landets lättare och billigare förseende med guld.

Jag yrkar, att denna Kammare måtte biträda Första Kammarens beslut.

Herr Carl Ifvarsson: Jag var icke inne i Kammaren vid början af denna öfverläggning, hvadan jag icke hört de första anmärkningar, som blifvit framställda mot Utskottets förslag eller mot det beslut Första Kammaren fattat. Detta beslut hörde jag emellertid uppläsas och jag har begärt ordet endast för att anmärka, att, om jag ej missuppfattat Första Kammarens beslut, det torde innebära en väsendtlig skilnad i sak antingen Kammaren biträder nämnda beslut eller godkänner Utskottets förslag. Det synes mig nemligen, som ginge Första Kammarens beslut ut derpå, att den som inlemnar guld till utmyntning icke skulle behöfva styrka guldets finhet. Då dertill kommer, att mig synes särdeles billigt, att myntskatten bestämdes till $\frac{1}{3}$ procent skulle jag vilja yrka återremiss, derest tiden medgäfve det. Nu öfverlemnar jag åt Utskottets ledamöter och åt de Herrar, som åhört början af denna öfverläggning, att bedöma, hvad beslut, som bör fattas, men jag tror för min del icke, att det vore klokt att biträda Första Kammarens beslut. Man har talat om, att då den, som inlemnar guld, särdeles i större belopp, till myntning, derigenom minskar bankens besvär och kostnader för anskaffande af guld, det vore billigt, att af honom ej kräfdes mera än $\frac{1}{4}$ procent i ersättning för myntningskostnaden; men å andra sidan kan man säga, att det väl också kan vara skäl, att den enskilde betalar något för den stora fördelen att genast i banken kunna få sitt omyntade guld inlöst med myntadt, då man kunde få vänta länge på att erhålla mynt, om man vände sig direkt till myntverket med begäran om myntning. Saken beror på, om man vill lemna största förmånen åt Riksbanken eller åt den enskilde. Fullmäktige åtminstone hafva ansett, att bankens fördel borde i första rummet beaktas

Herr Lyttkens: Det är beklagligt att ett så viktigt betänkande

som detta ej förekommit förr än på den dag, då Riksdagen borde vara slut. Jag tror att Banko-Utskottet icke haft så mycket att göra, att det ej kunnat blifva färdigt något förr, då våra mest upptagna Utskott såsom Stats- och Lag-Utskottet långt före detta afslutat sina vidlyftigaste arbeten. Nu då man ej kan annat än hesitera för en återremiss, måste man på rak arm bestämma sig, oaktadt tiden ej medgifvit mera än att hastigt genomgöra Utskottets förslag, och Första Kammarens beslut, hvilket af somliga förordats, endast genom en flyktig uppläsning kommit till Kammarens kännedom, allt detta hastverk därför att Banko-Utskottet arbetat med en sådan ifver från Riksdagens början, att dess betänkande N:o 14 framkommit den 15:de Maj.

I sjelfva saken instämmer jag med Friherre Fock. Lika med honom anser jag myntlagens bestämmelse om $\frac{1}{3}$ procent mynnskatt för 10-kronstycken vara af ganska ringa betydelse, då hvar och en kan låta myntverket slå 20-kronstycken och derpå i banken vexla sig till 10-kronstycken. Jemväl synes mig, att det är beqvämt och fördelaktigt för banken om enskilde skaffa in nödigt myntguld och att vid sådant förhållande den som till myntning inlemnar guld till större belopp eller i plants bör få anjuta fördelen af en billig mynnskatt. Då härtill kommer önskvärdheten att i Riksdagens sista timma undvika tidspilan för sammanjemkning af olika beslut i båda Kamrarne, hemställer jag om bifall till Friherre Focks yrkande.

Herr Per Nilsson i Espö: Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr Lyttkens. Det har förvånat äfven mig att Banko-Utskottet icke kunnat något förr komma fram med detta viktiga betänkande än som nu skett. Det har icke hunnit längre i nummerföljden på sina afgifna betänkanden än till 14, och de som föregått det nu föreliggande hafva icke varit särdeles vidlyftiga.

Hvad sjelfva saken angår kan jag icke annat än yrka bifall till Första Kammarens beslut.

Herr Jöns Rundbäck: Jag vill i anledning af Herr Carl Ifvarssons yttrande erinra om, att uti det af Första Kamraren fattade beslutet ligger just hvad han önskade. Det heter nemligen der: "guld i plants, som till Kongl. myntverket för Riksbankens räkning aflennas, inlöses enligt myntverkets bevis etc." Det är just denna sista bestämmelse som saknas i Utskottets förslag oaktadt den är bland de viktigaste. Jag vill icke uttala något klander emot Utskottet, men det förefaller mig underligt, att, då Utskottet haft så lång tid på sig att utarbete föreliggande betänkande, detta moment icke kunnat redigeras bättre än som skett.

Hvad vidkommer frågan, om myntningsskatten skall bestämmas till en tredjedels eller en fjerdedels procent, så erkänner jag att Herr Hæggström skenbart har rätt, och att det ser ut som om Riksbanken med den lägre procentberäkningen skulle få sitta emellan. Men, mine Herrar, om man å andra sidan betänker fördelen för Riksbanken att här på platsen få in guld på detta sätt och befrias från kostnader för guldets importerande från utlandet, så torde det få lof att medgifvas att Riksbanken på det hela taget kommer att göra vinst på den affären.

Derföre tycker jag att man gerna kan godkänna Första Kammarens beslut.

Herr Boman: Den siste ärade talaren har redan anfört det hufvudsakliga af hvad jag ämnade säga; och jag ber derföre blott att få tillägga, att om man meddelade olika föreskrifter i afseende på myntningskostnaden allt efter som den som inlemnar guld till myntning önskar få det utmyntadt i 10- eller 20-kronstycken, så skulle man stifta en lag, som oupphörigen och trots den noggrannaste öfvervakning komme att kringgås. Jag yrkar bifall till Första Kammarens beslut.

Herr Hæggström: Endast några få ord till bemötande af hvad den ärade talaren på stockholmsbanken behagade i sitt sista anförande adressera till mig. Han förbisåg helt och hållet, då han åberopade Friherre Skogmans utlåtande i ämnet, att deri beräknats en årlig utmyntning af endast två millioner kronor, hvarvid skilnaden mellan $\frac{1}{3}$ och $\frac{1}{4}$ procent i mynnskatt uppgår till det ringa beloppet af 1,666 $\frac{2}{3}$ kronor. Men kommer det af Riksdagen nyligen fattade beslut till heders, att enskilda bankerna skola inlösa sina sedlar med guldmynt, så tror jag, att den värde stockholms-representanten skall nödgas medgifva riktigheten af det antagande, att utmyntningen af guldmynt kommer att taga en betydligt ökad fart. Friherre Skogman uttrycker sjelf sin ledsnad att nödgas stanna vid endast $\frac{1}{4}$ procent. Han säger nemligen: "Visserligen kunde det varit önskligt, att mynnskattsafdraget blifvit satt till $\frac{1}{3}$ procent, såsom för 10 kronor, i stället för $\frac{1}{4}$ procent, såsom för 20 kronor", men han anser, att bestämmelserna i dessa frågor böra blifva lika i begge länderna, och då i Danmark afdraget blifvit satt till $\frac{1}{4}$ procent, så vill han af detta skäl göra detsamma hos oss. Det har sagts här, att banken skulle få guld för mycket bättre pris, derigenom att det direkt inlemnas till myntning och banken sålunda slipper betala transportkostnaden. Detta är långt ifrån säkert och beror af mycket vexlande förhållanden. Och jag tror, att den värde talaren på göteborgsbanken skall erinra sig, att Bankofullmäktige understundom kunnat köpa guld eller silfver billigare, då det importerats, än då det köpts på platsen.

Jag skall icke vidare upptaga Kammarens tid.

Herr Wigardt: Jag hade från början icke ämnat begära ordet i denna fråga, men har sedermera funnit mig föranlåten dertill i anledning af de förebräelser, som i afton riktats mot Banko-Utskottet derföre, att dess betänkande inkommit så sent, eller först den dag, då Riksdagen, enligt regel, skulle afslutas. Jag förundrar mig alls icke öfver detta klander, tvärtom anser jag det mycket väl förtjent. Men, mine Herrar, tillräknen icke oss här närvarande ledamöter af Banko-Utskottet denna försumlighet, ty vi kunna icke påtaga oss ansvaret. Dröjsmålet härrör af helt andra orsaker, helt andra elementer. Vi äro helt och hållet oskyldige dertill.

Hvad sjelfva saken angår, så har jag visst icke något emot, att Kam-maren bifaller den af Första Kammaren gjorda redaktionsförändringen,
hvilken

hvilken jag tror vara fullt riktig. Jag har till hufvudsakliga delar biträdt det slut, hvartill Utskottet kommit i förevarande fråga, men beträffande myntningsafgiften delat bankofullmäktiges uppfattning, att det icke vore för mycket att låta en person, som till myntverket inlemnar guld eller guldplantsar till myntning, betala $\frac{1}{3}$ procent i myntningskostnad. Herr Jöns Rundbäck påstod, att detta skulle vara en orättvisa och åberopade sig på föregående förhandlingar i ämnet. Men, mine Herrar, om jag inlemnar guld till myntning vid myntverket och derom erhåller ett bevis, genom hvars uppvisande i Riksbanken jag genast bekommer motsvarande belopp guldmynt, så är ju dermed icke bestämdt, om af det guld, jag inlemnat, skall myntas 10- eller 20-kronestycken. Det kan man ju icke veta på förhand. Af sådan orsak har jag, som jag nämnde, ansett, att myntningsskatten bör fixeras till $\frac{1}{3}$ procent. Jag tror, att detta är det enda riktiga och ser ingen fara, att Riksdagen behöfver förlängas genom en gemensam votering, som skulle komma att ega rum, i fall Kammaren i detta afseende fattar ett från Medkammarens mening afvikande beslut. Jag yrkar alltså bifall till Utskottets förslag, med iakttagande af den förändring deri, som i reservationen angifves.

Herr Lundström: Jag skall be att få yttra blott några få ord med anledning af det genmål, som Herr Hægström direkt ställde till mig. Jag har visst icke förbisett, att skilnadsprocenten, $1,666\frac{2}{3}$ kronor, var beräknad efter en utmyntning af endast två millioner kronor. Tvärtom uppgaf jag ju, att det var från denna siffra, som Friherre Skogman med sin kalkyl utgick. Han antager nemligen, att en enskild bankirättning hit införde ett parti guldplantsar till nämnda summas värde, ett antagande — säger han dock — "hvilket väl endast undantagsvis lär bli verklighet". Och det torde väl få medgifvas, att icke allt guld, som i Sverige myntas, kommer in på detta sätt, och att den kvantitet deraf, som af enskilda personer inlemnas till myntning, utgör i förhållande till hela den erforderliga guldmassan en försvinnande litenhet.

Medan jag har ordet, vill jag begagna tillfället att göra en liten anmärkning med anledning af den siste ärade talarens anförande. Han ansåg det icke rättvist, att den, som inlemnade guldplantsar till myntning, skulle betala lägre skatt än $\frac{1}{3}$ procent. Jag vill, med anledning häraf, fästa uppmärksamheten på, att då guldnipper af hvarjehanda slag skola emottagas, så föregår en besvärlig undersökning, om de äro karatstämplade och om deras värde m. m. Denna undersökning blir ofantligt mycket enklare vid mottagning af guld i plantsar, då vanligen medföljer ett certifikat från en annan bankirättning eller ett utländskt kontrollverk, innehållande uppgift på guldets finhet, hvilken uppgift är lätt kontrollerad. Jag yrkar fortfarande bifall till Första Kammarens beslut.

Herr Gustaf Jonsson: Då jag genom att instämma i den vid förevarande punkt fogade reservationen redan för Kammaren tillkännagifvit min åsigt i denna fråga, så ansåg jag också öfverflödigt att vidare yttra mig under denna diskussion. Det klander, som derunder riktats mot Utskottet, derföre att betänkandet så sent framläggdes för Riksdagen, har

emellertid föranledt mig att nu begära ordet. Orsakerna till detta dröjsmål hafva varit flera. Dels har man måst afvakta Riksdagens beslut rörande Riksbankens reservfonds belopp, och dels har Herr Wallenbergs motion, hvilken måst behandlas i sammanhang med detta betänkande, kräfft en vidlyftig utredning, som äfven vållat tidsutdrägt. Den viktigaste orsaken har dock, om jag skall tillstå det, kanske varit den, att, då man den ena dagen fattat ett beslut inom Utskottet, så har man en annan dag rifvit upp detsamma, och sådant bidrager i högst väsendtlig mån att försena arbetet. Härför tror jag dock icke, att Kammaren kan rimligen förebrå sina ledamöter af Utskottet ensamt. Klandret återfaller väl äfven på andra personer.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Carl Ifvarsson: Sedan jag genomläst det redaktionsförslag, som blifvit af Första Kammaren godkänt, får jag tillstå, att det i sak synes vara alldeles detsamma som Utskottets förslag, så att jag icke kan finna någon skilnad att fästa mig vid. Det är således nu endast fråga om en siffra, nemligen om man skall fastställa myntningsskatten till $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{3}$ procent; och då får jag säga att, enligt min tanke, den senare siffran har mer skäl för sig.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets förslag med de ändringar deri, som af Första Kammaren blifvit beslutade, och dels att det af Herr Ola Månsson framställda förslag måtte antagas. Herr vice Talmannen gaf emellertid först proposition på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick samt derefter på ofvannerörda tvänne yrkanden, af hvilka det förstnämnda förklarades hafva flertalets mening för sig. Votering blef begärd, och företogs alltså, sedan till kontraposition antagits bifall till Herr Ola Månssons förslag, omröstning enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande voteringsproposition:

Den, som godkänner 4 mom. i 6:te punkten af Banko-Utskottets betänkande N:o 14, med nedan nämnda ändringar:

att början af första stycket skall erhålla följande lydelse:

“Guld i plants, som till Kongl. myntverket för Riksbankens räkning aflennas, inlöses enligt myntverkets bevis, med guldets värde i svenskt mynt eller 2,480 kronor för ett kilogram fint guld, efter afdrag derifrån af en fjerdedels procent i myntningskostnad, börande“ etc.

samt att det i andra stycket förekommande ordet *myntskatten* skall utbytas mot ordet *myntningskostnaden*,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren godkänt det ifrågavarande momentet med här ofvan angifna ändringar i öfrigt, men med bestämmande af myntningskostnadsafdraget till en tredjedels i stället för en fjerdedels procent.

Omröstningen utföll med 86 ja mot 40 nej, hvadan Kammaren beslutit i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Mom. 5.

Godkändes.

7:de punkten.

I afseende på *mom. 1* yttrade

Herr Liss Olof Larsson: Jag skall taga mig friheten att yrka afslag å det nu föredragna momentet. Så vidt nemligen jag kunnat finna, har Utskottet här föreslagit precis detsamma, som förekommer i några andra punkter af betänkandet. Förra delen af momentet motsvaras helt och hållet af 14:de punkten, och den senare delen åter är nästan ord för ord lika med Utskottets förslag i 5:te och 9:de punkterna. Dessutom har vid momentets redigering ett misstag uppstått. Der föreslås nemligen en från punkten 5:0 i de vid förra riksdagen beslutade öfvergångsstadganden hemtad föreskrift om tillhandahållande åt rörelsen af silfvermynt. Men i det åberopade öfvergångsstadgandet talas icke om tillhandahållande af silfvermynt, utan af guldmynt. Detta måtte, som sagdt, bero på något misstag. Då emellertid hela momentet är helt och hållet öfverflödigt och äfven blifvit af Första Kammaren utan protest förkastadt, anhåller jag att Kammaren måtte äfven för sin del afslå detsamma.

Med anledning af Herr Liss Olof Larssons anförande meddelade Herr vice Talmannen, att Första Kammaren, enligt ankommet protokollsutdrag, afslagit i fråga varande moment.

Sedan öfverläggningen derefter förklarats slutad, blef momentet afslaget.

Mom. 2 och 3.

Godkändes.

8:de punkten.

Härvid anförde:

Herr Gustaf Jonsson: Jag har antecknat mig såsom reservant i denna punkt, emedan jag icke kan inse, hvarför det i fråga varande mo-

mentet skulle uteslutas ur reglementet, då man icke har annat att anmärka deremot, än att det skulle vara öfverflödigt att bibehålla det samma. Jag tror visst icke, att det är öfverflödigt, utan tvärtom att det för fullmäktige kan ofta nog vara rätt godt att härifrån hemta ledning vid behandlingen af de olika kreditiven och lånefonderna, då kritiska tider inträffa. På grund häraf yrkar jag, att momentet måtte bibehållas och endast punkten c derifrån utgå.

Herr Philipsson: Jag för min del anser den af Utskottet tillstyrkta åtgärden vara helt och hållet bankmässig, och tror alls icke, att det är lämpligt att binda händerna på fullmäktige med dylika detaljbestämmelser. Ju större utveckling bankväsendet erhåller, desto bättre är det, om man kan lemna fullmäktige allt mer ökad förtroende och gifva dem full frihet vid afgörandet af detaljfrågor, sådana som i detta moment omhandlas. Jag yrkar därför bifall till Utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Efter det propositioner blifvit framställda enligt de gjorda yrkandena, bifölls punkten.

9:de punkten.

Herr C. A. Larsson yttrade: Det förefaller mig, som skulle reservanten mot denna nu föredragna punkt hafva fullkomligt rätt, då han hemställer om en förändrad text i våra en- och femkronesedlar. Ty det är verkligen ett spektakel att, såsom det nu heter, riksbanken skall inlösa en dylik sedel med guldmynt, då man icke har guldmynt till motsvarande värde. Jag anhåller därför om bifall till reservationen.

Herr Philipsson: Visserligen kan jag icke bestrida riktigheten af Herr Gumælii reservation; men då den framställdes redan vid föregående riksdag och samma Riksdag då fattade ett beslut i öfverensstämmelse med förevarande moment, så anser jag att Riksdagen ej bör redan året derpå ändra sitt beslut, helst en mängd sedlar med den anmärkta texten redan äro i omlopp. För öfrigt då denna text å hvarje sedel innehåller en hänvisning till myntlagen, hvars 16 § innehåller en bestämmelse om att man för 10 stycken enkronor skall få ett 10-kronestycke, så tror jag att ordalagen mycket väl kunna försvaras, ehuru väl jag villigt medgifver, att den af reservanten föreslagna lydelsen är mera rationel och riktig. Jag yrkar därför bifall till Utskottets förslag.

Herr vice Talmannen fästade uppmärksamheten å ett tryckfel, som förekom å femte raden af första momentet i förevarande punkt och som bestod deri, att ett "i" blifvit insatt i stället för ett kolontecken.

Härefter förklarades öfverläggningen slutad; och, sedan propositioner gifvits enligt de meningar, som förekommit, blef punkten godkänd, dock med erinran om rättelse af nyssomförmälda tryckfel.

10:de—16:de samt 19:de—26:te punkterna.

Biföllos.

Rörande 27:de punkten anförde:

Herr Ola Månsson: Om detta Utskottets beslut har jag icke kunnat förena mig, då jag nemligen tycker det vara orättvist och hårdt, att den, som icke behöfver mer än 200 eller 300 R:dr, icke skulle kunna få ett så beskaffadt lån. Jag finner för min del icke någon anledning att frångå det minimum, som förut varit bestämdt, och fastställa ett högre, och jag har derföre äfven inom Utskottet sökt motverka en sådan bestämmelse efter min bästa förmåga, ehuru det ej lyckats. Om den, som blott behöfver 200 R:dr, skall nödgas upplåna 400 R:dr, så torde följderna blott blifva, att han slarfvar bort dessa penningar, som icke voro behöfliga. Det är således, efter min tanke, både orättvist och obilligt, och jag yrkar derföre afslag å Utskottets förslag samt bifall till momentet med oförändrad lydelse.

Herr C. I. Bengtsson: Jag vill blott tillkännagifva, att jag inom Utskottet delat samma åsigt, som nyss uttalats af Herr Ola Månsson, och att jag i likhet med honom yrkar bifall till momentet med dess gamla lydelse.

Herr Jöns Rundbäck: Jag vill i detta fall understödja reservanternes förslag, ty, ehuru jag väl medgifver, att ett bibehållande af den nuvarande bestämmelsen gör det för banken och lånekontoren något besvärligare, tror jag det likväl vara i allmänhetens intresse. Jag ber att få nämna, att under den tiden, då jag hade äran att vara ledamot af styrelsen för lånekontoret i Göteborg, så inlemnades under loppet af ett år icke mindre än 6,000 låneansökningar i allmänna diskonten, af hvilka 3,200 beviljades och 2,800, eller således närmare hälften, afslogos. Medeltalet af storleken utaf de lån, som beviljades, utgjorde dock, detta oakadt, på hvarje låntagare endast 450 R:dr. Penningebristen var så stor och låneansökningarna så mångfaldiga, att det icke var möjligt att på något sätt tillfredsställa behofvet, och styrelsen måste derföre vidtaga den åtgärd att bestämma, att ingen, som icke hade ett hemman, taxerad till 10,000 R:dr, skulle få större lån än å 500 R:dr, och den, som ville hafva ett lån å 2,000 R:dr, måste hafva en egendom, taxerad till 20,000 R:dr. Det var således icke låntagarna, som bestämde beloppen, utan styrelsen måste göra det sjelf, och penningebristen var då så allmän, att jag vågar påstå, att detta var den enda källa, som man hade för att erhålla lån.

Då man nu beviljat rätt att på vaxlar och andra värdepapper få låna till och med 200 R:dr, så inser jag icke, hvarföre man här vid lag skulle göra någon inskränkning uti hvad förut gällt, och yrkar jag derföre bifall till momentet oförändradt såsom det nu är.

Herr Hæggström: Hvad den siste talaren nyss uppgaf, eller att Kammaren beslutit, det diskontering af vexaslar å så lågt belopp, som 200 R:dr skulle vara medgifven, är alldeles felaktigt. Kammaren har icke fattat något sådant beslut, ty det är alldeles för ringa belopp för att dermed besvåra bankerna.

Hvad beträffar samme talares uppgifter angående lånekontoret i Göteborg, så är det visserligen sannt, att der lemnats ut lån till mycket små belopp, men det har berott derpå, att tjänstemännen derstädes haft intresse af att drifva upp lånens antal, emedan de beredt sig inkomster derpå, så att ju flera lån som de utlemnade, desto större blefvo deras inkomster. Detta skall, efter hvad jag hoppas, nu försvinna och ett annat förhållande inträda, sedan ett kommissionskontor nu blifvit inrättadt äfven i Göteborg.

Jag tror för min del, att Utskottet rätt förfarit, då det föreslagit, att minimum för lån skulle höjas till 400 kronor, ty man bör väl se till, att kommissionskontoren icke behöfva alltför mycket betungas med mindre lån. Jag yrkar således bifall till Utskottets förslag.

Herr Gustaf Jonsson: I likhet med Herr Hæggström tror äfven jag, att, sedan en kommissionsanstalt vid lånekontoret i Göteborg nu blifvit inrättad, tjänstemännen derstädes icke skola få någon sådan tjänst af lånen, och att derföre orsaken snart skall försvinna till att lånen der jemförelsevis varit så små, emot hvad de varit vid de öfriga lånekontoren och hufvudkontoret. Man måste betänka, att sådana smålåns bokföring tillskyndar icke så litet besvär och kostnad, och dessutom torde väl ingen kunna bestrida, att 400 R:dr nu motsvara ungefär 200 R:dr för tio år sedan, ty om man då, för att bedrifva en rörelse, behöfde 200 R:dr, så behöfver man nu för en lika omfattande rörelse dubbelt.

Jag yrkar således bifall till Utskottets förslag.

Herr Fredricson: I likhet med Herr Jöns Rundbäck, anser jag det orättvist, om det skulle föreskrifvas, att icke mindre omsättningslån än 400 R:dr finge beviljas. Jag kan icke finna något giltigt skäl härtill. Den mindre låntagaren blefve genom ett sådant stadgande hänvisad till de enskilda bankerna, der han icke kan få lån på längre tid än tre månader.

Jag yrkar derföre afslag å Utskottets förslag i denna §.

Herr Philipsson: Om här vore ifrågasatt att utesluta hela denna omsättningsrörelse, så kunde man ur banksynpunkt möjligen derpå ingå; men då man vill bibehålla denna lånerörelse med omsättningsrätt, hvilken, såsom Utskottet i sina motiv säger, "i flera afsenden måste betraktas såsom en från riksbankens egentliga funktioner såsom centralbank för landet skild undantagsinrättning, hufvudsakligen afsedd för dem, som behöfva försträckningar å smärre belopp", så kan jag icke finna något skäl, hvarföre man nu skulle höja det för detta belopp stadgade minimum. Det är visserligen sannt, att penningens värde minskats, men deraf följer icke, att det ej skall hädanefter, såsom hittills, finnas perso-

ner, som behöfva låna smärre belopp i penningar, och jag kan icke finna, hvarföre man skall tvinga en låntagare att låna 400 R:dr, då han behöfver endast 200. Riksdagen har nyss förut bortstrukit 3 mom. i 28 §, som stadgade, att diskontering af vaxel å lägre belopp än 200 R:dr ej vore medgifven, och härigenom har man lemnat fullmäktige helt och hållet fria händer i afseende å vaxeldiskontering, så att sådan diskontering kan ske å huru ringa belopp som helst. Hinder därför finnes åtminstone icke i reglementet, ehuru motiveringen till 24:de punkten i Utskottets utlåtande visar, att man icke åsyftat en nedsättning i minimibeloppet. Det synes mig under sådana förhållanden vara inkonseqvent att höja minimum för lån med omsättningsrätt, och yrkar jag därför samt på grund af hvad jag förut anfört afslag å Utskottets förslag i denna punkt.

Med Herr Philipsson förenade sig Herrar *Johannes Andersson* i *Knarrevik*, *Johan Jönsson* och *Ivar Månsson*.

Herr *Ola Månsson*: När jag ser på det gamla stadgandet, så finner jag mig böra så till vida göra en rättelse i mitt förra yrkande, att jag nu anhåller om afslag å Utskottets förslag i denna punkt, samt att det gamla stadgandet må bibehållas med den förändring allenast, att i stället för ordet "riksdaler" insättes ordet "kronor".

Herr *Uhr*: Jag begriper icke hvad som kommit åt fullmäktige, som blifvit så rädda om besväret för sig och sina tjenstemän, att de icke vidare vilja utlemna lån till samma belopp som förut. Har det hittills gått för sig, så måtte det väl kunna gå hädanefter också. Jag finner icke något skäl till den föreslagna förändringen och yrkar därför afslag derå.

Herr *Wigardt*: Såsom reservant i denna fråga inskränker jag mig till att begära afslag å denna punkt och att det gamla stadgandet må bibehållas. Jag tror, i likhet med flere föregående talare, att det vore högst orätt att hindra mindre låntagare från att kunna erhålla dessa fördelaktiga lån. Det har blifvit sagdt, att penningen nu är i mindre värde; ja, det är sannt, men hvem vet om icke förhållandena snart kunna blifva annorlunda. Om det också är sannt, att 400 R:dr nu icke äro mera än 200 R:dr för några år sedan, så kan nog förhållandet inom kort tid blifva annorlunda.

Hvad beträffar den förmenta kostnaden för riksbanken, så tror jag, att denna icke blir mycket större, om lån utlemnas till sådana belopp som hittills. Besväret blir nog större, men kostnaden torde blifva ungefär enahanda.

Med Herr *Wigardt* instämde Herr *Pehr Nilsson* i *Wittjerf*.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder blifvit framställda, gaf Herr vice Talmannen propositioner och för-

klarade sig anse ja vara öfvervägande för den mening, som afsåg, att nuvarande lydelse för det moment, hvarom här vore fråga, skulle bibehållas, endast med den förändring, att ordet "riksdaler", der det förekomme, borde utbytas mot "kronor". Kammaren hade således, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit att momentet skulle erhålla följande lydelse:

"Mom. 3. Lån må ej utgifvas å mindre belopp än 200 kronor eller annorlunda än å hela tiotal kronor derutöfver".

§ 17.

Föredrogos och godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelser, nemligen:

af Stats-Utskottet:

N:o 32, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel;

N:o 34, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel;

N:o 35, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel;

N:o 36, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel; och

N:o 41, i fråga om den i riksstaten uppförda oindelta spanmål; samt

af Särskilda Utskottet:

N:o 65, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel i de delar, som varit föremål för Särskilda Utskottets behandling.

§ 18.

Anmäldes och bordlades följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets memorial:

N:o 95, med förslag till stadganden i det nya reglementet för Riksgäldskontoret, angående dels Riksgäldskontoret åliggande utbetalningar och dels Riksgäldskontorets inkomster och öfriga tillgångar; och

N:o 97, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för Riksgäldskontoret;

Bevillnings-Utskottets betänkanden:

N:o 12, angående åtskilliga ännu oafgjorda frågor rörande Tullbevillningen;

N:o 13, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om ändring af vissa bestämmelser i Kongl. kungörelsen den 7 December 1866, angående restitution af bränvinstillverkningsafgift vid utförsel af bränvin, jemförd med Kongl. kungörelsen den 19 Juli 1872, dels ock väckt motion om ändring af förstnämnda kungörelses bestämmelse angående restitution af bränvinsskatt vid export till Norge;

N:o 14, angående stämpelpappersafgiften; samt

N:o 15, angående beräkningen af tull-, post-, stämpelpappers-, bränvinsbrännings- och hvitbetssockerstillverkningsmedlen.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras näst efter den gemensamma omröstning, som då komme att företagas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. half 11 e. m.

In fidem
H. Husberg.
